سواء السبیل

الیٰ

معرفۃ المعرّب والدّخیل

کہ اکثر لغاتِ معرّب را کافل است و خصوصاً
کلماتِ دخیل جدیدہ زبان حال را متناول

از تازہ افادات

فاضلِ جلیل القدر جناب نوما آرنلڈ صاحب پرنسپل اورینٹل کالج لاہور
و
قاضی ظفر الدین احمد صاحب پروفیسر اورینٹل کالج لاہور

۱۹۰۳ء

در مطبعِ دخانی رفاہِ عام مولوی سید ممتاز علی مطبوع گردید

دیباچہ

بنامِ آنکہ نامش زیبِ تحریر — گلِ سرچینِ گلشنہائے تقریر
ثنایش مردماں را مردمی داد — گلستانِ بیاں را خرّمی داد

خداوندے کہ اختلافِ السنہ و لغات مع اتّحادِ مناشی و ذوات از آیات بینات اوست و اتّحاد معانی مع کثرت الفاظ و مبانی برہانِ وحدت ذات و کثرت صفات او۔ آدم پیرائے کہ انسان ضعیف البنیان را بخلعت وَعَلَّمَ آدَمَ الْاَسْمَاءَ كُلَّهَا ممتاز و مشرف فرمودہ۔ و بہ سراپاءِ خلافت کبرٰے اِنِّیْ جَاعِلٌ فِی الْاَرْضِ خَلِیْفَہ و بار امانت عظمٰے وَحَمَلَهَا الْاِنْسَانُ معزّز و مکلّف نمودہ +

درود نامحدود بر سرورانِ مجالس معانی و سریرآرایان محافل مبانی کہ واسطۃ العقد قوم مدعو و منشا انتیاز و اعزاز زبان ہستند۔ بعض ایں سلسلۂ متسلسلہ را بمثابہ ابتدا و بعض بمثابہ خاتمہ و انتہا و بعض بمنزلہ اوساط کہ مورد معارف بہیہ اند و مصدر ایمان و ایقان سیما السید للعجم والعرب۔ البالغ لسانہ منتھی الارب۔ فی بث الفضائل۔ وجث الرذائل +

اما بعد بر سخنوران دانشور و نکتہ سنجان سخن پرور مخفی و محتجب مباد۔ کہ ایں نامہ ایست موسوم بہ سواء السبیل در بیان معرب و دخیل کہ بحکم مالا یدرک کلہ لا یترک کلہ اکثر ایں قسم لغات را حاوی است۔ و برائے معرفت لغات اجنبیہ و السنہ غریبہ شرقیہ و غربیہ کہ بزبان تازی دخیل شدہ کافل ضرورت وقت بسا اوقات گراں مایۂ بصرف آوردہ تا ایں جواہر گراں بہا و نفائس اعلٰی و اغلٰی قدم بمنصۂ ظہور نہادہ و محبت اشاعت علم بسیار چراغ تدبر و تفکر افروختہ تا ایں وررِ بہیہ بترتیب و تہذیب نشاندہ۔ از انصاف پیشگان قدر شناس مرجو است کہ اگر خطائے بینند بماشبت دادہ باصلاح کوشند تا در طبع ثانی بشکریہ تام قبول اصلاح مایہ ناز و امتیاز دانستہ بداں اشارہ رود و اگر مطابق ادّعا و موافق مدّعا برآید بدعائے خیر یاد کنند کہ بحق مؤلفین و مصنفین چہ در حیات و چہ در ممات بمنزلۂ چارہ بیچارہ بود۔ حالا بمطلب اصلی می گرائیم۔ و آغاز کتاب بعد تقدیم مقدمہ می نمائیم۔ وباللہ التوفیق و بیدہ ازمۃ التحقیق +

مقدمہ

جوہری گوید۔ مراد از مُعرّب یا مُعرَب کلمہ ایست کہ از زبان غیر بزبان تازی راہ یافتہ و عرباں آنرا بطرز خود ساختہ۔

ابوحیان در ارتشاف می آرد کہ اسماء غیر تازی سہ قسم است۔ اول اسمائیکہ تازیان در انہا تغیرے دادہ مطابق اوزان و ابنیہ خود کردہ بکلام خود شاں ملحق ساختہ۔ ایں قسم بلحاظ وزن و بنا حکم الفاظ اصلیہ عربیہ دارد۔ مانند درہم و بہرج وغیرہ۔ قسم دوم اسمائیکہ گو تغیرے در انہا واقع شدہ الا ملحق بکلام تازی نہ شدہ چنانچہ آجر و سنبسر وغیرہ۔ قسم سوم مراد ازاں اسماست کہ در انہا بالکل تغیرے نکردہ اند بلکہ بحالت اصلی گذاشتہ اند و ایں قسم را یا ملحق بکلام خود نمودہ اند مانند خُرّم کہ ملحق است بسلم و کرکم کہ ملحق است بقمقم یا نہ مانند خراسان وغیرہ انتہے۔ بخیال می آید کہ لفظ شامل مرایں ہر سہ قسم را اگر دخیل نام نہادہ شود مناسب نماید۔ پس نسبت مابین معرب و دخیل عموم و خصوص مطلق باشد اگرچہ دخیل گاہے مرادف وہم معنی معرب نیز آمدہ۔ چنانچہ امام ابومنصور جوالیقی می فرماید و یطلق علے المُعرّب دخیلٌ۔ فی الجملہ علماء کرام اہل اسلام درمیدان وجود الفاظ معربہ از قدیم عنان توجہ انداختہ۔ و بوقت مباحثہ عموماً ایں سلسلہ را تا حضرت ابن عباس و حضرت ابن مسعود و خلفاء راشدین خصوصاً حضرت علی گذاشتہ +

جمہور برآنند کہ در قرآن مجید بدون الفاظ عربیہ کلمۂ دیگر از لغات اجنبیہ موجود نیست۔ امام شافعی و ابن جریر و ابوعبیدہ و قاضی ابوبکر و ابن فارس ہمیں رائے دارند و بر دعوائے خود آیہ انّا جعلناہ قرانا عربیا وآیہ بلسان عربی مبین۔ و آیہ ولو جعلناہ قرانا اعجمیا لقالوا لولا فصلت آیاتہ ااعجمی وعربی مبین سندی آرند بلکہ امام شافعی بر قایل وجود معرب در قرآن سخت انکار کردہ +

ابوعبیدہ می گوید کہ زبان قران عربی خالص است پس کسے کہ دعوے ایں امر کردہ کہ غیر عربی در قران موجود است مرتکب امر خطیر شدہ و اگر بدیں امر تفوہ نمودہ کہ لغت نبطی ہم دراں موجود است پس غلطی فاش خوردہ +

ابن اوس می گوید کہ در قرآن مجید اگر غیر از لغت عربی موجود بودے جائے توہم ایں امر شدے کہ قران از زبان عربی عاجز ماندہ لہذا بلغات اجنبیہ پناہ بردہ +

ابن جریر گوید کہ آنچہ از حضرت ابن عباس دربارہ تفسیر بعض الفاظ مروی است کہ فارسی است یا حبشی یا نبطی مطلبش صرف توافق السنہ است نہ ایں کہ فی الواقع در قرآن غیر الفاظ عربیہ موجود است +

اما مانیکہ بوجود معرب در قران قایل اند تقویت دادہ اند قول خود را بایں امر کہ قرآن جامع علوم متقدمین ومتاخرین است پس وجود لغات مختلفہ دراں ضروری بود تا بدیں معنی اشارہ رفتی

ابن جریر بسند صحیح از ابو میسرہ تابعی روایت کردہ کہ فی القران من کل لسانٍ ہمیں ساں از سعید بن جبیر و وہب بن مُنَبّہ مروی ست۔ ابن النقیب تصریح می کند کہ ایں از خصایص قرآن مجید باید شمرد کہ آں بر جمیع لغات عرب مشتمل است و از لغات اجنبیہ رومی و فارسی وحبشی ہم بکثرت دراں موجود است برخلاف دیگر کتب منزلہ کہ دراں صرف زبان قوم پیغامبر است۔ انتہی

نیز چونکہ قرآن مجید برائے ہدایت جمیع کساں نازل شدہ و ہمہ کس امت دعوت رسول عربی است لہذا ضروری بود کہ دراں الفاظ غیر قوم بلکہ از زبان ہر قوم داخل شدے تا دلیل بودے براین امر کہ ہمہ کس امت رسول عربی ست۔ انتہی۔ وجواب آیات سابقہ چنیں دادہ اند کہ وجود کلمات معدودہ غیر عربیہ کلام را از عربیت بیروں نمی کند۔ چنانچہ قصیدہ فارسی کہ مشتمل بر چند الفاظ عربی باشد فارسی می ماند۔ ابو عبید قاسم بن سلام بعد نقل ایں دو مذہب بطور حکم می گوید کہ حقیقتاً ایں نزاع لفظی ست۔ و ہر دو فریق بجاے خود برصواب وحق بدست اوست۔ چہ اصول الفاظ مبحوث عنہا عجمی ست لیکن ہرگاہ در زبان عرب داخل شد و بوضع وقطع مشابہت باصل الفاظ عربیہ پیدا کرد بحکم الفاظ عربی شد۔ لہذا بوقت نزول قرآن مجید الفاظیکہ پیشتر در زبان عربی مروج ومخلوط بود در شمار الفاظ عربی آمد ٭

پس شخصے کہ نظر بلحاظ اصل می گوید کہ در قرآن غیر عربی موجود است ہم راست می گوید و شخصے کہ نظر بحالت مابعد می گوید کہ در قرآن غیر عربی موجود نیست آں ہم حق بجانب اوست۔ امام ابو منصور جوالیقی و ابن جوزی ہم ہمیں راے دارند ٭

ما ایں قول را فیصل نمی توانیم کرد لیکن بین است کہ توجہ اہل اسلام بہ بیان معرب از ہمیں سبب شدہ کہ ایشاں قایل بوجود معرب در قرآن مجید بودہ اند۔ وبہمیں جہت علم السنہ وصرف ونحو وغیرہ از قران مجید بظہور آمد۔ ہرگاہ زبان عربی مرتبہ علمی پیدا کرد و وسیع شد۔ نسبت الفاظ دخیل ہم ضرورت افتاد کہ از کیفیت دخول ولمیت آں بحث رود ٭

پس لائح باد کہ الفاظ اجنبی در زبان عربی از اطراف مختلفہ ونواحی متفرقہ از اسباب متعدد و بواعث غیر واحد داخل شدہ ٭

بعض الفاظ از مقسم اعلے کہ سامیتک است و زبان عربی فرع وشاخ آن ست داخل شدہ۔ بعض الفاظ بہ خط مستقیم از عبرانی و اکثر از آرامی آمدہ۔ و مراد از ارامی زبانے ست کہ در جزیرہ و ممالکے کہ

مابین فرات و فلسطین واقع است به تغیر لہجہ مستعمل شود - و این زبان کلدی و سریانی را ہم شامل است - علمائے عرب عموماً الفاظ ارامی را نبطی گویند - حالانکہ نبطیاں اصل لغت نبطی را قبل از ظہور اسلام گذاشتہ و با زبان ارامی ساختہ - چونکہ ارامیاں بعلت جوار قریب عرب بودند و بہ سبب تجارت ہمراہ ایشاں تعلقے داشتند لہٰذا از زبان ایشاں بزبان عرب تغیر عظیم و تاثر قوی پیدا شدن ضروری بود - بواسطہ ارامی اکثر الفاظ یونانی بعربی در آمدہ چہ ارامیاں دراں مملکت سکونت داشتند کہ مابین سلطنت عیسائی روم و عرب واقع است - معہٰذا فتوح اسلامیہ تعلق زبان یونانی براہ راست بزبان عرب پیدا نمود و این امر باعث ترویج و خلط اکثر کلمات یونانیہ شد - خصوصاً وقتیکہ ترجمہ کتب فلسفیہ و طبیہ یونانیہ بعربی شدہ - و این سلسلہ تا حال متسلسل است و اکثر الفاظ یونانی حالا بواسطہ زبان ترکی بعربی می آید ؛

اثر زبان فارسی در جزیرہ نمائے عرب از قدیم است - و این اثر بلحاظ زمانہ بسہ قسم منقسم است

(۱) زمانہ جاہلیت کہ عرب تعلق بہ سلطنت پارس داشت -

(۲) زمانہ اسلام تا زمانہ سلطنت اتراک -

(۳) زمانہ سلطنت ترکیہ - ہرگاہ زمام سلطنت اسلام بدست ترک دادند اثر ترکاں بزبان عربی تغیر عظیم پیدا کرد و سوائے زبان ترکی الفاظ دیگر زبانہا ہم بالواسطہ داخل زبان عربی شد -

نہ صرف از سلطنت اسلامیہ متعلقہ بہ ساحل بحیرہ روم و مغرب الفاظ اقوام مفتوح داخل فتوح شدہ و زبان قبطیاں و رومیاں و باشندگان شمالی افریقہ کہ بیشتر داخل سلطنت عیسائی رومی بود و زبان اقوام اندلسی کہ بجائے خود مملکتے بود مستقل و با اختیار - در آغوش عاطفت عرب آمدہ بلکہ از تعلق متواتر باقوام عیسائی شمالی ساحل بحیرہ روم خصوصاً مردمان اطالیہ تاثیر عظیم رو نہادہ - بسیار الفاظ تجاریہ بوساطت مردمان وینس ہم داخل دربار زبان عربی شدہ بعلت قبول و رواج مفخر و معزز شدہ چہ تجارت حصہ شرقی بحیرۂ روم بدست ایناں بودہ ؛

در خصوص بسیار الفاظ ممکن نیست کہ بتحقیق رائے دادہ شود و بقول فیصل گفتہ شود کہ از کدام زبان منجملہ زبان ہائے رومینز Romance است چہ این کلمہ زبان فرنساوی و ایطالیانی و اندلسی ہمہ را شامل است ؛

لہٰذا دریں حالت مجبوراً بر کلمہ رومینز اکتفا رفت ؛

اثر زبان فرنساوی در زبان عربی از زمان محمد علی پاشا خدیوئے مصر شروع می شود و در زمان سعید پاشا این اثر بحد کمال رسیدہ حالا بجائے الفاظ فرنساوی الفاظ انگلیزی بکثرت رواج می پذیرد -

علاوه زبانهاے مذکوره اکثر الفاظ از نواحی ہند بوساطۀ مراکب بحری یا دیگر تعلقات داخل زبان عربی شده بعض این الفاظ از سنسکرت است و بعض از دیگر زبانهاے ہند و بعض از چین آمده و نسبت بعض محقق نشده که از کدام زبان آمده لهذا اکتفا بنواحی ہند کرده شد - حتے الامکان سعی نموده ایم که در هر اعزیزی کتاب فرق راه نیابد - لهذا در تشریح و تحقیق دخیل زمانه محدود و جاهلیت یا اسلامی را مختص نکرده ایم - بلکه ہمه قسم الفاظ را داخل کتاب نموده ایم - چونکه تعداد مردمانیکه در مطالعه جراید زمانه حال مشغول می مانند زیاد می شود - بنابرین مرجو است که کتاب ما ایشان را نیز مفید خواهد افتاد - لیکن ما اکثر الفاظے که در ترجمه کتب علوم و فنون جدیده بکار می آید یا صرف زبان زد عوام است و کتابی نیست گذاشته ایم این قسم الفاظ فرنساوی در الجیریا وغیره بسیار مروّج است ٭

و ایطالیانی در تونس و مصر زیاد مستعمل است - مخفی نیست که استیعاب الفاظ دخیل را عمر نوح باید لهذا حالا ہمین قدر الفاظ کفایت نموده شد اگر وقت یاری داد و زمانه مساعد آمد بقیه الفاظ را بطور ضمیمه شایع خواہیم ساخت - و اراده داریم که الفاظ مولد را در کتاب علیحده جمع کرده ہدیه ناظرین نمائیم - چه این کار فرصت طلب است و در این کتاب ذکر آن نمودن از قبیل خلط مبحث بود ٭

و دیگر عموماً اعلام رجال و اسماء امکنه را نیز ترک کرده ایم - چه احاطه بر جمیع این چنین اسماء متعذر بلکه مستحیل است و ذکر بعض بدون بعض ترجیح بلا مرجح است ٭

و حالا فهرست کتبهاے که براے این مطلب منتخب کرده شد و عموماً ماخذ تالیف ما است درج ذیل می نمائیم -

(۱) المعرّب للجوالیقی

Gawaliki's Almu'arrab herausgegeben von Ed. Sachau. (Leipzig, 1867.)

(۲) شفاء الغلیل فیما فی کلام العرب من الدخیل لشهاب الدین احمد الخفاجی که در مصر ۱۲۸۲ هجری مطبوع شده

(۳) J. G. Hava: Arabic-English Dictionary. (Beyrout, 1899.)

(۴) R. Dozy: Supplément aux dictionnaires arabes. (Leiden 1880.)

(۵) کتاب محیط المحیط تالیف المعلم بطرس البستانی

(۶) D. A. Cameron: Arabic-English Vocabulary. (London, 1892.)

(۷) A. C. Barbier de Meynard: Dictionnaire Turc-Francais. (Paris, 1882-90.)

(۸) S. Fraenkel: De vocabulis in antiquis Arabum carminibus et in Corano peregrinis. (Leiden 1880.)

(٩) الكلم اليونانية في اللغة العربية لانستاس الكرملي البغدادي

(Al Mashriq Vol. II. Beyrout, 1899.)

S. Fraenkel: Die Aramäischen Fremdwörter im Arabischen (Leiden, 1886.) (١٠)

K. Vollers: Beiträge zur Kenntniss der lebenden arabischen Sprache in Aegypten. (Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft. Vols. 50, 51. Leipzig, 1896, 97.) (١١)

L'Arabe moderne étudié dans les journaux et les pièces officielles, par Washington-Serruya. (Beyrout, 1897.) (١٢)

Bibliotheca Geographorum Arabicorum, ed. M. J. de Goeje. (Leiden, 1870-94.) (١٣)

Glossarium ad Annales quos scripsit at-Tabari. (Leiden, 1901.) (١٤)

W. Dymock: Pharmacographia Indica. (London, 1890-92.) (١٥)

M. Devic: Dictionnaire étymologique des mots d'origine orientale. (Paris, 1878.) (١٦)

توما آرنلد

و

ظفر الدين احمد

سَوَاءُ السَّبِیل

در بیانِ مُعرب و دخیل

ا

آب - سریانی ست فارسیش مرداد که نام ماه پنجم است از سال شمسی و آں بودن نیّرِ اعظم است در برجِ شیر ❊

آبکون - بہ فارسی آب گون - نشاستہ ❊

آجُرّ - بفارسی آگور بر وزن ساطور خشتِ پختہ را گویند ❊

آجور - بفارسی آگور بہ بینید آجُرّ ❊

آخشیج - بفارسی آخشیگ ہر یک از اربعہ عناصر را گویند

آذار - سریانی ست نام ماہ مارت کہ سوم ماہ است از ماہ ہائے مسیحیان ❊

آذریون - بفارسی آذرگون یعنی آتش رنگ نوعے از شقائق بود کہ کنار ہائے آں بغایت سُرخ و میانہ اش سیاہ می باشد و بعضے گویند گیاہے ست کہ درمیان آب می روید و بعضے دیگر گفتہ اند کہ نوعے از بابونہ است و گلِ ہمیشہ بہار را نیز گویند ❊

آذین - فارسی ست - زیب و زینت و آرائش و نام تاج کہ ہرمزان پوشیدہ بود ❊

آذینا - بہ فارسی آدینہ روزِ جمعہ ❊

آزادمرد / **آزازمرد** } بہ فارسی آزادمرد - بمعنی بزرگ و شریف ❊

آس - ارامی ست - درخت مورد آستہ یکے - بار و برِ آں را حب الآس خوانند در ملکِ روم درخت آں از جاہائے دیگر بزرگ تر می شود و شگوفۂ آں خوشبوئے می باشد ❊

آغا - ترکی ست - بہ معنی خداوند - بزرگ ❊

آفیستا - بہ ایطالیانی آوِشتا a viata برات سریع الاداء ❊

آمِصْ - بفارسی آمیخ - خوردنی ست کہ از گوشت گوسالہ مع پوست تیار می کنند یا شوربائے سکباج کہ سرد کردہ باشند و از آمیزش روغن پاک - و بعض می گویند کہ معرب خامیز است ❊

آمُلَج - بفارسی آمُلَہ بضمِ ثالث و فتحِ رابع دوائیست کثیر النفع - و آں ثمرِ درختے ست ❊

آمین - عبرانی ست بمعنی اماں بدہ - بامن دار ❊

آنسون / **اَنسُون** } بہ یونانی انیسان anison

انیسون - بروزن شبیخون که رازیانه رومی باشد وآنرا بعربی حُلوه گویند - به بینید اَنیسُوْن ٭

آیین - فارسی ست - قانون - رونق شهر باشندگان آن - ضد خمول وطرز و روش و رسم وعادت -

آیین - آنچه زاید ازخراج بطور نذر یا تحفه بگیرند ٭

آبار - ارامی ست سرب سوخته یا سرب سیاه ٭

اَبّاله - به فارسی پاله - پشتاره کلاں از هیزم ٭

ابراسیار - فارسی ست - طریقه گرفتن خراج که بنیاد نهاده خسرو بود - وآن این بود که سال تمام سه قسط منقسم نموده هر حصه را علیحده علیحده خراج بگیرند تا رعایا را دشوار نه نماید ٭

اَبْرابیس - به یونانی ابرمس abramis نوعے از ماهی که خوردنش مضر معده است ٭

اَبْرشیه - به یونانی اپارخیا eparchia دائره حکومت اسقفت چنانچه صوبه منقسم باشد بحصص مختلف که مراکز نائبان او باشد ٭

اِبْرتج - بفارسی آب ریز - شیر زنه یا آوند که دراں دوغ زنند ٭

اِبْریز - به یونانی ابروزن obruzon زرخالص ٭

اِبْریشم - به فارسی ابریشم بفتح اول وضم شین - بعربی حریر خوانند ٭

ابریق - به فارسی آب ریز - آب دستاں اباریق ابارقه جمع ٭

ابریل - به فرنساوی آوریل avril ماه نیساں - که نام ماه هفتم است از سال رومیاں وآن

مدت ماندن آفتاب است در برج حمل ٭

ابزار - به فارسی افزار ادویه حاره که در طعام کنند همچو فلفل و دارچینی و زیره و مانند آں - ابازیر جمع ٭

اَبْزَن - به فارسی آب زن - آبگیری خورد که دراں غسل کنند وگاه از مس باشد ٭

اِبْزیم - فارسی ست کمرساز وآں زبان مانندے که در سر کمربند باشد و در حلقه سر دیگر بند گردد - ابازیم جمع - نگر خفاجی معرب نمی گوید بلکه از بزم که بمعنی بدندان پیشیں گزیدن است می داند و موید اوست کلمه بزیم که بمعنی بند تره وجز آں است ٭

اَبْساریه - به بینید بَساریه ٭

ابعادیه - به آباد فارسی منسوب است قطعه زمین که از حاکم وقت به کسے عطا شود و از خراج مستثنےٰ باشد ٭

ابق - سریانی ست - نوعے از کتان که آنرا قنب گویند یا پوست آں که ازاں رسن می سازند ٭

ابلق - به فارسی ابلک دورنگ را گویند عموماً وسیاه سپید را خصوصاً وآں را بیشه نیز نامند ٭

اَبْلُوج - فارسی ست یا فارسی آب لوج است قند سپید ٭

ابلیز - به یونانی پیلوس pelos گلے باشد سیاه رنگ که دریاے نیلش به سواحل افگند وبراں زراعت بخوبی وشادابی پیدا شود ٭

اِبْلیس - به بینید ابلیز ٭

اِبْلیس - به یونانی دیابلوس diabolos که معنیش

مجرب بصیغه اسم فاعل و افگننده باشد نام شیطان علیه اللعنة +

ابنوس - به یونانی ایبناس ebenos درختے باشد سیاه و مشهور است +

اَبُورِدُوْ - بزبان اطالیه ابورِدُو a bordo روے کشتی - یعنی جانب فوق کہ مردماں براں نشینند و برکشتی سوار شوند چه وجه زیریں باآب دارد +

ابوصیر - به یونانی تپوسیرس Taposiris شہرے ست در مصر که در زمانہ قدیم دار الملک بوده +

اَبُوقَلَمُوْن - به یونانی ہپکلمن hupokalamou نوعے از جامه که زنگارنگ نماید و در مسعودی ست که آں یاقوت ملوّن است که به مشرف ہم موسوم است و نام کنجشکے ست بشنترین که بکناره بحر روم واقع است و از شہرہاے اندلس است دراں به سالے یک بار جانورے بیروں آمده خودرا به سنگ می خارد ازیں سبب پشم او فروریزد مردمان آنجا آنرا جمع می کنند و ازاں پارچه می بافند که زنگارنگ نماید از خلفاے بنی اُمیّه اجازت نیست که کسے ازاں به ممالک غیر برد +

ابوقیر - به یونانی ابکریوس Abbakurios اسمے است از اسماء حسنه الٰہی که معنیش پدر - سردار و بزرگ است +

ابولیس - به یونانی اپولس epoulis ورم لثه

ابیب - قبطی است - ماه یولیه را نامند که ماه ہفتم است از ماه ہاے مسیحیاں +

ابیل - ارامی ست - رئیس ترسایان یا راہب یا صاحب ناقوس +

ابیلو - بایطالیانی اَپلّو appello مرافعه - استئناف

آتاناسیا - به یونانی اثنسیا athanasia نام دوائیست

اُترُجَّه - به فارسی ترنج بواسطه آرامی و آں میوه ایست که به ہندش نارنگی خوانند و ہمانا بواسطه کثرت چین و شکنج که بپوست دارد بایں اسم موسوم شده +

اَتَشچی - مرکب است از آتش که فارسی ست و چی که کلمه ترکی ست مفید معنی نسبت به معنی تون تاب - آتشبان +

اَتِکَات - به فرنساوی ایتکیت étiquette تعظیم - تکریم - به حُسن اخلاق پیش آمدن +

اَتّون - ارامی ست مخفف و مشدد بہر دو وجه مستعمل است - آتشدان شیشه گران و نان پزاں و آہک پزاں وغیره و ممکن که از عتّوُن عبرانی باشد که معنیش دود دہنده است +

اتونس - به یونانی دُنُّوس dunnos نوعے از ماہی +

اَثّا - ارامی ست - زن +

اِثمِد - قدیمی ایجپشن سمدت بواسطه یونانی ستّمئ stimmi سنگ سرمه +

اثیر - به یونانی ایثیر aither در علم طبیعه جدیده مراد از طبقه ایست که بالایش طبقه ایست که دراں ابر و ژاله وغیره متکون شود +

اَثِیرا - به یونانی اثیرا athera قسمے ست از نان که در طبرستان می خورند +

اجّانتہ - بہ یونانی انگیان aggeion پنگان وپیالہ ٭
اجزاءخانہ - مرکب از فارسی وعربی بمعنی دوائی خانہ
اجزائی - مولداست بمعنی دوائی فروش ٭
اجزائیّتہ - مولداست بمعنی دکان دوائی فروش ٭
اَجُوق - منحوت ازجوغ فارسی ست - بہ معنی سطبر
گردن گویا جوغ برندہ است - چہ جوغ بروزن
دوغ چوبے را گویند کہ دروقت زراعت کردن
برگردن گاؤ نہند ٭
اِجّار - ارامی ست بام خانہ اجاجیر - اجاجرہ جمع ٭
اَخْبَنْبُوط - بہ یونانی اکتوپوس .oktopous جانورے
ست دریاے خورد کہ ہشت دست وپا دارد -
اِخْتیار - ترکی ست - شیخ وبزرگ را گویند ٭
اَخُور } بہ فارسی آخور بواؤ معدولہ نیز درست است
اخور } وبی واو جاے علف خوردن دواب را گویند -
بعربی معلف خوانند ٭
اخشید - ترکی ست بمعنی شاہنشاہ درتاریخ اخوند
میرآوردہ کہ المقتفی باللہ عباسی یکے ازامراء
عالیشان خودرا اخشید لقب دادہ بود چہ دراں
زمان اہالی فرغانہ بادشاہ خودرا اخشید می گفتند
چنانچہ فارسیان والی خودرا کسری می نامیدند ٭
اَخیُون - بہ یونانی اخیان echion گاوزبان -
ادری - بہ بینید ودری ٭
آذار - بہ بینید آذار ٭
اَذَارُقی - بہ یونانی ازارخیا aza rachia کُچلہ کہ
ازجملہ سمومات است خصوصًا گرگ وسگ را

زودمی کشد وآنرا بعربی قاتل الکلب وخانق
الکلب می گویند ٭
اذری - منسوب بآذربیجان فارسی ست کہ نام
شہرے ست ٭
اَذْرِیطُوس - بہ یونانی اِذرُوتاس idrotas بواسطہ
سریانی - قسمے ست ازادویّہ ٭
اُرَّبان } بہ بینید عربون
اُرَّبُون }
اَرْبَدْوَار - اصلش معلوم نیست بمعنی باراندک کہ
بالاے بارشتر نہند بعربی علاوہ خوانند - وبفارسی
سربار وسردار وسروارہ نیز خوانند ٭
اُرْبِیَان - فارسی ست ملخ آب وآں نوعے ازماہی
خورد است کہ ہندش جھینگہ نامند وبہ لغت
اہل شام گل بابونہ را گویند ٭
ارثماطیقی - بہ یونانی ارثمیتیکی arithmetike
علم حساب را گویند ٭
ارتنک - بفارسی ارتنگ نگارنامہ مانی نقاش ٭
ارجبذ - بہ فارسی اَرْجُبَذ یعنی امیر قلعہ یابزرگ خداوند
بمعنی فرماں فرما ٭
اَرْجُوَان - بفارسی ارغوان بروزن پہلوان وآں
بہار درختے باشد بغایت سرخ کہ ایرانیاں بوقت
می نوشی نزد خود دارند کہ دافع خمار است ومطلق
سرخ را نیز گویند وجامہ سُرخ ورنگ سرخ را نیز
گویند ٭
اَرْخَنْج - بہ فارسی رخنہ نہر خورد را گویند ٭

اُرْخُول - بہ بینید ارخون +

اُرْخُون - بہ یونانی آرخون archon سردار و مقدم دیہہ را گویند اراخنہ جمع +

اِرْدَبّ - قدیمی الجیش یا قبطی و حالا بہ یونانی ارتبی artabe گویند پیمانہ ایست بزرگ کہ برائے پیمودن اشیاء خشک بکار آید +

اِرْدَخْل - بروزن قرطعب سریانی ست مرد نازک اندام پرگوشت - شریف و بزرگ +

اَرْدَمُونا[۱] - بہ یونانی اَرْتمُوْن artemon بواسطہ سریانی - بادبان کشتی +

اُرْدُو - ترکی ست - قشون - لشکر - معسکر +

اِرْدِوَاز - بہ فرنساوی آردواز ardoise لوحے باشد از سنگ سیاہ کہ اطفال مدرسہ بیل کہ از ہمیں قسم باشد براں سوالات حل کنند و حساب می نویسند ہرگاہ کہ ضرورت نماند دستمال نمایند ہمہ نوشتہ محو می شود - چونکہ اطفال را عموماً حاجت اثبات و محو می افتد و بدیں سبب موجب تضییع سیاہی و کاغذ می شوند لہذا ایں چنیں لوح اختراع شد تا از کلفت ماموں باشند چنانچہ پیشتر برائے ایں چنیں اغراض تخت حاسبان یا تختہ محاسبان یا تخت میل مستعمل می نمودند +

اُرُز - بہ یونانی آروزا oruza برنج را گویند - خواہ شلتوک باشد خواہ بوتہ آں +

۱ الف نصب نیست بلکہ در زبان سریانی بجائے حرف اختتام می آید +

اُرْزَن - بہ فارسی ارژن بازائے فارسی بروزن مخزن نوعے از درخت بادام کوہی کہ ثمر آں بسیار تلخ می باشد و آں را در دواہا بکار برند و چوب آنرا عصا کنند و پوست آں را بر کمان پیچند - ومنہ العصی الارزنیّۃ +

اَرِسْطُون - بہ یونانی ارستان ariston معجونے است +

اَرْطَبُون - بہ بینید اطربون +

ارغن - / ارغنون } یونانی آرگنان organon سازے است مشہور کہ فلاطون وضع آں کردہ است +

اَرْغَوَان - بہ بینید ارجوان +

اَرْقَنَا - بہ بینید ارغن +

اَرْکُون - بہ یونانی آرخون archon یعنی حاکم یا امیر - در عربی مقدم دہ و رئیس قریہ را گویند +

اَرْگیلہ - حقہ و قلیان را خوانند عوام ایں کلمہ بجائے نارجیلہ استعمال نمایند بہ بینید نارجیلہ +

ارنائود - ترکی ست مردمان البانیہ خود را ارناؤط یا ارنائود گویند +

اُرْنِیک - بہ بینید اورنک +

اَرْیا - ارامی ست شیر کہ بہ عربی اسد گویند جمع اریان

اَرِیْس - ارامی ست کشاورز - امیر +

اِرْبِرْتُو - بایطالیانی سپیرتو spirito قسمے ست از روح مے کہ در آشامیدن کم بکار دارند بلکہ برائے افروختن آتش و تصفیہ لباس و غیرہ بکار دارند +

ازج - بفارسی سغ کہ نوعے از عمارت طولانی و دراز راگویند بمعنی بر آمدہ - سایہ دار راہ ٭
ازدرخت - بفارسی آزاد درخت یعنی سوسن رنگ سوسنی راگویند کہ آسمان گوں باشد یعنی حالاً بمعنی درخت مستعمل نیست بلکہ بمعنی رنگ خاص مستعمل شدہ ٭
ازمیل - یونانی سمیلی zmile, smile بواسطہ ارامی آلہ ایست معماران و نجاران را کہ بداں چوب و تختہ سوراخ کنند - بفارسی بُرمہ ٭
ازنگان - فارسی است گل سرخ - گل ماشی ٭
ازیب - فارسی ست در اصل بمعنی رنجش است لیکن در زبان عربی بمعنی خوشی مستعمل است ٭
ازیب - ہوائے جنوب و ایں لفظ عموماً جہازران بحر احمر باستعمال آرند ٭
اساتیر - جمع استار معرب چہار فارسی ست ٭
اساراک - بربری ست میدانے کہ پیرامونش فراخ و دائرہ اش بسیار فسیح باشد ٭
اسارون - بیونانی اسَرَان asaron گیاہے است کہ تخم بسیار دارد ٭
اساطیر - جمع اُسطوُرہ بیونانی اِسطوریا isteria سخنہائے پریشان و بیہودہ و افسانہا ٭
اساورہ - جمع اسوار بفارسی سوار سپاہی پارسی راگویند کہ بر اسپ سوار باشد ٭
اسباناخ - یونانی سپناکیا spinakia بواسطہ فارسی اسپناخ و آں سبزی باشد کہ در آش وشلہ کنند سرفہ را نافع است ٭
اَسَبانَخ - بہ بینید اسباناخ ٭
اِسْبِتَالِیتَہ - بانگلیزی ہوسپٹال hospital بیمارستان - مریضخانہ - مارستان ٭
اَسْبَذ - فارسی قدیم است مشابہ فارسی نو اسپ بد اسابذہ جمع قومے ست از فارس در زمان سلطنت ساسانیہ بمعنی حکمران صحیح بود - و مطلب اصلی او سردار فوج بود ٭
اِسْبَرَک - بفارسی اسپرک زعفران کہ رستنی ست معروف کہ ازاں رنگ زرد و سبز می کنند و رنگرزان بکار آرند ٭
اِسْبَہر - بیونانی سپھیرا sphaira بواسطہ فارسی سپہر - آسمان - فلک ٭
اُسْبُور - بیونانی سپروس sparos نوعے از ماہی کہ بوقت خاص کہ اہل بصرہ ازاں وقت مطلع باشند می آید و تا دو ماہ می ماند بعد ازاں چیزے ازاں قسم باقی نمی ماند ٭
اُسْتَاذ - بفارسی اُستاد بضم اول و سکون دال کہ آموزگار و آموزانندہ باشد و دانندہ صنعتے از امور کلیہ و جزئیہ را نیز استاد گویند ٭
اِسْتَار - بیونانی سْتَتِیر stater دہ درم سنگ باشد و در بعض موضع شش و نیم درم سنگ دانند - اساتیر جمع ٭
اسْتَار - بیونانی ستاتیر stater زر و سیم کہ سکوک باشد ٭

اُشتانہ - فارسی ست کہ در اصل بمعنی استان بروزن مستان است کہ جاے خواب و آرام گاہ باشد مولوی روم فرماید ؎ گوئی از تو بہ بسازم خانۂ - در زمستان باشدم مستانۂ حالا کنایہ از درگاہ سلطان روم باشد کہ آنرا باب عالی نیز گویند *

اُشتُب - بہ بینید استوبا *

استبرق - بفارسی استبرک - دیباے سطبر یا دیبا کہ بزر ساختہ باشد و یا جامہ حریر سطبر مانند دیبا *

اِستَبرق - حبشی ست دیباے سبز و سطبر *

اِسترِیدِیا - بہ یونانی آستر ائید یا ostreidia کرم صدف - نوعے از ماہی *

اِستِمارہ - بایطالیانی استمارے estimare کاغذ پارہا باشد سادہ و سیاہ رنگ کہ درون دفتر مستعمل باشد و سر دفتر در انہا ہدایات ضمنیہ مندرج نمودہ بہ مستخدمان ماتحت بگردانند تا احکام ضروریہ متعلقہ دفتر را سرانجام دہند - و آں را بزبان انگلیزی بلیک فارم و آفیشل فارم نیز گویند *

اُستُوان - بہ فارسی ستون *

اُسخُلاریہ - بہ یونانی سخولاریائی scholarioi فوج محافظ شاہی - کہ ہموارہ بحفاظت پادشاہ خود مامور و معین باشد - و آنرا شاہی گارد نیز خوانند *

اُشرُب - بہ فارسی سرمہ - قلعی سپید یا سیاہ رنگ ردّی ازاں و آنرا بہندی جست خوانند - و در غیاث می نویسد سیسا کہ بداں گولی بندوق سازند

اِسطادُوس - بہ بینید اسطیفوس *

اِسطَام - اصلش معلوم نیست و آں قسمے ست از آہن کہ بسیار سپید می باشد چنانچہ شبرقان - حالا بمعنی فروزینہ آتش و آتش کاو آہن مستعمل است *

اُسطُبّہ - بہ یونانی سُتپیان stuppion آنچہ بیروں افتد از کتان وقت صاف کردن آں یعنی منفوضہ یا پوشال - بہ بینید اُصطُبّہ *

اُسطُرلاب - بہ یونانی آسترالابن astrolabon آلہ ایست مشہور و معروف کہ باں وقت معلوم می نمایند چنانچہ طرح جہارہ آبی و بنگام رملی براے ہمیں غرض موضوع است - و معنی اصلی او اخذ الشمس یا گرفتن آفتاب است و نیز کتاب سحر را گویند *

اسطقص }
اسطقس } بہ یونانی ستوخس stoichas آخشیج را گویند و اصل معنی او صف دارت و صاحب قطار *

اسطم - بہ یونانی ستمہ stoma میانہ دریا - قعر دریا *

اُسطُوان }
اسطوانہ } بفارسی ستون - شتر دراز گردن ساق جامہ - و حصہ از بندوق کہ بشکل ستون باشد *

اُسطُورہ - بہ بینید اساطیر *

اُسْطُول - بہ یونانی ستلوس stolos مجموعۂ جہازان جنگی *

اسطیقوس - بہ یونانی ستویخس stoichas اسْتخدوس را گویند - کہ نباتے ست مشہور و معروف و ایں در اصل نام جزیرہ ایست کہ دراں ایں نبات پیدا می شود *

اسفاناخ - بہ بینید اسباناخ

اسفاناج
اسفانج بہ بینید اسباناخ

اسفراج - بہ فرنساوی اسپرج asperge ہلیون مارچوبہ *

اسفنج - بہ بینید سفنج *

اسفند بہ یونانی اپسنثیان apsinthion

اسفنط بواسطہ ارامی مے *

اِسفیداج بہ فارسی سپیدہ قسمے ست از گل سپید
اِسفیدج کہ بداں طفلان مدرسہ می نویسند و سرب سفید را نیز گویند *

اسفیوش - بہ فارسی اسپغول قطونا و بعضے بزر قطونا را گویند *

اِسْقال - بہ بینید اسقیل *

اَسْقان - بہ یونانی سکینوس skenos کرباے باریک *

اُسْقُف - بہ یونانی اپسکپس episkopos پیشواے نصارے کہ درجہ اش از قسیس بالا و از مطران کم می باشد و معنی اصلی او رقیب

مانا ظر است در زبان قبطی چنیں بگمان آمدہ کہ پا حرف تعریف است لہذا در زبان خود آنرا زاید شمردہ حذف کردند بدیں سبب در زبان عربی تعریبش بدون معاوضہ حرف پا ء شد کہ آں گویا بالکل زاید فہمیدہ شد *

اُسْقُمْری - بہ یونانی سکمبری skombri بواسطہ اسقومرو - ماہی منقط *

اسقنقور - بہ بینید سقنقور *

اسقوردیون - بہ یونانی سکردیان skordion ثوم دشتی *

اِسْقیل - بہ یونانی سکلا skilla پیاز دشتی *

اسکارتو - بایطالیانی سکارتو scarto ہر قسم ردّی کہ باشد از کاغذ وغیرہ کہ بیروں اندازند *

اِسْکارمو - بایطالیانی سکارمو scarmo دو میخے باشد کلاں بر کشتی کہ بوقت راندن آں کشتیبان بیل را دراں ہر دو داشتہ کشتی می راند *

اسکاف - ارامی ست کفش دوز *

اِسْکِلہ - بایطالیانی سکالا scala بندر بحیرہ روم یا ہر بندر کہ باشد اساکل جمع *

اِسْکَمْلۃ - بہ ترکی اسکملہ قدم گاہ کرسی زیر پاے کرسی پست *

اسکملۃ - بہ لاطینی سکملس scamillus چارپایہ - پایگاہ *

اِسْکَنْدَرُوس - بہ فارسی سندروس صمغے باشد زرد شبیہ بکاہ ربا کہ از ارمینیہ ارند و گاہ در

سیاہی دوات براے اصلاح اندازند *

اِسکُونت - بہ فرنساوی اسکونت escompte تنزیل - کمی *

اِسکیم - بہ یونانی سخیمہ schema لباس راہب *

اسمانجول | بہ فارسی آسمان گوں - قسمے ست از
اسمنجونی | یاقوت نیلی *

اسیم - بہ یونانی اوکمان okimon نازبو ریحان

اسوار - بفارسی سوار تیرانداز اسپ سوار اساورہ جمع *

اشایب - بہ فارسی آشوب مردمان اوباش *

اشتوب - بہ اندلوسی استوپا estopa قنب یعنی اصطبہ بہ بینید معنی اصطُبّہ *

اُشتوم - بہ یونانی ستومہ stoma محاورہ - دہن *

اشتیام - ارامی ست رئیس کشتی ونبطان آں *

اشتیام - ارامی ست ومعنی اصلی او شخصے ست کہ مہر کند مراد ازاں صاحب متاعے ست کہ بکشتی باشد *

اشراقہ - بہ ترکی اشراءہ کنیزک آزاد کہ بعد ازادی بہ نکاح کسے آمدہ باشد *

اشفی - عربی نیست درفش مشک ہا و مشکیزہا و آنچہ بداں نعلین دوزند *

اِشقیل - بہ بینید اسقیل *

اشکین - بہ ترکی اسکین یورغہ - یرقہ کہ رفتار اسپ باشد *

اشل - ارامی ست - ریسمان

اُشمعت - ارامی ست - جماعت اعظم قوم بنی اسرائیل

اُشنان - بہ فارسی اشنان - گیاہے باشد کہ بداں رخت شویند - وآنرا بعربی غاسول نامند حالا بمعنی شخار مستعمل می شود *

اشناندانہ - فارسی ست ظرفے کہ دراں سامان دست شستن داشتہ باشند *

اِشرافہ - رخصت دادن معلم صبیان را یک روز از مدرسہ بسال یا بھفتہ بعد گرفتن شیرینی *

اِصطب - بمعنی اصطبل است ومخفف است ازاں لام ازاں حذف شدہ چنانچہ از اقسماو اسمید جمع اصاطب *

اُصطبّہ - بہ یونانی ستُپّی stuppe پوشال منقوض کتان یا شن *

اِصطبل - بہ لاطینی ستابلم stabulum معنی اصلی او جاے اقامت است حالا بمعنی جائے بستن اسپاں وماندن آنہا است *

اَصطماخیقون | بہ یونانی ستماخکان
اَصطمخیقون | stomachion دوائے ست مسہل *

اَصلان - بہ ترکی ارسلان - کہ در اصل بمعنی شیر درندہ است - و در لقب سلاطین است - وبمعنی بندہ وغلام نیز ہست *

اطربون - بہ لاطینی تربونس tribunus بواسطہ سریانی بمعنی سردار فوج *

اُطرُوش - ارامی ست - پرندہ ایست *

اِطرِیَه - ارامی ست نوعے از طعام +

اَغارِیقُون - به بینید غاریقون +

اَغُسَت - بایطالیانی اگوستو agosto ماه اگست
را خوانند که گذشت +

اَغُسطُس - به بینید اغست

افادیه - حبشی افو افزار

افربیون - به یونانی اوفوربیان euphorbion
زقوم هندی - صمغ ماذریون +

اَفرَسان - قسمے ست از مورچه که بزبان عوام غلط
فارسی خوانند +

افرغما - به یونانی فرگمه phragma پرده ایست +

افرنج - به فارسی فرنگ - قوم اروبا را گویند
سواے ترک +

افریجه - به اندلوسی فریسا frisa نوعے از جامهٔ
پشمین که غلیظ وسطبر وبے جلا باشد +

اِفرِیز - به یونانی اَفرُس ophrus پارچه پشمین
سطبر وغلیظ +

اِفرِیز - بفارسی آب ریز در اصل بمعنی کرانهاے
دیوار بخشت فرو گرفته است - وحالا بمعنی
جاے مستعمل است که دراں جا بوقت سوار شدن
بارا به دخانی مردمان استاده می شوند - گویند
افریز المحطّة +

اِفسِنتِیَبن - به یونانی اپسنثیان apsinthion
نوعے از بوسے مادران کوهی ست گل آں
با قحوان وتلخی آں بصبر نزدیک است +

اَفسُون - فارسی ست - خواندن کلماتے باشد
مرعزایم خواناں وساحران را بجهت حصول
مقاصد خود یعنی شیطان رانی وعزیمت +

اَفشِین - به یونانی اوخی euche حصه خاص است
از نماز نزد رومیان و اصل معنش مطلق دعاست

اِفنجیُون - به یونانی اپگیان apogeon نباتے
ست برگ آں شبیه ببرگ لبلاب +

اَفندی - ترکی ست که از یونانی اوشنتیز authentes
یا آفنتیز aphentes ماخوذ است که معنی اصلی
او حاکم است حالا بمعنی صاحب ومستر وخداوند
مستعمل است +

اُفورفه - به فرنساوی آفوفی A forfait کلمه ایست
که براے انصرام شغل خاص مستعمل می شود چنانچه
گویند اعمل افورفه - یعنی بطور اجاره شغل خاص
ایں کار را سرانجام بده خواه وقت زیاده صرف
شود یا کم +

اِفوُکات - بایطالیانی اَوُوُکاتو avvocato
وکیل +

افیوس - شاید یونانی ست - گیاہے ست ساق دار
که بدوا ها بکار آید +

اَفیُون - به یونانی اُپیَان opion دواے ست
معروف ومشهور که بعربی لبن الخشخاص گویند

اقتصاد - گو ایں کلمه عربی ست لیکن باثر فرنساوی
معنیش وسیع شده ومعنی اصلی او که میانه روی
وکفایت شعاری بود حالا بجاے آں معنیش

سیاست مدنیه و اکانمی شده *

اقراباذین - به یونانی گرافایدیان grapheidion بواسطه سریانی - علم ترکیب الادویه که دراں بیان دواسازی مندرج باشد *

اُقریدس - به یونانی اکرودوس akridos ملخ آب - که قسمے ست از ماهی خورد که بقدر ملخ باشد یا قدرے کلاں ازاں که مشابه ملخ باشد *

اَقسما - به یونانی اکسملی oxumeli مرکب از اکسو که بمعنی ترش است و میلی که بمعنی شهد است نقوع زبیب راگویند *

اقفار - بر بعض معدنیات که از زمین پیدا می شود اطلاق می کنند چوں نفت *

اقلید - به یونانی کلیده kleida بواسطه ارامی کلید در - مفتاح *

اقلیم - به یونانی کلیمه klima قطعه زمین که خاص آب و هوا دارد *

اِقلیمیا - به یونانی کادمیا kadmeia ثفل سیم گداخته *

اُقنوم - به یونانی گنومی gnome اصل چیزے شخص - حالا نصارے ازیں لفظ یکے از پدر و پسر و روح القدس مراد دارند - اقانیم جمع *

اُقه - به بینید اوقیه *

اِکار - ارامی ست کشاورز اکرةٌ جمع *

اِکاف - ارامی ست خوی گیر که زیر پالان بر پشت خر نهند *

اکتوبر - به فرانساوی اکتوبر octobre تشرین اول *

اُکسیجین - یونانی بواسطه فرانساوی oxygène غاز زیست

اِکسیر - به یونانی کسیران xeron کیمیا راگویند و آں جوهریست گدازنده و آمیزنده و کامل کننده یعنی مس را طلا می کند *

اکلیرس | **اکلیریکی** | به یونانی کلیروس kleros کشیش *

اِکلیل - ارامی ست - تاج *

اکواخ - جمع کوخ بروزن گوش فارسی ست - مکانهاے خورد *

اَلاجه - به ترکی آلاچی - چیزے که مختلف رنگها دارد - و نیز نوعے از پارچه ابریشمین راگویند *

الای - به ترکی الای فوج - مشی مرتب ترتیب روی

اِلچی - به ترکی ایلچی - سفیر - قاصد - چه ایل بمعنی قوم است و چی کلمه نسبت است پس بمعنی شخصے که از قوے بطور نائب حاضر شود مستعمل شد که آنرا بانگلیزی ڈیلیگیٹ خوانند *

اَلاوان - به ترکی الاوان دستکش *

المازور - به یونانی متیوروس meteoros جانورے است معروف که برکنار دریا بیضه می نهد و هفت روز براں می نشیند روز هفتم بچه بیروں می آرد بعد ازاں هفت روز دیگر پرورش آں می کند تا آنکه خوب توانا و مضبوط می شود *

اَلماس - به یونانی اَدماس adamas گوهریست

سفید شفاف بغایت سخت گراں قیمت کہ بہندی ہیرا گویند ٭

اَلیُوْمِیْن - بہ انگلیزی الیومنیوم aluminium فلز خاکی یعنی معدنے خالص کہ در گل موجود است

اُمّ - بہ یونانی اَیْلَمِس eilamis پوست باریک دماغ ٭

اَمَاج - بفارسی آماج جائے لعب و بازی و رقص ور اصل بمعنی نشانہ تیر بودہ ٭

اَمبَراطُوْر - بہ لاطینی اِمپَراتُور imperator شاہنشاہ ٭

اِمَّرٌ / اِمَّرَۃٌ } ارامی ست برہ خورد ٭

اَمْشِیْر - قبطی ست نام ماہ فبرائر است ٭

اَمِیْصٌ - بہ بیند آمِصٌ ٭

اناہیذ - بہ فارسی ناہید و ناہیدہ - نام ستارۂ زہرہ است ٭

اَنْبَا - لاطینی ست پیشوائے مذہبی قوم نصارے ٭

اَنْبَار - فارسی ست خانہ متاع تاجر کہ دراں اسباب تجارت باترتیب نگہداشتہ باشند - و ذخیرہ بار را نیز گویند انابر انابیر جمع ٭

اَنْبَج - بہ ہندی انب نغزک و نزد اطباء ہر گونہ مُربّی را گویند - خفاجی از خوارزمی نقل می کند کہ ایں لفظ عربی نیست - و بعض گویند کہ انبج معرب انبہ فارسی ست کہ میوہ ایست مشہور در ہندوستان یعنی نغزک ٭

اَنْبَہ - بہ فارسی انب نغزک کہ بہندی آم خوانند ٭

اَنْبِیْق - بہ یونانی انبکس ambix کہ اصل معنی آں پیالہ است - آلہ تپال جنتر را گویند ٭

اَنْتُوْبِیَا - سریانی ست نام گلبنے ست ٭

اَنْتِیکَہ - بہ ایطالیانی اَنتیکا antica در اصل بمعنی کہنہ و قدیم است - انتیکخانہ بمعنی عجائب خانہ و انتیکاتی بمعنی شخصے کہ اشیاء قدیمہ بفروش آرد از ہمیں ماخوذ است ٭

اَنْجَار - بہ بیند اجار ٭

اَنْجُدَان - بہ فارسی انگدان کہ انگوزہ باشد ٭

اَنْجَر / اَنْجَرَہ } بہ فارسی انگر بمعنی لنگر

اَنْجُرَہ - بہ فارسی انجورہ کہ نام گیاہے ست ٭

اَنْجَرِیب - نوبی ست - تخت چوبین ٭

اَنْجِلِیْزِی - بایطالیانی انگلیزی inglese منسوب بہ انگلش ٭

اَنْجُمَن - فارسی ست - مجلس و مجمع یعنی جائے کہ دراں مردم بسیار نشستہ باشند ٭

اِنْجِیْل - بہ یونانی او انگلیان euaggelion کتابے است مذہبی مر عیسائیاں را و ترجمہ لفظی آں خوشخبری و مژدہ است ٭

اَنْدَر - آرامی ست خرمن یا خرمن گندم ٭

اَنْدَرْوَرْد - بہ فارسی اندرآور و قسمے از شلوار کہ دراز نباشد - و زانو را بپوشاند و بالائے تنبان پوشند یا تنبان است ٭

اَنْدِیمِسْ - بہ یونانی انتیمنسیان - لفافہ - شوشفہ
شوشبہ - کاسہ - رسمے ست مذہبی در مذہب
نصاریٰ کہ فنجان پر از مے را بہ پردہ پوشیدہ
دارند و آن پردہ یا لفافہ را بر داشتہ از آن مے
شخصے را بنوشانند کہ او را بمذہب مسیحی داخل
کردن باشد *

اَنْزَرُوت - فارسی ست صمغے باشد تلخ کہ بیشتر
در مرہم ہا بکار برند و بمعنی فادزہر شاید معرب
انزرو باشد بفتح اول و زاے ہوز و راے
قرشت بواو رسیدہ *

اَنْطَابُلُس - بہ یونانی پنتاپلس Pentapolis
شہرے ست در ممالک مصر قبطی حرف پاء
را آلہ تعریف دانستہ در زبان خود می اندازند
بہ بینید اُسقف *

اَنْطُونِیہ - بہ یونانی انتلیان antlion بواسطہ
کلدانی - مُزنلہ کہ براے اخراج آب از چشم
بنا کردہ باشند *

انفلوینزاء - بہ انگلیزی انفلوینزا influenza
نزلہ - زکام *

انفلیس - بہ بینید انکلیس *

اِنْکِشَارِی - بہ ترکی ینگچری تلفظش ینی چری و
آنرا جنی سری نیز خوانند فوجے بود مر ترکاں را
کہ بغایت مقتدر و خود سر بودہ و تا زمانہ محمود ثانی
از سلاطین عثمانیہ اقتدارش از حد متجاوز ماندہ
پس سلطان محمود موصوف بر ایشاں غلبہ یافتہ
رام نمود *

اَنْکلِیس - بہ یونانی اَنْخلُسْ egchelus بواسطہ
ارامی - مار ماہی *

انموذج - بفارسی نمودہ یا نمونہ صاحب قاموس
زیادتی ہمزہ با ولش غلط پندارد *

اَنُورِیزْمَاء - بایطالیانی اَنُورِزما aneurisma
دمل - آماس *

اَنِیسُون - بہ یونانی انیسان anison بادیان
رومی - بہ بینید آنسون *

اَوُبَاش - بہ اندلوسی اوواس uvas خشک
انگور - کشمش - مُنَقّا *

اَوْبُولُس - بہ یونانی اوبولوس obolos وزنے
است کہ مقدارش دانق و نصف می باشد *

اَوْج - بہ سنسکرت اُچّ उच کہ در اصل بمعنی
علوّ است بعدش بمعنی درجہ آفتاب کہ اصطلاح
علم نجوم است مستعمل شدہ *

اوجاق - بہ ترکی اوجاق گلخن آتشدان - و آنجا
را نیز گویند کہ درون دیوار براے افروختن
آتش بنا کردہ باشند - تا کہ او دھرا بموسم سرما
گرم دارد *

اَوْدَہ - بہ ترکی اودا - خانہ کلاں را گویند کہ براے
نشستن یا دیگر امور خاص کردہ باشند -
چنانچہ دیوان خانہ *

اوردی - بہ بینید اوردو *

اَوْرطَہ - بہ ترکی اورتہ - بطالیان - جند - اہل جنگ *

اورنک - بہ ترکی اورنک - نمونہ - مسطرہ ۔
اورنک - ارامیک - جمع ❊
اوز - ارامی ست - بط - مرغابی - اوزون جمع بواو و نوان ❊
اوصنة - بہ بینید اودہ ❊
اوطنة - بہ بینید اودہ ❊
اوغسطس - بہ فرنساوی اگوستو agosto اپ - مرداد ❊
اوقیہ - بہ یونانی اونگیا ougkia اولاً ایں لفظ یونانی بود بعدہ ارامی شد بعدش بعربی آمد بزبان انگلیسی اونس خوانند - فی الجملہ وزنے ست مشہور کہ مختلف مقدار دارد ❊
اوقہ - بہ بینید اوقیہ ❊
اون باشی - بہ ترکی اونباشی - دہ باشی سرجوقہ کہ بردہ کس سردار باشد ❊
اویمہ - بہ ترکی اویمق - نقش چوب یا سنگ کہ آں را نقاشی یا سنگتراشی نامند ❊
اہلیلج - بہ بینید ہلیلج ❊
ایار - بروزن بہار سریانی ست کہ نام ماہ سوم است از ماہ رومیاں و بودن آفتاب در برج جوزا یعنی ماہ مایو ❊
ایر - بہ یونانی آوروس - باد شمالی ❊
ایقونہ - بہ بینید قونہ ❊
ایل - عبرانی ست - خدا تعالے شانہ ❊
ایلاوس - بہ یونانی ایلیوس eileos وردے ست کہ در امعاء دقاق حادث گردد و آں مرضے ست بدی و مہلک ❊
ایلچی - بہ ترکی ایلچی سفیر - پیغامبر ❊
ایلول - بروزن معقول سریانی ست - نام ماہ دوازدہم از سال رومیاں باشد و آں بودن آفتاب است دریں زمان از اوسط برج سنبلہ تا اوسط برج میزان - یعنی ماہ سپتمبر ❊
ایوہ - ترکی ست بمعنی بہتر و خوب کلمہ ایجاب است - و بعض برانند کہ عربی ست و اصلش اے واللہ است ❊

ب

باب - ارامی ست - دَر - یعنی دروازہ ❊
بابا - بہ لاطینی پاپا papa پدر - پوپ کہ لقب پیشواے اعظم است مر عیسائیاں را در رومیہ کبریٰ - چنانچہ خلیفہ در اہل اسلام ❊
بابة - قبطی ست - ماہ اقطوبر را گویند ❊
بابری - بہ یونانی پپری peperi فلفل سیاہ را گویند ❊
بابوج - بہ فارسی پاپوش - کفش را گویند ❊
بابوش - بہ فارسی پاپوش - کفش خورد را نامند ❊
بابونج - بہ فارسی بابونہ کہ گیاہے ست معروف بعربی اقحوان خوانند ❊
باج - فارسی ست - زرے کہ راہداران از سوداگران

بگیرند *

باجُورَ- وآں را بابورہ وابور نیز گویند بہ بینید وابور

بادرِی- بایطالیانی پادری padre کہ دراصل
بمعنی پدراست کشیش راگویند *

بادزہر- بہ فارسی پادزہر قسمے ست ازادویہ معدنیہ
کہ دفع ضرر زہر کند و بہ عربی آنرا حجرالتیس خوانند *

بادُسْتَر- شاید بہ فارسی بیدستراست کہ نام حیوانے
ست بحری کہ ہم درآب وہم درخشکی زندگانی
تواند نمود و خصیہ آنرا آش بچگاں گویند *

بادق- بہ فارسی بادہ۔ شراب *

بادنجان- بہ فارسی بادنگان۔ نام بارترکاری
ست کہ بہندی بینگن خوانند *

بادہنج- بہ فارسی بادگیر یا شاید بادآہنج بمعنی
بادکش باشد مکانے کہ برائے تابستان سازند
وازہرچہار طرف باد دراں آید۔ یا دریچہ مشبک
راگویند کہ آنرا پالکانہ نیز گویند *

باذق- بہ یونانی باتیاکی batiake شیرہ انگور
کہ ادنے جوش دادہ باشند وبعض می گویند کہ
آب انگوراست کہ کم ازنصف بعد جوشیدن
باقی ماند *

باذق- بہ بینید بادق *

بارامون- بہ بینید بیرامون *

بارجاہ- بہ فارسی بارگاہ کہ محل بارملوک وسلاطین
باشد *

بارجہ- بہ ہندی بیڑا۔ جہاز *

بارستاریوں- بہ بینید فارستاریوں *

بارہ- بہ فارسی پارہ بواسطہ ترکی پنجم حصہ ہشتم
ازحصہ قرش بارات جمع *

بارود- بروزن ومعنی باروت است کہ بہ سریانی
شورہ راگویند کہ جزو اعظم داروے تفنگ است
وآنرا نمک چینی نیز خوانند حالا بمعنی داروے
تفنگ مستعمل است *

بَارُوف- بہ ایطالیانی باروفّہ baruffa پرخاش
کردن خصوصاً وقتیکہ بانبوہ وازدحام باشد *

بَارِی- بفارسی بوریا۔ کہ حصیر بافتہ راگویند *

بازار- فارسی ست بعربی سوق خوانند۔ ظاہرا دراصل
ابانار بودہ زیراکہ درچنیں جاہا اکثر اطعمہ و
اباہا میفروختہ اند وبمرور ایام بمعنی مطلق جائے
فروختن استعمال یافتہ وہمیں شہرت دارد *

بازدار- فارسی ست بمعنی میرشکار ونگاہ دارندۂ
باز راہم گفتہ اند۔ کہ پرندہ ایست معروف ومشہور
کہ سلاطین واکابر شکار فرمایند *

باس منحوت ازبوسہ فارسی است بمعنی بوسید-
یبوس ومی بوسد *

بَاسَابُرْط- بایطالیانی پاساپورتو passaporto
پروانہ راہداری *

باسِقَاق- اصلش فارسی ست- ملاحظہ کنندہ *

باسَلِیق- بہ یونانی باسلکان basilikon رگے
ست معروف ومشہور دردست کہ اگرآں را
کشایند خون فاسد جگر برآرد *

بَدرُوُن - بہ ترکی بُدرُن - کہ از یونانی ہُپُدرُمُس hupodromos کہ اصل معنیش بپائیں رفتن است ماخوذ است - حالا بزبان عرب خانہ را گویند - کہ در زمین ساز ند برائے گرما ٭

بُدرُونی - بایطالیانی پادرونی padrone مہتر و سرکن خانہ - سردار خانہ ٭

بُدرَہ - بفرنساوی پوڈر poudre سفوف - چیزے کہ آنرا کوفتہ بیختہ یا سائیدہ مثل آرد کردہ باشند ٭

بَذَج - بفارسی بزہ بزرا گویند ٭

بَذرَقہ - بفارسی بدرقہ بدال مہملہ راہبر قافلہ و نگاہبان ٭

بُرَاق - بہ بینید فرانق ٭

بربا - قدیمی ایجپشن است و معنی آں عمارت و بنا است - لہذا بربائی آں تحریر قدیمہ را نامند کہ قدیمی ایجپشن آنرا بذریعہ تصاویر ظاہر می نمودند - یعنی بجاے نقوش حروف کہ دال بر الفاظ است تصویرہا ثبت می نمودند بظاہر تصاویر معلوم می شد و در اصل نامہ یا تحریر رموز بود ٭

برباۃ - ارامی ست در اصل معنی آں عمارت سحر محکم است حالا اہرام خورد را کہ قریب صعید مصر ست می نامند ٭

بَربَخ - قدیمی ایجپشن است و بعض گماں دارند کہ ارامی ست لیکن صواب اوّل است - آب راہہ سفالین غیر نمایاں - و آں جا را نیز گویند کہ در میان زمین بغرض فرو رفتن آب ناپاک بنا کردہ باشند بہندی آنرا غرقی خوانند ٭

بربر - بہ یونانی بَربَرس barbaros گروہے ست بمغرب افریقہ کہ بغایت سنگدل و وحشی ست برابرہ جمع ٭

بُربُط - باندلوسی برُبُوتار barbotar فضول گفتن - ژرژرہ ٭

بَربَط - بہ یونانی بَربِتان barbiton عُود ٭

برتقال بایطالیانی پرتگال portogallo.

برتقان نارنگی کہ میوہ ایست از نارنج کوچکتر - و شیریں تر - اول کسے کہ درخت ایں میوہ در ارو با نشاندہ اہل پرتگال بودہ لہذا بنام ایشاں موسوم شدہ - برتقانہ براے مفرد است و عوام ایں را بردقال خوانند ٭

بُرج - بہ لاطینی بُرگُس burgus بارہ - دژ - حصن

بُرجاس - فارسی ست - در اصل آماج گاہ و نشانہ تیر را گویند لیکن عرب آنرا کہ بر نیزہ یا چوبے در ہوا نشانہ تیر یا تفنگ کردہ باشند می گویند و آنرا کہ در زمین نشانہ کنند ہدف خوانند ٭

بُرجُد - لاطینی paragauda نوعے از گلیم سطبر ٭

برجل - ترکی ست بمعنی پرگار کہ نام افزارے ست کہ بنایان و نقاشاں بداں دائرہ کشند ٭

بَرخ - بہ فارسی برخے - مفت - بلاقیمت ٭

بردار - فارسی بردر بمعنی دربان ٭

برداق - ترکی برداق - کوزه +

بُرْدایَه - ترکی ست بوساطۀ عربی بُرْده یا فارسی پرده بمعنی پرده +

بَرْدَج - به فارسی بَرْدَه - اسیر شده مطلقاً خواه دختر باشد یا پسر +

بَرْدَج - به فارسی پرده +

بُرْدَج - به فارسی برده زنان یونان که اسیر کرده باشند و کنیزکی آورده +

بردق - ترکی ست - آوندِ گلی +

بردقوش - به بینید مرزجوش +

بُرْدَه - شاید به فارسی پرده - نوعے از پیراہن +

بَرْدَه } به ترکی بُرْدَا بمعنی نیز - و ہم که بجالیش لفظ
بَرْدُو } ایضاً در عربی مستعمل می شود +

بردول - بمعنی بردون است به بینید بردون +

بردی - قدیمی ایجبش است و آں نباتے ست که در آب روید و در مصر ازاں کاغذ سازند +

بَرْدِیُوت - به یونانی بریودنیس periodentes نائب اسقف را خوانند +

برذعه - به فارسی برزعه بواسطه سریانی پالان خر +

برذعه - شاید به فارسی پرده گلیم سطبر که زیر پالان بر پشت ستور نهند +

برذون - به لاطینی بُرْدُو burdo بواسطه ارامی اسپ تاتاری یا ہر چاروائے که بار برود آہسته آہسته رود +

بِرذون - به فارسی بردون اسپ نر جلد و تند را گویند +

برزن - فارسی ست - کوچه و محله را گویند +

برزیق - به فارسی برزیک گلّه اسپان بدون سواران یا گروه اسواران - یا ایں مفرد است بمعنی سواره و جماعت اسواران را برازیق خوانند +

برزین - فارسی ست زنبیل - تلتله - کوزه از پوست طلع +

بَرْسام - فارسی ست - ورمے که در حجاب مابین جگر و معده پدید آید +

بَرَسْتُوج - به فارسی پرستوک نوعے از ماہی +

برسیاؤشاں - به فارسی پرسیاؤش یا پرسیاوشاں قسمے از نبات که خلاشه آں باریک و سیاه فام و برگ آں سبز رنگ می باشد و بیشتر در گوشه و کنار حوضہا می روید +

بُرُش } به انگلیسی برش brush آله ایست
بَرِش } مشابه فتیں بافندگان که بداں پارچه ہائے پشمیں - از گرد و خاک پاک نمایند - و ایں از اختراعات جدیده است - و ایں را فرشه نیز گویند +

بِرِش } به عربی فرش - گستردنی که از برگِ خرما
بُرْش } بافند +

بُرشام - به سریانی برشان - نان مقدس نان قربانی که فرقۀ خاص عیسوی آنرا باہم میخورند و آنرا جسم مسیح پندارند +

برشان - قربانی مقدس - و نانے بود کہ ازاں لفافہا بندی می کردند +

بَرِشت - بفارسی نیم برشت - تخم مرغ کہ برشتہ باشند +

برشتہ - بہ بینید برشت +

برشعثا - سریانی ست - معجونے کہ حرارتِ غریزی را قوی کند و معنی اصلی آں مفید و نافع ست +

برشوم - فارسی ست اعراف یعنی نوعے از خرمابان در بصرہ کہ نسبت بہ خرمابنان جاے دیگر زود تر برمی دہد +

برشیاوشاں - بہ بینید برسیاوشاں +

برشیمہ - فرشہ کہ بداں پارچہ پشمین از گرد وغیرہ صاف نمایند - نیز کمان نداف +

بُرصہ - بایطالیانی بورسا borsa کیسہ صراف خانہ دار المعاملہ +

برطانیقی - بہ یونانی برتنکی bretannike بستاں افروز کہ قسمے ست از نبات +

بُرطُل - بفارسی پرتلہ تحفہ رشوت +

بَرطَلہ - بارامی برطولا - سائبان تنگ غیر فراخ - اصمعی فرماید کہ بر بمعنی ابن است یعنی پسر - و طلہ مبدل ظلہ بمعنی سائبان است گویا بلحاظ تنگی پسر سائبان است +

برطیل - شاید بہ فارسی پرتلہ بمعنی رشوت - و بعض برانند کہ برطیل در اصل بمعنی سنگ است کہ شخصے دیگرے را بانجام کردگی کار مخصوص دادن وعدہ نمودہ بود - چنانچہ بعد سرانجام کار سنگ حاضر کرد و ایفاء وعدہ نمود - بعد ازاں بمعنی مطلق رشوت مشہور شد - و ایں درست معلوم نمی شود +

برغز - سریانی ست - گوسالہ +

بُرغُل - از برغول ترکی یا فارسی ماخوذ است - گندم بریاں نیم کوفتہ را خوانند - و آنرا سمید نیز خوانند +

بَرغَہ - اندلوسی پارگہ parga کفش کہ از رسن ساختہ باشند و خانہ کہ از نے تیار کردہ باشند +

بَرفیر - بہ یونانی پُرفرا porphura رنگے ست کہ از سُرخ و نیلی مرکب است و آنرا ارغوان نیز گویند - اصلش فارسی ست +

بُوق - بہ لاطینی بوکنہ - آلہ ایست مستطیل و دراز کہ دراں دمند و بدہن می نوازند - مجازاً باطل و کذب را نیز گویند و آں شخص را نیز گویند کہ برضبط راز قادر نباشد - ابواق - بیقان - بوقات جمع +

برق - بہ فارسی برہ - بزغالہ +

برق - بہ فارسی برگ - ورق درخت +

برق - بہ فارسی برگ - سامان خانگی از کرسی و مائدہ و بقچہ وغیرہ +

بُرقوق - بہ یونانی پرککیان prokokkion مشمش - شفتالو - آلو ایست کوچک زرد آلو +

برقوق - بہ یونانی برککا borikokka بہ واسطہ ارامی - آلو ایست کوچک - زرد آلو +

برقیل - کمانے کہ طفلاں بداں غلولہ اندازی می کنند

و آن را کمان کروهه نیز خوانند +

برک - به بینید بَرَق +

برکار - فارسی پرگار - آله ایست که بدان معماران وغیره دائره می کشند +

بُرکان - بایطالیانی بُلکانُو vulcano کوهِ آتش فشان +

بُرکُوش - بایطالیانی بُرکوسو barcoso نوعے از کشتی که مابین بریق و فرقاطه می باشد +

بُرما - بترکی بُورْمَه - نوعے از شیرینی ست +

برمکان - به فارسی شاید پرنیان - کساء - چادر

بُرمَه - به ترکی بورمق - برمه که بدان درتخته وچوب سوراخ کنند +

بَرمَهان - قبطی ست - ماه مارس را گویند +

بَرمُوده - قبطی ست ماه اپریل را گویند +

بَرمُون - به یونانی پرَمنی paramone روزه که پیش از امام مذهبی دانند +

برمیل - بایطالیانی بریله barile باندلوسی برّیل barril آوند چوبی کلاں که از وسط پهنا و فراخ واز اطراف باریک وتنگ بشکل میل باشد بعربی آنرا بتیه خوانند و صانعش را برامیلی گویند +

بَرنامج - بفارسی برنامه فهرست را گویند +

بَرنجک - ترکی بُرُنجُک قسمے ست از ماهوت باریک - پارچه سیاه - کرشه +

برند - به فارسی پرند - جوهر شمشیر - آبِ شمشیر +

بُرنُس - به لاطینی بُرُّس burrus کلاهِ سر +

بُرنسا - به سریانی برناشا - مردمان +

بُرنکان - به فارسی پرنا - یا پرنین یا پرنیان - چادر - کساء +

برنی - به فارسی برنیک - میوه نو - ثمر تازه +

بَرنیطه - به بینید بریطه +

برنی - فارسی برنی آوند گلی مثل خم +

بَرواز - به فارسی پرواز - چارچوب تصویر که دراں تصویر نصب کنند - و نیز چارچوب شیشه که دراں شیشه می نهند - چه اصل معنی پرواز جاے قرار و آرام است +

بروبیه - قدیمی ابجبش است قسمے از زمین براےب جمع +

بروتستو - بایطالیانی پروتستو protesto استشهاد اندازنامه - بروتستوان تثنیه - بروتستوات جمع

بَروصی - از نواحی الهند آمده - لنگر +

بَرُوفه - به بینید باروت +

بُرُوفه - بایطالیانی پروا prova نسخة التصحیح +

بُرُوفه - بایطالیانی پرؤا prua مقدم کشتی -

بروک - به بینید فروج +

بُرُوَه - بایطالیانی پروا prova پروف - نسخة التصحیح +

بُرُووَه - بایطالیانی پرؤا prua مقدم کشتی حصهٔ پیشین کشتی +

بُریتُون - بفرنسادی پیریتوین péritoine پردهٔ شکم

غطاء احشا - غشاء احشاء +

برید - بہ لاطینی وَریدُس veredus دراصل بمعنی اسپ چاپار است کہ تیزمی دود - بعد ازاں بمعنی مطلق پوستہ استعمال یافتہ +

بریطہ - بایطالیانی برّتا berretta کلاہ نصارے +

بَرّیمہ - الہ ایست کہ بداں سداد قارورہ وغیرہ بیروں می کشند - برمہ - بہ بینید بَرّینہ +

بَرّیمُو - بایطالیانی پریمو primo بمعنی اوّلاً +

بَرّینہ - اندلوسی بارینا barrena برمہ - اسکنہ - مَتّہ +

بُرُیَہ - فرنساوی بُرُو bureau صندوق چوبیں کہ دراں آوندے نہند صینی یا آہنی کہ دراں قضائے حاجت کنند - یعنی کُرسی کہ دراں ادب خانہ باشد +

بَزّ - فارسی بُز - ماہوت - جامہ باریک +

بَزابَرتُو - ایطالیانی پاساپورتو passaporto پروانہ راہداری کہ دراں نام حامل و قوم آں و اجازت سفر خشکی و تری مندرج باشد +

بزاجردہ - بہ بینید مزاجردہ - مزاجرنہ +

بُزبوست - فارسی ست - پوستِ بُز کہ مالِ تجارت است +

بُزُرجُمہر مَدار - بہ پہلوی بزرگ فرمدار معنی تحت اللفظ او بزرگ پیشرو - لقب وزیر +

بُزُرگ - بروزن عنصر - بہ فارسی بزرگ بضم اول وثانی نقیض کوچک - یعنی کلاں و سردار و بایں اسم وزیر نظام الملک ہم ملقب شدہ بود +

بزماورد - بہ فارسی بزم آورد - بہ بینید زُماوَرد +

بَزَوَنک - بہ ترکی بزونک - دیوث - بےغیرت قرمساق - قلتبان - زن جلب - تیرآدر +

بَزِیز - بہ بربری اَبزِیز - ملخ +

بُزیُون - فارسی ست - پشمے کہ رنگِ بُز دارد یا نمدے کہ از پشم بُز ساختہ باشند - چہ یون بفارسی بمعنی رنگ و غاشیہ و نمد زین آمدہ +

بس - فارسی ست - بمعنی فقط و حسب - و امر بہ قطع کردن ہم ہست یعنی قطع کن +

بَسابَرتُو - بہ بینید بَزابَرتو +

بساریہ - بہ یونانی اَپسارِیُون opsarion یا پساری psari ماہیانہ - یعنی نان خورشی کہ از ماہی ریزہ ترتیب دہند - و بالوان اطعمہ بطور چشہ ولعوق می خورند +

بسباسہ - شاید بہ سریانی بسباسہ - نوعے از حرمل عربی ست وآں دوائے باشد کہ برگِ آں مانند برگ بید بود لیکن کوچک تر ازاں است وگلِ آں مانند یاسمن سفید وخوشبوی باشد وبفارسی آں را رازیانہ نامند +

بُستان - بہ فارسی بوستان - باغ - باغ خرما +

بِستَج - بہ فارسی پستہ - میوہ درخت برغند +

بَستِلہ - بہ بینید مُستِلّہ +

بَستُوق - بہ فارسی بَستُو - کوزہ گلی +

بُستُہ - بایطالیانی بُستُو busto سینہ بند زنان کہ برائے حفاظت پستان می بندند +

بُسْتَہ - بہ بینید بُسْطَہ +

بُسْتہ - بہ فارسی بُسْتَہ - بند آب نہر کہ آنرا کشادہ آب نہر بجائے کہ می خواہند می برند - بُسْتان جمع +

بُسْتَۃُ - قدیمی ایجبشن گُربہ +

بُسْتُدْ - بہ فارسی بُسْتَدْ - مرجان +

بسطہ - شاید بفارسی بستہ - بستہ سقرلات یا جامہ نخوانی - یالندرہ +

بُسطہ - بایطالیانی پُستا posta چپار - برید +

بسفائج - بہ فارسی بس پایہ داروئے باشد و آں بیخ گیاہے ست گرہ دار شبیہ بہزار پا +

بسلّہ - بایطالیانی پسلّی piselli قسمے ست از حبوب خوردنی کہ بہندی آنرا مٹر خوانند گویا نخود انگریزی ست +

بشَاطِل - شاید فرنساوی پستولہ pistolet زوج تفنگچہ - دو عدد تفنگچہ +

بشختہ - فارسی بوساطۃ ترکی پیش تختہ - تختہ باشد چوبیں کہ براں قلم و دوات داشتہ بکرسی نشستہ می نویسند +

بشخانہ - بہ فارسی پشہ خانہ - چارپایہ چوبیں کہ گردِ آں برائے دفع پشہ ماہوت را بر چوبہائے استادہ گرد او انداختہ باشند +

بَشْرَفْ - بہ فارسی پیش رو - تمہید آلات موسیقی - ابتداء تیاترو +

بُشْط - بہ فارسی پُشت - فارغ و بیکار و مخنث و شنام است +

بَشقَہ - ترکی بَشقَہ - دیگر - علیحدہ +

بشکیر - بہ فارسی پیش گیر - چادرے باشد دراز کہ بوقت خوردن طعام بجانب پیشیں بر زانوہائے کشند تا لباس از شوربا وغیرہ محفوظ و مصئون ماند +

بشماط - بہ بینید بقسماط بشامط جمع +

بَشْنَس - قبطی ست - ماہ مایو +

بشنین - بہ فارسی بشنین بروزن گلچین نیلوفر - یا گلے ست در مصر مانند نیلوفر کہ پیوستہ درمیان آب می باشد گویند ہر صباح سر از آب بر می آرد و شام بتہ آب فرو میرود و ہمیں ساقی دارد و بس یعنی برگ ندارد و بہ بزرگی غورہ خشخش می شود و تخم آں سفید است +

بَشین - بہ ترکی پشیں - نقد - پیشگی +

بصبص - شاید بایطالیانی پازو pazzo بیوقوف

بصم - بہ ترکی باصمق مُہر کردن - بقالب کشیدن طبع کردن +

بصمہ - بہ ترکی باصمق - بر ماہوت چاپ کردن +

بَط - بہ فارسی بت - نوعے از مرغابی بطوط جمع +

بَطَارِخْ - بہ بینید بطرخ - جمع است مفروش بطارخہ یا بطراخہ است +

بطاریۃ - بایطالیانی باتیریا batteria مجموعہ چند بادلیجہا کہ برائے جنگ علیحدہ می باشد +

بطاسہ - بہ بینید بتاسہ +

بطاسہ - لغت اسبانیہ است - جنگی جہاز - تجارتی جہاز

بطاطا - بایطالیانی پتاتا patata سیب زمینی +
بطاطس - بہ بینید بطاطا - سپین شاید از لفظ انگریزی کہ پٹیٹوس ست آمدہ باشد +
بطاقہ - بہ یونانی پتاکیان pittakion کاغذ پارہ ایست کہ بر تو بہاے جامہ چسپانیدہ باشند و دراں قیمت توب مفصل مرقوم می باشد +
بطراسالیون - بہ یونانی پتر سلنان petroselinon کرفس جبلی +
بطرخ } بہ یونانی تاریخیئن tarichion بوساطت
بطرخہ } قبطی - تخم ماہی بوری کہ نمکین کردہ باشند بہ عربیش مخ السمک گویند +
بطرسالیون - بہ بینید بطراسالیون +
بطرشیل } بہ یونانی اپترا خیلیون
بطرشین } epitrachelion رشتہ باشد کہ کاہناں بوقت خدمت کنیسہ بگردن می اندازند جمعش بطارشین و بطارشیل است
بطرک - یونانی پاتریارخیس patriarches نزد نصارے رئیس روساء اساقفہ را گویند یا فقط رئیس اساقفہ را نزد یہودیاں عالم را خوانند - بطارکہ بطاریک جمع
بطرکخانہ - فارسی یونانی مقام بطرک +
بطربرک - بہ بینید بطرک +
بطریق - بہ یونانی پاتریکیوس patrikios بواسطہ ارامی - دہ ہزاری - چنانچہ طرخان سردار پنج ہزار و قومس سردار دو صد را گویند - و مردم مکار را نیز گویند +
بطریک - بہ یونانی پاتریارخیس patriarches بہ بینید بطریرک +
بطسہ } شاید از زبان دلماتیا آمدہ bastasia
بطشہ } کشتی بزرگ کہ بغرض تجارت یا جنگ در دریاے اعظم رواں شود - بَطَس جمع +
بُطشَہ - بہ بینید بَطسہ +
بطنطہ - بایطالیانی پتنتہ patente فرمان شاہی سند حضوری - شہادت طبیہ متضمن ایں امر کہ حامل آں بیماری ندارد +
بطیخ - ارامی ست - خربوزہ - فِرَیُوک بروزن مویزک +
بُغاز - بہ ترکی بوغاز - مجری - مجری دریا - در زبان عامی بمعنی سرحد مستعمل است +
بُغجہ - بہ بینید بقچہ +
بُغدادُلی - بہ ترکی بغدادی و بَغدادُلی فروازے کہ از گچ و چونہ تیار کردہ باشند
بغل - حبشی ست - استر +
بَغلہ - خفاجی از جاحظ نقل می کند کہ بغلہ کنیزکے را گویند کہ دو تخمہ باشد و از جنس صقلاب بہ صنف دیگر متولد شود - بغلات جمع - بخیال راقم الحروف ایں معنی نیز از معنی سابق ماخوذ باشد +
بغلہ - شاید اندلوسی bajel, baxel مرکبے کہ در بحر احمر رواں می شود +
بُغمہ - بہ ترکی بوعماق - گردن بند - گلو بند - خصوصاً

گلوبند مروارید +

بغنوس - بہ لاطینی پگنس paganus جاہل - بے وقوف - کم بخت +

بفتہ - فارسی بافتہ - پارچہ نسیج اعلے کہ از ریسمان بافتہ باشد +

بُق - بایطالیانی بُکا bocca دہن - دو دہانہ چیزے

بُقچہ - ترکی بوغچہ - پلوندہ - بقچ جمع و در برہان می نویسد کہ بوقی چادرے باشد بزرگ کہ رخت خواب دراں بند کنند پس اسلش بوقچہ گفتن ہم رواست +

بقدونس } یونانی مکدنیسان makodonision
بقدونوس } جعفری راگویند کہ نوعے ست از ترہ +

بقرور - قبطی پکرور - غوک +

بَقس - از لاطینی بُکسس buxus یا یونانی پکسوس puxos ماخوذ است - درختے ست کہ برگ و دانہ آں بہ برگ و دانہ مورد ماند یا درخت شمشاد است +

بَقسماط - از فارسی بکسمات کہ از یونانی پکسمد paksamidi آمدہ معرب است نوعے از نان روغنی باشد کہ روی آنرا مربع مربع بریدہ بپزند و بیشتر مسافران بجہت توشہ راہ بردارند

بقسیس - یونانی پکسوس - درخت شمشاد +

بقشیش - عوام بجاے بخشش استعمال کنند +

بقلا - اندلوسی است - بہ بینید بقلہ +

بقلاوا - ترکی بقلاوا - نوعے از حلویات کہ دراں مغز بادام انداختہ تیار کنند +

بقلاوا - ترکی بقلوا - قسمے از کوماج - نیز حلواے

بقم - فارسی بکم - چوبے باشد سرخ رنگ کہ رنگرزان بآں پارچہا رنگ می کنند +

بک - بہ بینید بیک +

بکالوری } بیچلر - گریجویٹ - درجہ یافتہ
بکلوری } بہ بینید بکالوریہ +

بکالوریہ - فرنساوی بکالوریا baccalauréat رتبۃ المجاز الثانی فے العلوم والفنون - مرتبہ درجہ دوم در علوم و فنون +

بکرج - ترکی بقراج - اوندے کہ دراں قہوہ باشد - بکاریج جمع +

بکساد }
بکساط } بہ بینید بقسماط

بکلبک - ترکی بکلک - نیابت خاص کہ دراں از بادشاہ وقت حاکم مقرر شدہ باشد چوں ضلع و علاقہ و پرگنہ خاص و عمل خاص +

بُکلہ - فرنساوی بُوکل boucle سگک - کلالہ +

بلادر - سنسکرت بھلاتکہ भल्लातकः ثمر درختے معروف کہ در دواہا بکار آید و آنرا انقردیا نیز گویند +

بَلاذَۃ - فارسی پلادہ از کلدانی کثافت - چرکینی

بلارج - یونانی پلارگوس pelargos لک لک +

بلاس } بفارسی پلاس - پشمینہ سطبر وغلیظ کہ
بلاسی } درویشاں می پوشند یا مفروش کنند یعنی حاجیم

بلاسون - فرنساوی پیلاستون paillasson فراش پلنگ کہ بگیاہ پُر کردہ باشند +

بلاط - یونانی پلتیا plateia بواسطہ ارامی سنگہاے کہ درسراے وجزآں گسترده باشند +

بَلاط - یونانی پلتئان palation شاہی محل - قصرِ شاہی +

بُلاق - قدیمی ایجبش - بندر - جزیرہ +

بَلّان - یونانی بلانیؤن balaneion بواسطہ ارامی غاسل +

بلانقہ - بایطالیانی پلانکا palanca احاطہ ایست کہ ازچوب وغیرہ ساختہ باشند +

بَلجمَہ - بستن بیطار پا ہیاے ستور را بجہتہ بیماری کہ رسید آنرا +

بَلح - قدیمی ایجبش نوعے از خرما +

بلسان - یونانی بَاَلسامن balsamon درختے ست کہ گلہاے سپید دارد و دردواہاے بکار آید - عوام آنرا سبسان گویند +

بلشوم } بوتیار مرغے ست کہ برکنارہاے آبگیرہا
بلشون } ورودہا نشیند و ماہی را بزودی بحلق فرومی برد - بلاشیم - بلاشین جمع +

بلطجی - ترکی ست - درمحیط می نویسد شخصے را گویند کہ ہمراہ سپاہ براے درستیٔ راہ رود کہ درختان را قطع کند وقلعہا را استوار سازد وپیادہ یعنی نوکر کوتوال و مانندآں کہ بہندش چپراسی خوانند +

بلطو - فرنساوی پالتو paletot جُبّۂ کلاں +

بلطہ - ترکی ست - تبر چوب شکن - وصاحب محیط می نویسد معرب بالتہ ترکی ست کہ تبر را خوانند +

بلطی - ماہی دریاے نیل +

بلغصون - بیونانی بوگلوسان bouglosson گاوزبان +

بلغم - یونانی فلگما phlegma خلطے ست از اخلاط چہارگانہ بدن +

بلفہ - بایطالیانی ولوا valva لولب - قسمے از آوندسرپوش کہ از یک جانب راہ آمد و رفت چیزے می دارد واز جانب دیگر مسدود چنانچہ در دیگیر وغیرہ می باشد +

بَلکُی - ترکی بلکہ بمعنی لعلّ مستعمل است یعنی شاید +

بَلمُوُ - بیونانی پلس pelamus قسمے از ماہی +

بَلمُوت - یونانی بَلَنِدِ balanidi بواسطہ ترکی پالموت پوست شاہ بلوط کہ براے رنگ دادن بکار دارند +

بلورادی } بایطالیانی پلورہ pleura غشاء ریہ
بلورہ } پردہ شش - التہاب غشاے +

بلوسطیون - لاطینی بلوستیوم balaustium آنار

بَلہُوبَہ } اصلش ابوالہیب یا ابوالہوبۃ است کہ
بَلہیب } نام منارے ست از منارہاے مصر کہ حالا بہ ابوالہول مشہوراست +

بلیج - ازلغت اہل ملایا بیلق ماخوذ است بمعنی اوطاق جہاز +

بلید - فارسی پلید - کثیف - به بینید بلاذه +

بلیصه - به بینید بولیصه +

بلیلج - فارسی بلیله دوائیست قابض طبیعت آن سرد و خشک است +

بلین - به لاطینی پلیئوم pallium لباسیست مراهل کنیسه را +

بم - فارسی است ضد زیر - و تار کلان را نیز گویند مثل تار کلان ستار و غیره

بمباغ - به بینید مباغ +

بنادوره - بایطالیانی پومودورو pomo d'oro بادنجان فرنگی - به بینید بندیره +

بنبه - فارسی و ترکی پنبه قسمیست از الوان و رنگها +

بنتو - بایطالیانی ونتی venti سکه ایست که قیمتش بیست فرنک باشد +

بنتو - به بینید منتو +

بنج - فارسی بنگ - بوزه +

بنجر - ترکی پانجار - چغندر +

بنجره - فارسی پنجره پنجره - سوراخ توپ - لوله +

بنجکیه - فارسی پنجک - اهل خراسان را خوانند چه پنج تیر به یکجا می انداختند +

بنجکان - فارسی پنجگان - پنج پنج تیر انداخته +

بند - فارسی ست علم و نشان بزرگ مکر و حیله بحیره - زنجیر - بند آب - پیاده شطرنج وقتیکه که فرزین شود - تومان ده هزار کس - فقره کتاب یا فصل آن +

بندار - فارسی است - تاجرے که شغلش کان کنی باشد یا آنکه بگرانی بفروشد و برای حصول این غرض اسباب تجارت را از فروخت باز دارد +

بندار - فارسی بندار کیسه دار و خانه دار +

بندر - فارسی است - شهریکه بر کناره دریای اعظم واقع باشد - یا آنکه مرکز تجارت باشد +

بندق - لاطینی پنتکم ponticum در اصل میوه ایست سرخ رنگ مانند کنار بعدش بمعنی غلوله مستعمل شده +

بندقی - ترکی است سکه ایست مراهل وینیز را که در اهل اسلام بکثرت رائج است +

بنده - فارسی بنده - غلام +

بندوق - پسر زانیه را نامند و برای دختر زانیه بندوقه گویند +

بندول - فرنساوی پندول pendule ساعت کلان که بر آتش کده و غیره نصب مینمایند +

بندیره / بندیره } بایطالیانی بندیره bandiera بیرق - نشان - علم +

بنزهیر - فارسی فادزهر بوساطر ترکی پنزهیر یا پان زهر - هر دوائیکه حافظ روح باشد و دفع ضرر سم کند فادزهر گویند عموماً و آنرا که بعربی حجر التیس خوانند خصوصاً +

بنش بنش - بینیه - بلیش +

بنش ، منش - ترکی - بینش - قسمے از پیراہن و لباس کہ وسیع باشد مثل چوغہ و جبّہ +

منش - ترکی بنش جبّہ کلاں کہ آستیں کلاں داشتہ باشد +

بنصول - لاطینی پندولوس pendulus. آلہ ایست در ساعت کہ بعربی آنرا رقاص خوانند +

بنط - ایطالیانی پنتی ponte عرشہ - بالائے کشتی +

بنطاریا - بہ بینید فنطاسیا +

بنطالون - فرنساوی پانتالون pantalon پاجامہ - شلوار انگریزی +

بنفسج - فارسی بنفشہ قسمے است از ادویہ نباتی +

بنک - فارسی است حصہ بہترین از ہر چیزے بیخ و بنیاد - بنک العمر یعنے بہترین حصہ زندگانی ازیں ماخوذ است +

بنک - فارسی بن بیخ +

بنک - ایطالیانی بنکو banco بنک کہ صراف خانہ را گویند +

بنکام - فارسی پنگان ساعتے کہ آب یا بریگ و تنش معلوم کردہ میشود +

بنیار - اندلوسی پنیال punal خنجر و ایں لفظ عموماً باستعمال اہل مغرب مے آید +

بنیش - ترکی بینش - چادر دراز کہ دامن وسیع داشتہ باشد نیز جبّہ را گویند +

نبیقہ - فارسی بنیک خشتک پیراہن - گریبان +

بنینہ - فرنساوی پیوینی poignet بند دست ضرب مشت +

بوتاسہ - بہ بینید بتاسہ +

بوتقہ - فارسی بوتہ - آوندی باشد کہ گل حکمت سازند و زر و سیم و امثال آں درمیان آں نہادہ گدازند +

بوتقہ - بہ بینید بوطقہ +

بوجو - ترکی بوچق سکہ ایست سیمیں کہ قیمتش تخمیناً یک روپیہ باشد و در الجیریا رائج است +

بوذقہ - بہ بینید بوطقہ +

بورقہ - بہ بینید بوتقہ +

بودینہ - قسمے از شیر بنیہاے فرنگ +

بوزر - بہ بینید باورہ کہ گذشت +

بورس - فرنساوی بورس bourse کیسہ - صراف خانہ - دار المعاملہ +

بورغی - ترکی است نوعے از پیچ و برمہ +

بورق - فارسی بورہ - تنکار +

بورک - بہ بینید بورق +

بوزۃ - بہ بینید بادرہ +

بوری - قدیمی ایجبشن نوعے از ماہی +

بوری - بہ فارسی بوریا +

بوریا - فارسی است - باریا +

بورینہ - بہ بینید بوری +

بوزہ - بوزۃ - فارسی بوزہ - شربتے کہ از شیر و شکر تیار کنند - یا گلاب و شکر کہ بذریعہ نمک و یخ منجمد نمایند و نوعے از مے کہ از آرد برنج

دارزن و جوسازند و دکّان مے +

بُوزْ - فارسی پُوز - دہن و پیرامون و گرداگرد دہان
حیوانات - و مابین بینی و لب را نیز گوئند +

بُوزْ - ترکی بُوزمَق - خراب کن - بصیغہ امر +

بوزیداں - ہندی - داروے است کہ بعربی
مستعجل نامش نہند +

بُوس - فارسی بوس - بوسہ +

بوستہ } ایطالیانی پوستا posta وصول گاہ
بوسطہ } خطوط +

بوسریک - بہ بینید بوسلیک +

بُوسلیک - فارسی است نام مقامے از جملہ
دوازدہ مقام موسیقی +

بُوسہ - بہ بینید بوس +

بُوش - ترکی بوش - خالی - احمق - سخنے بیہودہ
کہ مطلب نداشتہ باشد و بحماقت بزبان
آوردہ باشند +

بَوَش - مواشی را در چراگاہ گذاشت +

بوصلہ - مقلوب بولصہ است بہ بینید بولصہ +

بوصہ - فرنساوی پوس pouce بدست انچ +

بوصی - فارسی بوزی نوعے از کشتی +

بوطقہ - فارسی بوتہ آوندی باشد لولہ دار سرپوش
کہ در آں آب گرم کنند و در زبان انگریزی
آنرا کیٹل خوانند +

بوطہ - فارسی بوتہ آوندی را گوئند کہ آنرا گل
حکمت ساختہ باشند و طلاء و نقرہ و امثال

آں در آں بگدازند بعربی خلاص گویند -
و آنرا بوتقہ گفتن خطا است +

بُوغاز - ترکی بوغاز - قطعہ آب را گوئند کہ درمیان
دو قطعات عظمے آب واقع شود و ہر دو حصہ
را باہم متصل کند چنانچہ بوغاز جبل طارق

بوغاز - ترکی بوغاز - مجری - مجری دریا +

بُوق - لاطینی بُوکِنہ bucina بواسطہ ارامے
شیپور کہ نواے است بزرگ کہ آنرا بوقت
جنگ مے نوازند +

بوقال - یونانی بوکَلِس baukalis کوزۂ کہ
دستہ ندارد - دوات گلی - عوام باقیلش
گوئند - بواقیل جمع +

بوقچہ - بہ بینید بقچہ +

بوقیر - یونانی بوکروس boukeros طائریست
ابلق یا خاکستر گون یا سپید +

بول - ترکی بول - بکثرت - چسپناک +

بولاد - فارسی پولاد مشہور و معروف است
و تیغ دلاقی را نیز خوانند یعنے استرہ +

بولاق - بہ بینید بلاق +

بولصہ - بہ بینید بولیصہ و بولیس +

بولوک - ترکی بلوک - دستہ فوج منقلب +

بولیتکہ - یونانی پولتیکی politike منشی گری -
بہ کار عدالت مصروف ماندن - حالت سیاسیہ -
مکر و فریب +

بولتیکی - حکیم دانشمند +

بُولِیس { ایطالیانی پولز polizia یا فرنساوی پولیس police کشیکچی - قراول - پاسبان شہر +

بُولِیصه - ایطالیانی پولزا polizza کاغذے باشد که دراں تعریف اشیائیکه بسوے دارنده کاغذ فرستاده باشد مندرج باشد تاآں کاغذ رانموده آں اشیارا که بنام او ازجاے آمده است بگیرد - واین را بعربی صک الوثق خوانند - وسفته راہم گوئند +

بولیموس - یونانی بولیموس boulimos بطلان خواہش طعام ازمعده +

بُوئُونه - قبطی است - ماه یونیه راگوئند +

بُوَاه - یونانی بواس buas چغد - بوم +

بُویَا } ترکی بویا - رنگ - سیاہئے که برپاپوش
بُویَه } انگریزی مے مالند تاکه بخوبی سیاه و براق نماید +

بُهَار - قبطی بہارسه صد رطل راگوئند +

بهرام - فارسی است نوعے ازریاحین که سُرخ یاسبزمے باشد وبمعنے خُسک وکاریزه ہم آمده که گل عصفر باشد +

بهرج - فارسی بَهرَه - دروغ زیبع درہمے که سیمش خالص نباشد - ابن اعرابی وسے راگوید که رائج نباشد - بعدازاں بمعنے مطلق چیزردے استعمال یافته +

بهرجان - به بینید مهرجان +

بهرمان - فارسی بهرامان - خسک وکاریزه که گل عصفر رانامند +

بهط - ہندی بھت - برنج که درشیرپخته باشد

بهلوان - فارسی پہلوان - بازی گرے را گویند که بررسن رقصد - نیز مسخره وہزال راگوئند +

بَهمَن - فارسی است - نام ماہی - نیز دوائے است نباتی مقوی +

بَیَاوَه - فارسی پیاده - نام یکے ازمهرہاے شطرنج - ونام گلے است معروف - ونوعے ازدرخت بید وتاک انگور - درزبان حال بمعنی پیاده فوج که ضدا سوار است مستعمل است +

بِیب } اراے است مجری آب حوض +
بیبه }

بیجام - شاید فارسی پنگان نہرے که مابین نیل وساقیه باشد - یامابین دریاے که باشد وساقیه آں +

بَیدر - سریانی است خرمن گاه +

بیدق - فارسی پیاده - ضد اسوار که بعربی راجل خوانندش - ونام یکے ازمُهرہائے شطرنج +

بیذق - فارسی پیاده - راه نماے درسفر بدرقه نقیض اسوار +

بیرا - بہ بینید بیرہ +
بیرجہ - بہ بینید بارجہ +
بیرق - فارسی بیرہ - نشان - علم - بیارق جمع +
بیرم - فارسی پیرم - برمہ - منقب +
بیرموون - یونانی پیرمنی paramone روزے
است کہ دراں بعض نصارے روزہ
میدارند برائے نیاری عید آئندہ کہ بدیگر
روزمے آید وایں روز پیش از عید فصح
وعید میلاد وعید نطاس واقع میشود +
بیرون - یونانی بران birron تاج اسقف +
بیرہ - ایطالیانی برا birra بیرا گوئند - و
آں قسمے است از مے کہ از جو نیار کنند +
بیزار - فارسی بازیار - بازدار بیاررہ جمع +
بیزر } کدنگ گازراں +
بیزیر }
بیستہ - یونانی بستوس bussos جامہ غلیظ
از پنبہ +
بیشکش - فارسی پیشکش - تحفہ کہ مناسب
امراء وسلاطین باشد +
بیطار - یونانی ہپیاتروس hippiatros معالج حیوانات
کہ سلوتری خوانندش +
بیطر - بروزن قمطر - بمعنے بیطار است +
بیعہ - ارامے است - کلیسیا +
بیقیہ - یونانی بکیان bikion بواسطہ ارامے -
نبانے است دراز تراز عدس ودرکشت ہارویڈ +

بیک - ترکی بک - لقبے است کہ وزرا وامرا زادگان
ودیگر معززین بداں ملقب شوند لیکن
درلشکر بدون قائم مقام وامیرالای دیگرے
مستحق ایں لقب نمے باشد +
بیکار - فارسی برگار - نام افزارے است کہ
بنایاں ونقاشان بداں دائرہ کشند +
بیکارہ - فارسی بیکار - جنگ - حرب +
بیک باشی - ترکی بیکباشی - سردار بر ہزار کس
باور - میجر - سرگروہ +
بیلون - یونانی پیلان pelon گل سرشوے
خاک صابن ہندی +
بیمارستان - فارسی است - دارالشفا - خستہ خانہ +
بیوردی - ترکی - بیوردی - فرمان قراول چکمنا
کوتوال +
بیورلدی - ترکی بیورلدی بمعنے بیوردی
است +

ت

تابل - ارامے است - حوائج وابزار جمع توابل +
تاتار - ترکی است - قاصد پیک +
تاج - فارسی است - افسر کہ بعربی اکلیل
خوانند - تیجان جمع +
تاجزہ - بہ بینید تازجہ +
تاریخ - شاید فارسی ماہ روز - وقت چیزے
پدید کردن - ودر اصطلاح تعیین کردن

مُدّتے را ابتداے امرعظیم قدیم مشہور تا ظہور
امرثانی کہ عقب اوست تا کہ دریافتہ شود
بزمانہ آئندہ و بگر مدت ظہور ایں امرثانی
بلحاظ نسبت بعدُ مدت امرقدیم مشہور اول +

تازجہ - فارسی بواسطہ ترکی تزبا - دستگاہ
یعنی پیش تختہ نجاراں کہ براں کار
نجاری سرانجام دہند +

تازی - فارسی است - عَرَب - و ایں منسوب
بہ تاز است کہ بمعنی تازندہ است چہ در اوائل
اسلام عرباں تاخت و تاراج بسیار در ایران
کردہ اند +

تازہ - فارسی است - نو +

تافسیا - بہ بینید تا فسیا +

تامور - سریانی است - خُون دل - شبرستان -
دیر راہب - رنگ سُرخ - جاے راز یعنے
دل و ایں رائے صاحب محیط است +

تامورہ - شاید ارامے است - دیر راہب
یعنے مکانیکہ دراں راہب عبادت خدا کند +

تامول - سنسکرت تامبول - پان کہ برگے است
برابر کفدست و بزرگتر و کوچکتر از کفدست
نیز شود و آنرا در دیار ہند با فوفل و آہک
بخورند و آنرا تنبول نیز گوئند +

تباشیر - ترکی است - گلے است بغایت سپید
کہ آنرا بہندی کھڑیا مٹی ہم گوئند +

تبان - فارسی تبنان - شلوار ملاح و کشتی گیرندہ +

تبسی - ترکی تبسی - خوانچہ - طشتے خورد کہ براں
طعام نہادہ مے خورند +

تُبَّع - حبشی تُبَّعًا لقب پادشاہ یمن +

تَبَغ - فارسی تنباکو بہ بینید تنبک +

تَبَن - ارامے است کاہ +

تُتُن - ترکی توتون - تنباکو +

تجفاف - فارسی تن باہ یا تن پناہ آہن
جامہ کہ در روز جنگ اسپ را پوشانند یا
خود سوار در روز جنگ پوشد +

تُحَف - ترکی تحاف مضحک - عجیب غریب +

تخت - فارسی است - لوح - سریر - کُرسی -
جامہ پارہ کہ آنرا دوتا کردہ از پنبہ پر کردہ
بطور فرش بکار مے آرند +

تختپوش - فارسی تخت پوش - مکانے کہ از
خانہ براے نشست مرداں مخصوص باشد +

تختج - فارسی تختہ - الواح الخشب - جمع تخاتج +

تخت رواں } فارسی تخت رواں قسمے از ہودہ
تخطرواں } کہ براں زنان پردہ نشین سوار
شوند و نوعے از سواری است کہ عروس را
براں نشانند و حجلہ را نیز گوئند +

تخم - سرحد زمین +

تخرلص - فارسی تریز - شاخ جامہ و قبارا
گویند - و آں دو مثلث باشند از
دو طرف دامن جامہ +

تَدَرُج - فارسی تدرو - کبک و آں پرندہ ایست

آتش خوار خوب رفتار که بکوه و بادیه مسکن دارد
بهندش چکور نامند +
تر - ارامے است ریسمان معمار که یک جانبش
بدست گیرد و بجانب دیگر سے شاقول معلق
مے باشد تا که درستی دیوار بآں معلوم نماید +
ترابیزه - یونانی ترا پیذا - پیش تختہ که آنرا میز گویند +
ترازی - فارسی ترازو - وآں آلتے باشد که
چیز ہا را بداں وزن کنند +
تراس - شاید به ترس تعلق دارد - نوکر سپاہیاں
قلی - ارابچی - یعنے گاڑیباں جمع ترارسه +
تربند - فرنساوی کنتربا ند contrebande
ممنوعات - مال از کمرگ گریزانیده +
ترجمان - شاید از فارسی بواسطه ارامے یا از
یونانی ترگموس ماخوذ است شخصے را گویند که لغتے
را از زبانے بزبان دیگر تقریر نماید +
ترزی - ترکی از فارسی درزی - کسے که جامه دوزد
خیاط +
ترس - یونانی ثروس thurios سنگ گرشه - سپر +
ترس - شاید از تراس ماخوذ است که به ترٔوس
یونانی تعلق دارد - دیوشت - یعنی شخصیکه
ہرکس را پناه دہد - وبراے ہرکسے کار سپر
مے دہد +
ترسانه - اصل عربی دار الصناعة بوده بعدش
بایطالیه رفته ڈاریسنا darsena مانند
بعده بزبان ترکی ترسانه شد بعده بعربی
دخیل شده ترسانه یا ترسخانه گردید و معنیش
جائے که قریب بندرگاه براے بنا نمودن
جہاز ہا و نہادن سامان آنہا معین باشد +
ترسخانه - به بینید ترسانه +
ترشو - ایطالیانی ترزو terzo ثالثا سوم مرتبه +
ترسه - قدیمی ایجشن نوعے از سنگ پشت که
در دریاے نیل پیدا شود +
ترسینه - ایطالیانی ترا دزینو terrazzino
ایوان خانه وغیره +
ترطوار - فرنساوی ترتوار trottoir راہے که
حصه شارع عام باشد و مخصوص به آمد و رفت
پیادگان باشد چنانچه دیگر حصه آں مخصوص
به کالسکه وغیره باشد +
ترغه - ارامے است - دَر +
ترکش - فارسی است تیرداں که دراں تیر ہا
محفوظ دارند +
ترکه - فارسی است خود آہنیں +
ترم - فرنساوی تیرم terme وقت معین -
وختم و پایاں +
ترمس - یونانی ثرموس thermos قسمے از
ماش مصری +
ترمسه - سرد آب +
ترنجان - به فارسی ترنگاں قسمے از
ریحان که آں را بادرنگبویه
خوانند +

ترنجبیل } فارسی ترنگبین و آں دارو ے
ترنجبین } باشد شیریں مانند شبنم بر خار شتر
مے نشیند بعربی من خوانند +

ترنکیت - ترنکتو trinchetto بادبان جہاز +

تریاق - یونانی ثیریاکی theriake دوائے است
کہ برائے دفع زہرہا اکسیر است +

تزکہ - تختہ کفش دوز کہ بر آں کفش ہا مے دوزد

تزکین - دوال نگام +

تسبیح - سُبحَہ یعنی دانہ ہائے در رشتہ
کشیدہ +

تسندور - فارسی دستور بہ بینید دستُور +

تشرین - سریانی است ماہ اکتوبر و نومبر را
گویند و باول و ثانی تمیز کنند پس اکتوبر
را تشرین اول و نومبر را تشرین ثانی گویند +

تشمیزج - فارسی چشمزک - شوبزیا چاکسو
دوا سے باشد کہ در چشم بیمار اندازند +

تصمہ - فارسی - تسمہ دوالی باشد کہ مزین برآں
تیغ دلاقی را تیز کنند +

تطوار - بہ بینید ترطوار +

تغار - فارسی است - خزف طشت گلے +

تغفور - بہ بینید تکفور +

تغم - بہ بینید طغمہ +

تفاح - ارامے است سیب - تفاحہ یکے +

تفاشیر - حبشی است جوراب - موزہ +

تفتر - بہ بینید دفتر +

تِفِتَّہ - فارسی تافتہ - قرقز +

تفسرہ - سریانی است - بول مریض کہ نزد
طبیب بغرض دریافت حال مریض مے فرستند

تفکجیہ - ترکی است محافظان شاہی و گیرندگان
خراج تفکجی مفرد +

تفنک } ترکی تفنک بندوق تفنکہ جفت
تفنکہ } بندوقے کہ بیک وقت دو رصاصہ
اندازد از دو ما شورہ خود +

تُکُر } ہندی ٹھاکر سپہ سالار تکاکرۃ
تکُری } جمع +

تکفاف - فارسی است قسمے از اسلحہ +

تکفور - آرمینی تگوور tagavor بادشاہ
و عرباں برائے شہاں ارمینیہ استعمال نمایند +

تکمنہ - ترکی است - حوض و آوندی سنگین کہ دراں
آب جمع وارند برائے استعمال بوقت ضرورت +

تکّۃ - بہ بینید تکیہ +

تکہ - ارامے است شلوار بند +

تکیہ - ترکی تکیہ - از عربی اتکاء - مکان
درویشاں و جائے سکونت روحانیاں +

تَل - ترکی تَل - تار زر و نقرہ کہ آنرا درست
نمودہ در کشیدہ کہ نوعے از دخت است کنندہ
وبآں کلاہہا و پارچات را مزین کنند +

تلام - زرگر - خادمان زرگر - شاگرد - بہ بینید تلمیذ +

تلغراف - فرنساوی تیلیگراف telegraphe برائے
دفتر تار - و برائے تار ہر دو مستعمل میشود +

تلکش - فارسی ترکی ترکش را خوانند +

تلمیذ - ارامے است - شاگرد تلام - تلامی تلامیذ تلامذہ جمع +

تلی - بہ بینید تل +

تلیج - ترکی ترلک کفش سقرلات کہ بخانہ پوشند +

تلیس } یونانی ثلیش thalis +
تلیسہ } ازلاطینی ترلکیوم trilicium کیسہ حساب یقال وضع الدفتر فے التلیسہ +

تمرجی - فارسی ترکی تیمارجی ملازم شفاخانہ +

تمساح - نہنگ - قدیم الحبشی +

تملی - یونانی ثملیان themelion کہ معنے اصلی آں بیخ و بنیاد است یا از ترکی تمللو چیزے کہ بیخ و بنیاد داشتہ باشد ہمیشہ علے الدوام - چہ چیزے کہ بیخ و بنیاد داشتہ باشد عموماً پائدار باشد

تمن - برنج کہ غلہ ایست معروف و مشہور +

تموز - ماہ یولیہ تموز +

تن - انگلیسی ٹن tun وزنی است کہ مقدارش بیست و ہشت من ہندی باشد +

تنباک - نوعے است از فلزات کہ مرکب از زنک و کاپر میباشد لغت ملایا است +

تنباک } ترکی تنباکو گیاہے است کہ دود آنرا در حقہ
تنبک } کشند و برگش خشک کردہ خورند +

تنبل - فارسی ترکی تنبل سست - بلید +

تنبل - بہ بینید تنبول +

تنبول - سنسکرت تامبول तांबूल پان +

تنجرہ - ترکی است دیگچہ - دیگ مسین +

تندہ - ایطالیانی تندا tenda پردہ رقیق کہ برائے حفاظت از گرمی آفتاب بر کشتی یا بر خانہ اندختہ باشند +

تنک } ترکی تنکہ اسباب قصدیر سامان رصاصی
تنکہ } مثل دیگچہ وغیرہ +

تنور - فارسی قدیم تنورا بواسطہ سریانی یا عبرانی است واز دو کلمہ تن کہ بمعنے دود است و کلمہ نور کہ بمعنی آتش است مرکب اوست بعضش عربی دانند بمعنے محل نان پختن +

تنین - ارامے است - اژدہا - تنانین جمع +

توپال - فارسی توپال - چیزے است کہ از مس و آہن در وقت کوفتن آں ریزد - و نوشیدن یک مثقال ازاں در آب عسل مسہل بلغم است +

توت } فارسی توت - میوہ توت - بیدانہ +
توث }

توت - قبطی است ماہ ستمبر را خوانند +

توتیا - فارسی است سنگ سرمہ - زنک جست +

توج - فارسی توج - مس - مس زرد +

توذری - فارسی تودری - بروزن سوسنی تخم گیاہے است کہ آنرا بعربی قصیصہ خوانند و در صفاہان قدامہ و در کرمان مادر وخت گویند +

توزر - فارسی توزر آفتابہ برنجی +

تورہ - پیغامبر - شاید فارسی است +

توراۃ - عبرانی تورۃ کتابیست مشہور و معروف مر جہودان را +

ثُورکا - فرنساوی است. تُرک کہ قومے است مشہور و معروف +

تومنہ - ارامے است دانہ مروارید و مہرہ سیمین گلوبند دانہ ہائے مروارید +

تَوَنیہ - بہ بینید کتنونتہ +

تیاتر / تیاترو - ایطالیانی تیاترو teatro تماشاگاہ - مرقص محفل رقص +

تیاذریطوس - بہ بینید تیذریطوس +

تیتبل - سریانی است عالم دُنیا +

تیذریطوس - یونانی تیودوریطوس theodoretos نام دوائے است مسہل +

تیتوش - بہ بینید دیوث +

تیر - فارسی است چوب سطبر کہ بران اطراف چوبہائے خورد دوشنتہ سقف خانہ پوشند وآن راشتیر ہم خوانند +

ث

ثافسیا - یونانی ثاپسیا thapsia صمغ سداب دشتی +

ثالوث - سریانی است یا ارامے مطلبش ثالوث اقدس است کہ بجائے تثلیث مستعمل میشود +

ثجیبیر - فارسی است کنجارہ کہ ثفل باشد +

ثمل - بہ بینید ثملی +

ثُنَا - بہ بینید فِناء کہ بجائش بجنوب عرب مستعمل میشود +

ثنبیان - ارامے است - مہتر دوم درمہتری - د

مرد بے رائے و بے عقل - تنبیہ بالکسر جمع +

ثُوعَہ - بروزن صُرَد - یونانی ثوئیا thuia درختے است کوہی بلند پیوستہ سبز و ساقش سطبر و خوشہہائے آن بہ بطم ماند و بکار نیاید +

ج

جاتلیق - یونانی کتلکوس katholikos فرقہ ایست از نصارے کہ بہ مذہب قدیم است بفارسی کاتولیک خوانند +

جادی - فارسی گادی زعفران +

جاذ - از زاج ماخوذ است کہ دراصل زاک فارسی بود +

جاسوس - ارامے است جستجو کنندہ خبر برائے بدی +

جالیش - فارسی چالش نیزہ باز - علم بردار - چوکیدار - عوام شالیش خوانند +

جام - فارسی است کاسہ سیمین یا کاسہ آبگینہ اجوم - اجوام - جامات - جوم جمع +

جامدانتہ - فارسی جامہ دان - وجامدان بروزن لامکان صندوق و خانہ کہ رخت پوشیدنی وغیرہ پوتنبہ فی دران نگاہدارند +

جامکیہ - فارسی جامگیہ - وظیفہ - راتبہ - تنخواہ شیخ نظامی فرماید ؎

کہ اے جامگی خوار تدبیر من ز جام سخن چاشنی گیر من

جاموس - فارسی گاومیش +

جانباز - فارسی جانباز - بازیگر - تماشاگر - جان باز - حرکت امتداد بہ فوج +

جاندار - فارسی جاندار - خادم سلطانی کہ بقصر شاہی مے ماند +

جاہ - فارسی است - عزت - مرتبہ - ونزد بعضے عربی است مقلوب وجہ - بمعنے آبروے +

جاودار - ترکی جودار - قسمے از گندم کہ بعربیش قطانی خوانند +

جاورس - فارسی گاورس کہ قسمے از حبوب خوردنی است +

جاوشیر - فارسی گاوشیر - صمغ درختے است +

جاویش - بہ بینید شاویش +

جابستار - لاطینی کویستور quaestor بواسطہ یونانی بہ بینید قسطار - رجل من اہل الخراج یعنے شخصیکہ از جانب حکومت برگرفتن خراج معین شود +

جبارہ - فارسی گھوارہ - دستیارہ - وچوبہائے کہ بداں استخوان شکستہ را بندند +

جبت - حبشی است - بت +

جبخانہ - ترکی جبہ خانہ - بارود خانہ - سلاح خانہ صندوق کارتوس +

جبنس - یونانی بواسطہ رومنس بہ بینید جص +

جبص - یونانی گپسوس gupsos بہ بینید جص +

جبیرہ - فارسی گھوارہ - یارہ - وچوبہائے کہ بداں استخوان شکستہ را بندند +

جتلیق - بہ بینید جاثلیق +

جخوارہ - فارسی گھوارہ نشستنگاہے باشد بر بالائے ستون جہاز کہ دراں ملاح نشستہ حالات آب را ملاحظہ مے نمائد و از اشیائے خطرناک مطلع شدہ جہاز را برہاند +

جُدّاد - سریانی است - خرقہ +

جُدّاد - فارسی گداد رشتہہائے بہم بستہ وپیچیدہ +

جُدّاد - فارسی یا سریانی گرادہ لتہ - پارہ - خرقہ +

جدّان - نوعے از سنگ بہ بینید کدّان +

جُدّہ / جِدہ } ارامے است کنارہ دریا +

جدی - بہ بینید کدی +

جذاذ - فارسی گداد - پارچہائے کہنہ +

جذف - بہ بینید مجداف +

جرامق - گروہ مردم عجم کہ در اوائل اسلام بموصل سکونت داشتند +

جراوش - فارسی گوارش بہ بینید جوارش کہ بیائد +

جربان - فارسی گریبان - خشتک پیراہن +

جربز - فارسی گربز مرد فریبندہ +

جربیا - یونانی کرپباس karpbas بادسرد شمالی +

جرجس - ارامے است موم وگل کہ بآں مہر کنند +

جرجشت - ارامے است بہ بینید جرجس +

جرداب - فارسی گرداب - جائے گرد آمدن آب +

جردبان - فارسی گردہ بان حریص وطماع درمحل ذم استعمال نمائند - واصل معنے آں محافظ نان است شخصے را گویند کہ بدست راست خورد

وبدست چپ حفاظت طعام کند تا دیگرے
نخورد - وطفیلی را نیز گویند +

جردبیل - به بینید جردبان +

جرق - فارسی گِردہ نان را گویند +

جردل - ترکی گردل آوندی باشد فراخ دہن
که دراں اسپ را آب نوشانند +

جردمانق - به بینید کردمانه +

جَرْدَہ - فرانساوی گارد garde لشکر - گارد +

جَرَس - فارسی جرست - آواز بلند - ساعت
زنگله +

جَرَسه - تشہیر او نمود - شاید از جرست فارسی ماخوذ
باشد - که جلجل و آواز جلجل را خوانند
ونخستیں ہمیں قاعدہ بود که بگردن شخصے
که تشہیر آں مے خواستند - زنگ مے بستند
واو را بر چارواے سواری او مقلوب مے
نشانند +

جَرْم - فارسی گرم ضد سرد جروم جمع +

جرماق - پلے که بر کمان پیچند +

جرمدانق - فارسی گرمدانه - به بینید کردمانق +

جرموق - فارسی سرموزه - کفش پوش که براے
حفاظت کفش اندرونی مے پوشند تا که
بگل وغیره نیالاید +

جُرْنال - بایطالیانی جُرْنالی giornale جریده
که دراں واقعات روزمره مندرج
باشد +

جِرْبال - یونانی کریلیان korallion مے - ورنگ مے
مے که رنگش سپید باشد +

جریب - فارسی گَرِی - از زمین یکصد وچہل وچہار
گز باشد +

جِرّیث - اراے است مار ماہی که نوعے است از ماہی

جریده - فرانساوی گارد - لشکر به بینید جرده +

جزاف - فارسی گزاف - بیہده - بیحساب وبے شمار +

جُزدانه - فارسی عربی جزدان عوام آنرا جسدان
خوانند وبسته کتب که بطور قلاده بردارند آنرا
بعربی حمّال گویند +

جزر - فارسی گزر نوعے است از بیخ نبات که آنرا
زردک ہم خوانند +

جُزْلُک - ترکی گوزلک - چشمک که شیشه ایست که
آنرا براے تقویت بصر بر چشم گذارند +

جَزْمَه - ترکی چزمه - پاپوش اروپائے کفش +

جزیه - فارسی گزیت گزید - یعنے خراج که از رعایا
بگیرند +

جَسْر - اراے است پُل - وآں طاقے باشد که
بر رودخانه آب بندند وآں را بعربی قنطره
خوانند +

جَسْطَر - یونانی گسترا gastra سلفچی که گلیس باشد
عموماً ایں لفظ در دمشق مستعمل میشود +

جَصّ - یونانی گپسوس gupsos گچ که در عمارت
بکار برند +

جغر - فارسی چغز و در برہان براے مہمله است قرباقه

وزق ـ غوک +

جغرافیہ ـ یونانی گیوگرافیا geographia فنی است کہ در آں از ہیئت زمین و اقسام سطوح آں و باشندگاں آں بحث مے رود ـ و ایں لفظ از دو کلمہ گئی بمعنے زمین و گرافیہا بمعنے بیان مرکب است +

جفت ـ فارسی جفت ـ دوچند ـ زوج ضد فرد موجینہ +

جُلّ ـ فارسی گُل ـ گلسرخ و یاسمین را گویند +

جُلاّب / جُلاَب } فارسی گل آب ـ آب گلسرخ کہ گلابش مے خوانند ـ و صمغ را نیز گویند +

جَلاَجی ـ عربی ترکی جلاجی ـ صیقل گر صقّال +

جلاہق ـ فارسی جلہ گروہہ ـ یعنی گلولہ سنگ و گل و مثل آں و گولہ توپ کلاں +

جُلاَہق ـ فارسی جلاہہ یا شاید فارسی قدیم جلاہک کمانے کہ بچگان و طفلان بآں غلولہ مے اندازند +

جُلّسان ـ فارسی گلشن ـ گلشان ـ گل سپید ـ ریحان ـ نازبو +

جلستان ـ فارسی گلستاں ـ گل سپیہ +

جِلفَاط / جلفاظ } شخصیکہ درزہاے کشتی نو را بخیوط و خرقہاے لفظ آلود بند کند +

جلفط ـ بزبان عوام فلفط است ـ بمعنے جلفاط +

جلنار ـ فارسی گلنار ـ گل انار را خوانند +

جلنجبین ـ فارسی گل انگبین ـ گلقند کہ از شہد و گل سرخ ساختہ باشند +

جُلنسرین ـ فارسی گل نسرین گل صحراے گل نسترنی گل حاجی نرخانی +

جلنقاط ـ بہ بینید جلفاط +

جِلَوز ـ فارسی جَلغُوزہ ـ بار درخت صنوبر باشد چوں غوزہ آں بسیار است آنرا چلغوزہ نام نہادند +

جَلوِیز ـ فارسی جلوبز کہ دراصل بمعنے کمند است کہ بعربی آنرا مقود خوانند ـ خطام شکال +

جُلہ ـ فارسی ـ گول ـ کنیز +

جُمان ـ فارسی کمان ـ مروارید ـ و انہاے سیم کہ مثل مروارید ساختہ باشند ـ یا دانہاے سپید کہ بسیم مُلمع کردہ باشند +

جمدار ـ فارسی جامدار شخصیکہ پیش بادشاہ وقتیکہ کہ بلباس پوشیدن مشغول باشد آئینہ گرفتہ استادہ ماند ـ جمداریہ جمع +

جمدانتہ ـ بہ بینید دمنجان +

جمرک ـ بہ بینید گمرک +

جَمرَہ ـ سریانی است ـ آبلہ +

جَمَلُ ـ یونانی کَمیلُوس kamilos یا ارامی است ریسمان کشتی +

جَمَلک ـ گندم گون +

جَمَلُون ـ سریانی است سقف محدّب و مستطیل کنیسۂ نصارے کہ دراں عبادت کنند +

جِنّ ـ شاید لاطینی جنئی genii دیو +

جناح - فارسی گناہ - خطا - غلطی +
جُنباز - فارسی جانباز - پہلوان - نیز شخصیکہ در العاب ریاضیہ ماہر باشد +
جُنبذۃ - فارسی گنبد - شگوفہ بالا برآمدہ +
جنث - بہ بینید جنس +
جُند - فارسی گند یا سریانی است - لشکر - سپاہ +
جُندار - فارسی جاندار - محافظ شاہی خاص کہ بقصر شاہی مے ماند - بہ بینید جاندار +
جُندرمہ - فرنساوی جندرمری gendarmerie پولیس +
جَندرہ - فارسی یا ترکی - نوشتہ را دوبارہ نوشتن تا خوب روشن شود - نقوش پارچہ را دوبارہ جلی نمودن +
جِنرال - با یطالیانی جنرالی generale سرتیپ - سپہ سالار - اعلےٰ کانسل فرنگی - از جنرل ماخوذ است کہ بمعنئے عموم و شمول است +
جنزار - فارسی زنگار - قسمے است از زنگ کہ سبز بیبا شد +
جنزبیر - فارسی زنجیر +
جنس - یونانی گنوس genos قسم - قوم +
جنفاص } انگریزی کینوس canvas نوعے
جنفیص } از پارچہ کہ سطبر و غلیظ باشد +
جِنفس - ترکی جانفس - از فارسی جانفزاے نوعے از جامہ ریشمین +
جَنک - فارسی جنگ - ضد صلح +

جُنک - فارسی چنگ - سازی است مشہور و معروف +
جِنکان - ترکی جنکانہ - بہ بینید شنکان +
جوارش - فارسی گوارش - شیرینی - دوائے کہ برائے ہضم طعام میخورند +
جوالق - فارسی جوال یا گوالہ بہ بینید جولق +
جُوخ - ترکی چوقہ - سقرلات جامہ پشمی و اونی +
جوخان - جاے خرما خشک کردن +
جُوذِیاء - سریانی است یا فارسی - ملاح - گلیم +
جُوذاب - بہ فارسی گوداب بدال مہملہ و معجمہ ہر دو است طعامے کہ در زیر بریان پزند و آں را بریان پلاو خوانند یا بدال مہملہ آشی را گویند کہ از گوشت و برنج و نخود و مغز گردگاں پزند و فائق آنرا از سرکہ و دوشاب کنند و آنرا آش حبشی خوانند +
جوذاب وانہ - فارسی جوزاب دانہ - موضعے را گوئند کہ جوزاب در آنجا نہند +
جوذر - فارسی گودر - بچہ نیلگاؤ +
جورب - فارسی گورب و گوراب موزہ را گوئند و خفاجی مے گوید کہ معرب گور پا است چہ موزہ قبر پائی پوشندہ است +
جَوز - فارسی جوز یا گوز - چار مغز - چلغوزہ میوۂ است کہ ہندی آنرا اخروٹ نامند +
جوز - غلط العام زوج است +
جوزہر - فارسی گوزہر عقدہ راس و ذنب را گوئند +
جوزبنج } فارسی گوز - گوزینہ - نوعے از شیرینی
جوزینق }

کہ دراں مغز جوز انداختہ باشند +

جَوسَق - فارسی کوشک محل صغیر +

جَوش - از نواحی الہند - ریسمان کشتی +

جُوفی - اسمے است نوعے از ماہی +

جَوق } فارسی جوخ کہ در اصل بمعنی گروہ و فوج
جَوقَہ } مردم وحیوانات بودہ حالا بمعنی گروہ

مردمان وجماعت مردم مستعمل شدہ +

جَوکان - فارسی چوگان - عصاے چوبی کہ سرش کج باشد - نیز نشان شاہی کہ عموماً شاہان بدست دارند +

جَوْلَق - فارسی جولخ - بروزن دوزخ - کہ نوعے از بافتہ پشمینہ باشد کہ ازاں خرجین سازند حالا بمعنے خرجین ولیچہ آمدہ جوالق جوالیق جمع +

جُون - فارسی گون - رنگ - چنانچہ زرجون - واسمان جون +

جُون - یونانی گونیا gonia شلیع +

جَوہَر - فارسی گوہر اصل چیزے - درصدف بہائی +

جَہبَذ - فارسی کہبد - نقاد - درمیان جید وردی تمیز کنندہ +

جَہَنَّم - عبرانی است دوزخ +

جیب - سنسکرت جیوا जीवा در اصطلاح علم ہیئت وتر راخوانند چنانچہ میگویند جیب مستوی +

جیر } اسمے است آہک با چیزہا آمیختہ کہ
جَیّار } بر حوض و امثال آن مالند +

جیرُو - ایطالیانی جیرو giro وتخطے کہ بر سفتجہ برائے

ترویج آن میکنند +

جیزہ - در قاہرہ مقابل دریا شہرے است ونیز نام پرگنہ الیست +

جِیل - گروہ پیشوایان مذہب عیسائی کہ مقصد شان صرف جنگ مذہبی بودہ - ایشان نکاح نمی کردند ومجرد ماندہ جنگ بااہل اسلام میکردند واین گروہ بوقت جنگ صلیبی بوجود آمدہ +

جُنیَہ - انگلیزی گنی guinea سکہ الیست کہ قیمتش بیست ویک شلین باشد +

	ح	

حَارَہ - اسمے است - محلہ - اودہ کلاں - حارات جمع +

حَالُوم - قدیمی ایجپشن - نوعے از پنیر یا شیر غلیظ کہ مشابہ پنیر باشد - عوام آنرا حلوم گویند +

حَانُوت - سریانی است - دکان مے فروش +

حُبّ - فارسی خم یا خنب - ظرفے باشد بزرگ کہ درآں آب وشراب وسرکہ ودوشاب وامثال آں کنند +

حِبْر - اسمے است - سیاہی دوات ودانشمند +

حِبہان - عربی فارسی حب ہال الائچی +

حَبیب - شخصیکہ شراب در خم نیارکند وبہ بیند حب +

حجفیوس } - یونانی اگنتوس egatheos
حجکیوس } درخت زہرناک +

حَرّاقَہ۔ دراصل آں مرکب یونانی را مے گفتند کہ در جنگ بر دیگر آتش افگند حالا بمعنے مطلق جہاز باستعمال آمدہ +

حُرّاقہ۔ سیمی کہ از رشتہا ئے مزرکش بعد سوختن آنہا برارند +

حربا۔ فارسی خورباں بمعنے محافظ آفتاب حالا بمعنی آفتاب پرست آمدہ +

حُرذِی } ارامے است نے بادسنہ نئے کہ براں
حُرذوبہ } گیاہ ہٓرذِی بپیچیدہ بر دیوار نئے پہنا بندد

حِرْدَوْن۔ شاید ارامے است۔ جانورے است مشابہ آفتاب پرست +

حُرذُون۔ ارامے است۔ سوسمار نر یا جانور بسیت مشابہ بحرباد آں در نواحی مصر خیزد +

حرزق۔ ارامے است زنجیر کردن تنگی کرد +

حَرْشَف۔ ار دشاہی۔ کنگر و آں نوعے است از ترہ کہ ارو باویں بسیار پسندش فرمائند +

حُرْشُوف۔ بہ بینید حرشف +

حَرَکَۃ۔ ثورہ۔ جوش سیاسی۔ غدر۔ فساد۔ تومہ +

حرمدان۔ فارسی خُرمدان۔ کیسہ چرمین کہ برائے نہادن کاغذات و گلہا تیار مے کنند خصوصاً کیسہ چرمین حجام کہ در آں آلات حجامت میدارد +

حشکرہ۔ فارسی خشک ریشہ۔ خشکی بود کہ بروے جراحت بستہ بود +

حشکریشہ۔ بہ بینیہ حشکرہ +

حصن۔ ارامے است۔ جائے استوار کہ درون آں رسیدن نتوانند۔ قلعہ +

حقل۔ ارامے است۔ کشت کہ تمام نبات آں رستہ باشد و کشت کہ برگ بیروں آوردہ باشد و ہنوز ساقش سطبر نشدہ باشد یا کشت سبز +

حلز } یونانی ہلکس helix کرمے کہ در
حلزون } رمث فتند +

حَمامے۔ یونانی اموماں amomon قسمے از ترہ کہ در دواہا بکار آید +

حمطیط } یونانی ہیمٹیٹس haimatites کرمے
حموط } است کہ در ایام بہار پیدا شود و سر انگشتان مخضوب بحنا را باں تشبیہ دہند +

حَنَان۔ ارامے است مہربانی +

حندقوق۔ ارامے است۔ نباتے است +

حَوارِیّ۔ حبشی است۔ گازر۔ جامہ شو۔ اصحاب انبیاء۔ دوستان مخلص +

حَیْہَل } فارسی ہیکلہ بادنجان برّی +
حَیْہَل }

خ

خابیہ۔ ارامے است۔ خم +

خاتون۔ ترکی است۔ مدام۔ بیگم +

خارطہ۔ لاطینی چارتہ charta باصطلاح اہل جغرافیہ کاغذے را گویند کہ بران تشریح حصص زمین کردہ باشند +

خاروف - ارامے است - بچہ میش - خواریف جمع +

خازوق - ترکی قازیق - ستونے باشد دراز از یک جانب مخرف کہ درکون مجرم نمودہ مجرم را براں بردارند وانجانب دیگرش در زمین نصب کنند - بیچارہ مجرم دریں حالت مے میرد - خوازیق جمع حالا بمعنے مطلق فریب دادن مستعمل است +

خاقان - ترکی است بادشاہ مغول +

خام - فارسی است - ناپختہ +

خان - فارسی است - دکان - دکاندار - سرائے بادشاہ +

خانقاہ / خانگاہ / خانقہ - فارسی خانگاہ - جائے عبادت درویشاں وزاہدان +

خانم - ترکی است - خاتون - مدام +

خباء - فارسی بہان یا شاید بیابر وزن صبا کہ بمعنی دوخانہ ویرسبتے - خیمہ کہ از پشم یا موے ساختہ باشند +

خبرہ - اندلوسی کوبرہ cobre میش - صفر +

خبیاری - ترکی حادیار - تخم ماہی روسی - آشبل +

خبیص - سریانی است - افروشہ - کہ نام حلوائے است کہ از آرد وروغن پزند +

خخام - ترکی است - راہب یہود +

خدیوتی - فارسی خدیو - مالک - بادشاہ - وزیر سردار - حالا لقب عزیز مصر است +

خراج - فارسی خراج بواسطہ ارامے - اتاوہ یعنی محصول زمین وباج وآنچہ کہ بادشاہ وحاکم از رعایا بگیرند +

خراطین - بفارسی خراتین واصل آں خرہ آتین بودہ یعنی درگل بہم رسیدہ چہ آتین بمعنے پیدا شدہ وآمدہ باشد - بعربی حمر الارض گویند - وآں کرمے باشد کہ درمیان گل نرم سکون شود - آتین بروزن لاچین بلغت ژند و پازند موجود شدہ وپیدا گردیدہ وبہم رسیدہ باشدہ

خربز - ترکی قارپوز - تربزہ +

خرج - فارسی خرج - خرجین - جوال +

خرجہ - فارسی خرگاہ - باصطلاح معماراں آں حصہ عمارت را خوانند کہ از حصص دیگر بروں آمدہ باشد - بہندی آنرا جھروکا خوانند +

خردق - بفارسی خوردہ - ریزجات رصاصی باشد کہ دربندوق انداختہ جانوراں را باآں شکار کنند - ریزہ ہائے میش +

خردہ - بہ بینید خردق +

خردیق - فارسی خوردہ طعامے است کہ بمثل حسا یا حریرہ پختہ شود +

خرزان - شاید از زبان ملایا آمدہ بہ بینید خیزران +

خرزمہ - یونانی خرسمہ chrisma نورہ - موبز +

خرطیط - از زبان اندرون افریقہ آمدہ - کرگدن

خرطیط - بالکسر پروانہ کہ بازوہائے آں منقش باشد +

خرقاہہ - فارسی خرگاہ - خیمہ - مکانے کہ مدور باشد

خرقہ - بہ بینید خرقاہہ +

خرگاہ - فارسی خرگاہ - خیمۂ مدوّر +
خرگوش - فارسی خرگوش - جانورے است کہ بھندی آنرا نیز خرگوش خوانند +
خُرّم - فارسی است - خوش - بیغم +
خروس - ترکی است - مرغ - پاشنۂ بندوق +
خروف - بہ بینید خاروف +
خریطہ - لاطینی چارتا charta قرطاسے کہ برآں نقشۂ ممالک کشیدہ باشند - بہ بینید خارطہ +
خز - فارسی قز ریشم - یا پارچھاے ریشمی بزبان اندلوسی خزج گوئند +
خزرانق - فارسی خوش رنگ یا خود رنگ - قسمے است از جامھا کہ سپید باشد +
خزن - فارسی گنج - خزانہ +
خزن دار - فارسی است محافظ گنجینۂ شاہی +
خستخانہ - فارسی بواسطہ ترکی - بیمارخانہ - آستبنالیہ شفاخانہ +
خسننکہ - فارسی خستہ - بیمار حالت - نادرست طبیعت کسلمندی +
خُسْرَوانی - فارسی است - ریشم نرم و باریک کہ نیک بافتہ باشند +
خشَاف - فارسی خوش آب - مویز انگور وغیرہ کہ در آب انداختہ باشند +
خشتق - کتان را گوئند +
خشتک - عوام بجاے خشتق گوئند +
خشکار - فارسی است آرد گندم ناپختہ +

خشکنانج فارسی خشک نان نان پیہ مالیدہ کہ بے نان خورش خورند +
خشکنانک - بہ بینید خشکنانج +
خشکنان - بہ فارسی خشکنان - یا خشکنانہ نانے را گوئند کہ انرا بے نان خورش خورند +
خشنسار - بفارسی خشنسار بروزن طلبگار مخفف خشتنسار بروزن بھنبار مرغابی بزرگے است تیرہ رنگ و میان سر او سفیدی باشد و بہ ترکی قشقلاق خوانند کہ عقاب آنرا اشکار میکند +
خصبین - ارامے است تبر +
خفتان - فارسی خفتان - قسمے از جُبہ و جامہا است کہ بوقت جنگ مے پوشند و بہ ترکی آنرا قلمانی خوانند +
خَلَف - ارامے است تبر +
خلقین - یونانی خلکئان chalkeion دیگ کلان مسّی +
خَلنج - فارسی خدنگ - درختے است صحرائی کہ چوب آں ہموار و سخت باشد +
خَلیج - فارسی - کاریز - نہر - حصۂ از آب دریاے اعظم کہ بزمین رود چنانچہ راس حصۂ خشکی را گوئند کہ بدریا رود +
خلیک - عربی - فرنساوی - عربی - فرنساوی -
خل ایک
بمعنے سرکہ آسا - یعنے چیزیکہ مثل سرکہ ترش باشد صیغۂ صفت است
خُمِش - فارسی خَش - فارغ باغ +

خُم - فارسی خُم خم مانندی از بوریا کہ دراں کاہ نہند
تا ماکیاں دراں بیضہ نہند +

خَمل - فارسی کملی - مَخْمَل - ایں لفظ در زبانہاے
مختلفہ موجود است و نسبت اصلیت او
اختلاف است +

خَمن - فارسی گمان خیال نمودن - ظن کردن +

خمیر - ارامے است - ضد فطیر +

خمیسہ - ارامے است - قباے کلاں کہ کنارہ
او پارچہ سیاہ مے باشد و مرداں و زناں
مے پوشند +

خُن - فارسی خَن - خانہ خورد - قفس مرغان +

خنازیر - سُریانی است - نام بیماری کہ گلو را
مبگیرد و ہندیش کنٹھ مالا خوانند - و داء الملوک
و صراجہ ہم خوانندش +

خندریس - یونانی خندروس chondras. شراب -
مے و معرب کندہ ریش فارسی گفتنش خطا است +

خنفع - یونانی کنٹرس kantharis نوعے از ملخ
کہ جندب ہم خوانندش +

خنداق - فارسی گندہ - منغاک +

خنزیر - ارامے است - خوک +

خنزیر - ارامے است - خنازیر - داء الملوک صراجہ +

خُنکار - فارسی خونگار - شہزادہ +

خواجہ - فارسی خَواجَہ تاجر - اروبادی صاحب منتر +

خُوان - فارسی خوان - ہرچہ بروے طعام نہند +

خوجداش - بہ بینید خوشتاش

خوجتاش - فارسی بواسطہ تُرکی خواجہ تاش دو
نوکر کہ خادم یک آقا باشند - دو دوست +

خُوجَہ - ترکی خُوجہ از فارسی خواجہ اُستاد - پروفیسر +

خُودَہ - بہ بینید خوذہ +

خُوذَہ - فارسی خَود کلاہ آہنی کہ ہنگام جنگ بسر
مے پوشند تا کہ شمشیر بسر نرسد +

خَوْر - آب را ہے کہ بدُوں کندیدہ شدہ باشد
خلیج یمعن فے البر +

خَوَرنَق - فارسی خور رنگ مکانے بود معروف و مشہور بنا کردہ
نعمان بن منذر یا فارسی خورنگاہ مخفف خورنگاہ +

خوری - یونانی ہیئیرُوس hieros قسیسی محلہ -
خوارنہ جمع +

خوری - سریانی است - کشیش نصارے +

خوشتاش - فارسی و ترکی - رفیق و ہمراہی +

خوشق - فارسی خشک ضد تر - کاغذے باشد کہ
براے خشک نمودن نوشتہ بجاے خاک
باستعمال آورند - و آنرا جاذب و بہندی
سیاہی چوس گویند - و کاغذ ردی را نیز
گویند کہ دراں مال تجارت بند میکنند +

خولجی - یونانی اُوخلگیان euchologion کتاب دُعا +

خولی - ہندی گولی - در اصل نام قومے است کہ
در شرقی ہند میاند و بباعث وحشی بودن
آں بغلامی گرفتہ میشود و بہندی اسیری
مختص است - باغبان - راعی - خولیہ +

خیار - فارسی است نوعے از میوہ لمست کہ بباد رنگ مشابہ است +

خیار شنبر - فارسی خیار چنبر فلوس کہ دوائے ست ملین +

خبیر - فارسی قدیم خیر بمعنے روشنی - کرم و فضل +

خیری - فارسی خیری - نام گلے است زرد رنگ کہ میان آں سیاہ رنگ باشد و آنرا خیری ہمیشہ بہار نیز خوانند +

خیزران - از نواحی الہندست - ریشہاے دراز است درزمین از درخت ہندی - و نیز وہر چوب نرم کہ خم شود - یا ایں چنیں گویند کہ نوعے از چوب و نیز باشد کہ بخم شدن نشکند و از ال تازیانہ سازند خیازر جمع +

خیطان - ترکی قیطان - رسن - ریسمان +

خیم - فارسی خیم طبیعت - خوے - قدرت فطرت +

	د	

دابوق } ارامے است سریشم کہ بداں
دبق - دبوقاء } مرغاں را شکار کنند +

داتورہ - ہندی دھتورہ قسمے ازا دویۂ زہرناک کہ ثمر آنرا العربی جوزماثل گویند +

داداۃ - مصری - ترکی دادا - دایہ - فاطمہ +

دارصینی - فارسی دار چینی - معنے اصلی آں درختے است کہ بچین پیدا شود +

داش - قسمے است از بازی +

داشن - فارسی دستاراں - جامہ نو کہ پوشیدہ نشدہ باشد +

داغ - نشانے کہ بر حیوانات بغرض شناسائی آنہا کردہ باشند +

دالیہ - ارامے است - دولاب - و نیز درازکہ در سرآں یک طرف رسن از برگ خرما و مانند آں بندند و در طرف دیگر دلو و نحو آں بستہ بداں آبپاشی نمایند و انگور نیم رس اندک سیاہی گرفتہ وغورہ کہ بجاے آویختہ شود تا پختہ گردد +

دامجانہ - ایطالیانی دامجانا damigiana قرابہ - کپ - شیشہ کلاں +

داموس - لاطینی دموس domus عمارت مفید عام چنانچہ حمام یا حوض کلاں یا زنداں - سرداب +

داموق - فارسی دمہ گیر - روزے کہ سخت گرم باشد

دان - کلمہ فارسی است کہ معنے ظرفیت مے بخشند بہ بینید جزدان شمعدان وغیرہ +

دانق - فارسی دانگ و خفاجی گوید کہ معرب دانہ است +

داوہ - شاید از دویدن فارسی ماخوذ باشد - نوعے از مرکب دریائی +

دائی - ترکی دائی - خالو - بزرگ - حاکم حکمران +

دبارۃ }
دبرۃ } آرامے است - خیابان در زراعت +

دبوس - ترکی طوپوز - میخ - سوزن - گرز دبابیس جمع

دبر - درمراکو و الجیریا بجاے دبوس مے گویند بہ بینید دبوس +

دپطخہ - یونانی دپتخا diptucha کتابے است کہ دراں اسماء تلامیذ مسیح مندرج باشد و در قداس خوانند +

دَبلُون - اندلوسی دوبلون doblon قسمے است از
دینار ہاے اروپا کہ قیمتش شانزدہ ریال
باشد +
دَجَاج - ارامے است - ماکیان و خروس مونث
و مذکر دراں یکساں است +
دِخَان - فارسی دہ خان مکانے باشد کہ دراں
رئیس دہ معہ خدم و حشم خود سکونت دارد
از دہ و خانہ ماخوذ است یعنی خانہ دہ یا
دہ خاں دراصل بمعنے دہقان بودہ لیکن
من بعد بمعنے خانہ رئیس دہ مستعمل شد +
دخدار - فارسی تخت دار - صندوق قماش دشتی
دخریز - فارسی تیریز وصلہ ایست کہ برا ے
پہن کردن پیراہن بکار مے آرند +
دخریص - بہ بینید تخریص +
درابزون } یونانی ترابدزئان trapezion
درابزین } پنجرہ آہنی کہ گرداگرد نردبان مےگذارند
درابزنات جمع +
درابنہ - فارسی است جمع دربان +
دُرَاق - یونانی دوراکیان dorakion مشمش -
زردآلو +
دراقن - یونانی دوراکنان dorakion بواسطہ
آرامے مشمش زردآلو +
دَرَب - یونانی دَرِبِی - دراصل نام شہرے بودہ
بالاے کوہ در آسیاے کوچک کہ سرحد ملک
بودہ - حالا بمعنے دَرّہ - دروازہ کلاں کوچہ

و دروازہ کلان سراے مستعمل شدہ +
دَرَبکّہ - ترکی تبرک طبلہ +
دَربند - فارسی است - قفل دکان - عوام آنرا
دردند گویند - حالا بمعنے درہ ہم مے آید +
دُربین - فارسی دوربین - آلہ ایست کہ شیشہا
را دراں تعبیہ کردہ ستارگان و اشیاء
بعیدہ ازاں مے بینند و ایں از اختراعات
اہل فرنگ است +
درخوش - فارسی است - روزنے باشد بدیوار
کہ ازاں مے نگرند - پارکانہ - یا پالگانہ
بفارسی خوانند - دراخیش جمع +
دِند دِرمَہ - بہ بینید دندرمہ +
درز - فارسی است وصلہ جامہ +
دِرَفس } فارسی درفش - نشان - علم -
دِرَفش } رایت +
درفیل - لاطینی دلفینس delphinus دلفین
راگویند کہ نوعے از ماہی است +
درقاعہ - فارسی درگاہ - درخانہ - نشستگاہے
مقابل مسند کہ براں عوام نشینند +
درقل - یونانی دورکنان dorakinon نوعے
از جامہ +
دَرَقَہ - ایطالیانی تارگا targa سپر - درق جمع
و ادراق و دراق نیز مے آید +
دَرکلہ - حبشی است بازی است مر طفلاں را +
دَرگہ - فارسی درگاہ - بالان - دہلیز - جناب - پیشگاہ +

دَرکُون - فارسی درِکون - دروازہ مقعد درگین جمع +

دَرمَک - فارسی گرمہ - مَیدہ - آرد سپید +

دَرمُونتہ - یونانی درمون dromon نوعے از کشتی +

دُرنُوک - حبشی است نوعے از بساط +

دُرَّۃ - شاید از اواسط افریقا آمدہ باشد طوطی +

دَرہَرۃ - فارسی دَرّہ - داس +

دَروَزَہ - فارسی درواز - گدیہ کردن +

دَرُوغ - فارسی دروغ - کذب - خلاف واقع +

دَروِیش - فارسی دَرْوِیش - راہب - عبادۃ کنندہ - زاہد - گداگر +

دِرہَم - فارسی درم یا یونانی دَرَخمِی drachme وزنے است معروف ومشہور یا سکہ ایست کہ وزن آں سہ ونیم ماشہ است - لیکن حالا بمعنے مطلق نقود استعمال یافتہ +

دریاق - بہ بینید تریاق +

دزوار - فارسی دُزدار - محافظ قلعہ - پاسبان قلعہ - رئیس قلعہ +

دَزِّینہ - ایطالیانی دوزّینا dozzina دوازدہ از ہر قسم کہ باشد +

دَسَّاش - یونانی - دِپساس dipsas قسمے از مار خبیث کہ نگار نام دارد +

دَست - فارسی است - لباس - تکیہ - بالش صدر مجلس یعنے نشستنگاہ - توت تختہ شطرنج

گروہ امراء کہ گرد پادشاہ بیباشد +

دَشت - فارسی - دشت - بیابان - زمین صاف وہموار +

دستبند - فارسی است - نوعے از رقص مجوس کہ دست یکدیگر گرفتہ مے کنند +

دَستج - فارسی - دستہ - دستیارہ +

دستجہ - فارسی دستہ - وزینہ را گویند یعنے مجموعہ دوازدہ از ہر چیزے کہ باشد +

دستجہ - فارسی دستہ - پشتہ +

دستنبویہ - نوعے از ہندوانہ کہ خورد وو دراز وزرد رنگ باشد +

دَستہ - فارسی دوازدہ - مجموعہ قاشقہا وچمچہا دزینہ - دیگ کلان +

دُستُور - فارسی دستور - دفترے کہ دراں اسماء لشکریاں مندرج باشد - وزیر - قانون - اجازت اجازتے کہ سر عسکر لشکری را بعد گشت او میدہد سنگ گوشہ - وساتیر جمع +

دَسکَرہ - فارسی دست گرہ - دہ کلان - صومعہ میخانہ - زمین ہموار - خانہ ہائے عجمیاں کہ دراں مردم اوباش ورند جمع آیند +

دَسَمبِر - فرنساوی دیسمبر decembre دیماہ +

دِسَنتَریا - ایطالیانی دِسّنتریا dissenteria اسہال پیچش +

دشت - فارسی دستہ - کاغذہائے ردی کہ بیکار افگندہ باشند مطلق چیز ردی کہ قابل استعمال نباشد +

دُشمانْ - فارسی دُشمن - جنگ - حَرب +

دُغری - ترکی - طوغری کہ دراصل بمعنے صحیح و
مستقیم است و در زبان حال بمعنے مرد صاف
منش بے دَغل آمده +

دَغل - فارسی است - بدی - فریب +

دغناس - ببینید دفیشه +

دفتدار - فارسی دفتردار - یعنے شخصیکه محاسب
تنخواه ملازمان شاہی باشد اہل اسلام آنرا مستوفی
خوانند و بزبان انگریزی اکونٹنٹ جنرل گویند +

دَف - ارامی است - سازے کہ در سورہا نوازند +

دَفتَر - یونانی دِفترا diphthera آواره - رجستر -
صاحب معرب مے فرماید کہ عربی فصیح است +

دفتریا - انگریزی - دفتیریا diphtheria مرض گلو -
درد گلو +

دِفلی - یونانی - دَفنیِ rhododaphne درخت کنبر +

دَفناس - بہ بینید دفیشه +

دُقران - یونانی دورکیان dorakion بواسطه ارامی
چوبہاے کہ زیر انگور نہند براے حفاظت
انگور +

دفشه - بہ بینید دفیشه +

دَقل - ارامی است - ستون کشتی +

دُقماق - ترکی طوقمق - کوبه ایست کہ بداں
میخ را در زمین کوفته نصب کنند +

دُفیشه - یونانی دکناس daknas پرنده ایست خورد
از قسم کنجشک کہ از درکاک خورد باشد - پرشت

خطوط سرخ دارد و طوق سیاہی و سپیدی بگلو
او مے باشد شریر طبیعت سخت منقار است
و در کنار رہاے صحراے شور بدست آید +

دُکّان - فارسی دُکان بتخفیف خان آرزو میفرماید
چہ بیدہم زماتم چو فلک ظرف دکانے
غیر از گل تابوت ندارد دسبو ما

دکریتو - ایطالیانی دَکرِیتو decreto حکم - فرمان +

دَل - فارسی دِل - روح - خیال +

دلاۃ - ترکی دَلِی - لشکرے بوده در زمان پیشین
مر ترکان را کہ کلاه دراز و تنگ مے پوشیدند +

دَلّس - زمین را بآلہ ہموار ساختنی ہموار ساخت +

دَلّس - یونانی دلوس dolos فریب داد +

دُلفین - یونانی دلفین delphin نوعے از ماہی +

دَلق - فارسی دَلَه - یا درلک - یا ترلک - پشمینه
و مرقع درویشان را گویند +

دِمان - در انگشتان دست سخت شدن پوست
بسبب ریاضت و کار کردن - چنانچه انگشتان
منشیان میشود بسبب کثرت تحریر +

دَمان - شاید از نواحی ہند است - نوعے از رسن
کہ زیر بادبان جہاز براے بستن آں باشد
بعربی آنرا اعادیل و اسقوط گویند +

دُمان - ایطالیانی تمونه timone بواسطه ترکی دومن
دم کشتی - پتوار +

دَمجانه - فرنساوی دامجین dame-jeanne شیشه کلان
کہ بہ نسبت شیشہاے مروجه بیست اضعاف آب دراں گنجد

دُمُستُق - لاطینی دُومُستیکُس domesticus سپہ‌سالار لشکر رومی قدیم +

دِمص - یونانی دِموس domos ہر چینہ از دیوار ماسوائے چینہ زیرین از دیوار بعربی عرق خوانند +

دُمغہ - ترکی تمغہ نقش نشان مہر کردن +

دَمَق - فارسی دَمَہ طوفان برف +

دِمَقس - بہ بینید مِدَقس +

دُمَل - فارسی - دنبل +

دُملُوج - حبشی دَگلُما - بازو بند +

دُمنجان - بہ بینید دَمَجانَہ +

دُمِنَہ - ایطالیانی - دَمِنُو domino لباسے کہ برائے تبدیل شکل و ہیئت مے پوشند خصوصاً لباس مجالس رقص +

دُمُوس - لاطینی دُمس domus سردابہ +

دَمیَبر ترکی است - قمیص - جُبّہ +

دَمیرَہ - طوفان - طوفان دریائے نیل +

دُمیَتہ - ارامے است - بت مُجسّم تصویر +

دُنج - فارسی است جمع داناج - عقلمند +

دُنج - فارسی دونی نوعے از کشتی کہ درکار ودمند مثل میرانند +

دَنج - اندلوسی بواسطہ انگلیزی دینگ dengue تب استخوان - اُستخوان درد +

دِنج - سریانی است - عیدے است مر عیسائیاں را کہ نامش عید ظہور السید المسیح است +

دَند - سنسکرت [illegible] حبّ السلاطین - گجلہ +

دُندُرمَہ - ترکی طوکدرمہ - بستنی +

دَنکَل - ترکی دَنگل - روبروے نشستن +

دِنکِل - ترکی دِنگل - تیر چرخ کہ بداں چرخ گردد از آہن باشد یا چوب - تیر چرخ گردوں +

دَوالُود - فارسی دوپود - قسمے است از پارچہ کہ بدو پود بافتہ شود +

دَوّاج / دِوَاج } فارسی دِوَاج لباس وقیل جامہ گراں بہا و در مؤید است دواج یعنے قباء +

دوادار - فارسی دویندار کاتب شاہی اصل معنیش حامل دوات است +

دوبیّا - ایطالیانی دوپیّا doppia ہر گونہ کاغذ کہ حساب مزدوج دراں مندرج باشد +

دَوخلہ - ارامے است زنبیل از برگ خرما کہ دراں خرما نہند یا عام است +

دَورَق - فارسی - دورہ - پیمانہ شراب و آں سہ رطل یا چہار رطل بغدادی است - وسبوے گوشہ دار +

دورقعہ - فارسی درگاہ - حصہ خانہ کہ پشت باشد و برائے ماندن ملازمان و خدمتگاران بکار آید چہ خانہائے مصری عموماً پست و بالاے باشد و صاحب خانہ بر حصہ بالائی مے ماند +

دُوسِیہ فرنساوی دوسیٔ dossier کاغذاتیکہ محامی وکیل

از جانب مدعی بدست خود مے دارد وعموماً
بر مجموعہ کاغذات اطلاق مے یابد +

دوشاب - عبرانی دوش. بمعنے شہد
فارسی آب معروف شیرہ انگور وخرما
کہ بعربی آنرا دبس خوانند +

دَوشَک - بفارسی توشک - نہالین - فرش +

دُوطَہ - ایطالیانی دُوتَہ doto جہیز وغیرہ کہ از
جانب زن بشوہرش بوقت عروسی میدہند
واکثر مردمان بحرص مالے کہ از عروس بدست
شاں مے آید نکاح میکنند +

دوغری - بہ بینید دغری +

دُوق - فارسی دوغ جغرات آب آمیختہ +

دُولاب - فارسی است مرکب از دُول با اول مضموم
ودواو مجہول کہ آوند یا دلو آب کشی را گویند
وآب کہ معروف است چرخی کہ دراں کوزہا
بستہ آب از چاہ کشند وآنرا بفارسی چرخ
دولاب گویند دکارخانہ بافندگان وآہنگراں
وغیرہم وصندوقے باشد درز دار از
اختراعات جدیدہ کہ عموماً اہل مطالعہ نزد خود
دارند وکتبیکہ بمطالعہ بکار درآید دراں نہند
ہر کتابے کہ ضروری باشد چرخ دادہ ازاں
بیروں آرند +

دولاۃ - بہ بینید دَلاۃ +

دُونامَہ / **دُونَمَہ** } ترکی دُونَنما مجموعہ کشتیہائے جنگی +

دُونیج - فارسی دونی دونکی کشتی - دوانیج جمع +

دُہانج - فارسی دو کوہانہ شتریکہ دو کوہان داشتہ
باشد +

دِہقان - فارسی دہ خان یا دہ گان - تاجر
رئیس دہ - مالک حصہ خاص از ملک - چوگان
کلمہ نسبت است وخان بمعنے مالک است +

دہل - قبطی دَہَل - خوف +

دہلیز - فارسی است - مابین خانہ ودروازہ -
دہالیز جمع عوام بمعنے راہ تنگ ودراز استعمال نمائند +

دَہمَہ - فارسی دخمہ گورستان مجوسیان کہ آنرا
نادوس مے خوانند برجے باشد کہ دراں مردگان
خود مے نہند وپرندگان گوشت انہا میخورند
ومے برند +

دَہنَج - فارسی دہنہ - سنگ سلیمانی لمجیت یشب -
سنبادہ +

دبابوذ - مفروش دبہوذ فارسی دو پود قسمے است
از ماہوت کہ دوتا باشد بہ بینید دوالود +

دیباج - فارسی دیبا - پارچہ ریشمین کہ تار وپود
او ہر دو از ریشم باشد - اطلس +

دَیدَب - فارسی دیدہ بان بہ بینید دیدبان +

دَیدَبان - فارسی دیدبان نقیب ونیز آنکہ بالائے
بلندی نشینند واطراف وجوانب نظر کند تا
لشکر بیگانہ یکایک نیفتد وچنین در مقام خطر
صورت مے بندد +

دَیدَن - فارسی دِیدَن - عادۃ - خوے +

دَیر / دَیرانی } ارا مے است کنشتخانہ +

دَیبَنق - فارسی طشت خوان - خوان نقرہ - وراہ فراخ - ومرد پیرونرگاؤ - سپیدی - زیور نقرہ - خوبصورتی - نان سپید - نہر صاف +

دَیبَنق - ارا مے است خوان نقرہ - یا معرب طشت خوان است چنانچہ گذشت +

دَیصان - سریانی است - نہر را خوانند +

دیقل - یونانی دکلا dikella زاغ نول - کدالی - وآں دست افزاریست نیز مانند سرنیزہ کہ باں زمین شگافند +

دِیک - فارسی است - خروس - وگاہے ماکیاں راہم گوئند +

دِیک - فارسی دیگ - وآں ظرفیست کلاں کہ دراں طعام پزند +

دِیکدان - فارسی دیگداں سہ پایہ کہ براں دیگ نہادہ طعام مے پزند - وآں را بفارسی دیگپایہم خوانند +

دِیماس - یونانی دیمیان demosion بواسطہ ارا مے - شفاخانہ - بیمارستان - خانہ مخصوص کہ برائے سردی است کنندش وآنرا سرداب وسردابہ نیز گوئند - وخانہ کہ برائے فائدہ عوام بنا کنند - تاہرکس ازو مستفید شود مثل حمام وغیرہ - زندان خانہ +

دَیمان - بہ بینید دمان +

دیموقراطی - فرنساوی دیموکرات democrate جمہوری - عمومی - نام فرقہ سیاسی +

دِین - فارسی است - کیش - راہ وروش - ایمان ظہیر الدین وغیرہ القاب کہ دین دراں مضاف الیہ واقع شدہ از ۳۶۱ھ بظہور آمدہ +

دینار - لاطینی دیناریوس denarius بواسطہ ارا مے سکہ ایست مشہور ومعروف +

دیوان - فارسی است - دفتر - کتابیکہ دراں اسماء فوج مندرج باشد وحاضروغیرحاضر ازاں معلوم مے شود - جائے جمع شدن مردمان بر در ملوک وامراء ونیز کتابیکہ دراں اشعار وغزلیات باشند واطاق کالسکہ بخار +

دَیُّوث - یونانی اِدیوتیس idiotes شخص بے حمیت وبے رشک وبے غیرت +

ذ

ذُئبق - فارسی زیوہ سیماب +

ذبید - فارسی دبید دوائے است +

ذریاب - فارسی زراب آب زر +

ذماء - فارسی دمار بقیہ جان وخفاجی فرماید معرب دم فارسی است +

ذوسنطاریا - یونانی دسنتریا dusenteria اسہال کہ سببش قرحہ امعا باشد +

ذِہبَتیہ - قسمے است ازخوردنی کہ با دنجان نان

پاره پاره کرده انداخته بطور ثرید تیار میکنند +

ذهبیه - قدیمی ایجپشن - کشتیهاے دریاے نیل که براے مسافران و آمد و رفت ایشان مهیا باشند مختلف قسم مے باشند کلان را ذهبیه خوانند و کشتی که از ذهبیه کوچک باشد کانجه نام دارد و کشتی که از کانجه کوچک باشد و صرف یک اوده داشته باشد قارب نام دارد و کشتی کلان که تا یکسال اسباب معیشت را مکتفی باشد مرکب نام دارد و کشتی که از همه کشتنیان کلان تر باشد خیاسه نام دارد +

ذیابیطس - یونانی دیابتیس diabetes مرضے است که انسان را بسخت تشنگی مبتلا مے سازد و آبیکه مے نوشد معاً براه بول بر مے آید +

	ر	

رانج
رانیج } فارسی راتناج صمغ کاج +

رازقی
رازقیه } سریانی رازیک نام شهرے - جامه سپید از کتان و مے +

رازیانج - فارسی رازیانه - قسمے است از تره خوشبو +

راشیتیشم - فرنساوی راشتیتیشم rachitisme کج پشتی - نقص بنیه - نقص بدنی و این قسمے است از مرض +

راقود - شاید معرب قاراند و د باشد خم بزرگ دراز تنگ یا خم قاراند و د شکم یا عام است رواقید جمع +

رام - فارسی است نام روز بیست و یکم از هر ماه شمسی +

رامشنه - برگ آس که دو سر دارد +

رامق - مرغے که صیاد در دام بند د آنرا تا باز را اشکار کند +

رانج - جوز هندی را خوانند +

راوند - فارسی ریوند - دار وے است مشهور که اسهال آرد +

رائی - قدیمی ایجپشن - ماهی دریاے نیل +

رائج - فارسی رواے پول که رواے داشته باشد +

ربّان - فارسی رهبان - کشتیبان و شخصیکه براے هدایت جهاز رانان اجنبی مامور باشد - تا ایشان را بسوے بندر راهبری کند و راه راست نماید بعربی آنرا مدبر مرکب گویند +

ربّان - اسامے است مهتر کشتیبانان +

ربانیون - عبرانی ربانی - جمع ربّانی که بمعنے عالم صالح است مر عیسائیان را +

رَحْوان - فارسی رهوار - کسیکه بر راه باشد مسافر +

رُخ - سنسکرت رته रथ بمعنے ارابه نام مهره از مهرهاے شطرنج +

رُخ - یا از قدیمی استیر یا نسرخ یعنے سیمرغ جبار است یا از ملایا روقروق بمعنے مرغ کلان +

رَغبُون - غلط العام عربون است به بینید عربون +

رَخت - فارسی است سامان خانه - جامه ابریشمین +

رِزّ - بہ بینید آرُزّ +

رُزْدَاق - فارسی روستائے سیاہی تیرگی سواد شہر - پارہ از مملکتے کہ از قرائے مرکب باشد - و شہر در آن نباشد +

رَزْدَق - فارسی رَسْتَہ - صف مردمان قطار نخل - یا قطار درختان مطلقاً +

رِزْق - فارسی روزک مشاہرہ سپاہی - روزینہ - خوراک +

رُزْنَامَہ - فارسی روزنامہ تقویم +

رُساطُون - یونانی رساتون rosaton مئے - یا شربتے است کہ از شہد و عصارہ انگور مرتب سازند +

رُسْتَاق - فارسی روستائے بہ بینید رزداق +

رُسْتَق - بہ بینید رزدق +

رَسَم - فارسی رِستن - رسنی باشد کہ لگوے دواب کردہ از جائے بجائے برند +

رَسَن - فارسی رُسْتَن یا رشتن - خطام شکال +

رِشْتَہ - فارسی برشتہ قسمے است از خوردنی کہ از عدس و آرد مے پزند و در جہانگیری است کہ رشتہ با اول مکسور نوعے از حلوا باشد +

رَشْمَہ - اندلوسی رَزْمَا rezma بمعنے خزمہ - و مجموعہ کاغذ تعدادی چار و بست و بمعنے رم کہ لفظ انگریزی است نیز مستعمل است +

رَضْف / رَضْفَہ } آرامے است سنگ بر سنگ در آب راہ نہادہ یا عام است +

رُطَرِیْبط - قدیمی ایجپشن - آبیکہ بعد از شامیدن شتران بعوض باقی ماند و بگل و لائے آمیختہ باشد +

رَطْل - یونانی لیتْرا litra نام وزن خاص +

رفتیہ - فارسی رفتن - کاغذے کہ برائے شہادت این امر کہ محصول جمرک ادا کردہ شدہ نزد صاحب مال باشد +

رِقّ - شاید حبشی است پوست تنک و خشک از آہو وغیرہ کہ بران مے نویسند +

رُکان - یونانی رُکنی rukane آرامے - رندہ - معدال - کہ آلہ ایست مر نجاران را برائے صاف کردن چوب و ہموار کردن آن +

رَقِیع - آرامے است - آسمان دنیا +

رُکّہ - جرمنی رِکّو rocco دوک - دوکچہ - کہ بران ریسمان بافند - وزن پیر +

رَمَکہ - پہلوی رَمَک اسپ مادہ +

رَنْد - فارسی است لاریل - بیائے مجہول +

رندج - فارسی رَنْدَہ - آلہ ایست مر چوب تراشان را کہ بآن چوب صاف کنند +

رَنْدَج - فارسی رندہ - بصیغہ ماضی معلوم چیزے را بہ چرم سیاہ پوشید - ماخوذ است از رنج کہ چرمہائے بدلوغ بہ مازو را خوانند +

رَنْک - فارسی رنگ - لون از ہر قسم کہ باشد سیاہ باشد یا سپید - نشان شرافت امراکہ عموماً بارابہا و مکانات مسکونہ دارند +

رِوَاق - فارسی رواگ - خیمہ - برآمدہ - طرہ بام
طرہ دالان - طرہ ایوان - باراں گیر +

روزن - فارسی رخش - دریچہ +

روزنہ - فارسی روز - دریچہ - روزن +

روزنامہ - فارسی روزنامہ - تقویم - پنشن -
یعنی وظیفہ تقاعد زر سالانہ - دفتر
متقاعدین +

رَوشَم
روشم } ارامے است مہرے کہ بداں سرہائے خم
وماننداں آں را مہر نمائند - وعلامت و
نشان و آئین +

رَوشَن - از رخش فارسی ماخوذ است - رخش
بمعنی درخشندگی و نون کلمہ نسبت است بمعنے
روشندان - پالگانہ - پارگانہ +

روشن - فارسی است روشندان - رَوزَن +

رُوفَہ - شاید بروک متعلق باشد بمعنے مدد معاش
وروزینہ واین عموماً بعمان مستعمل است +

رُوک - غالباً فارسی است - زمین پیمودن و
منتظم پیمایش آنرا بہ پیمائش درآوردن -
ایں معنے تا زمانہ اوسط مستعمل ماند بعدازاں
تاحال بمعنے مالے است کہ مشترک وملکیت شخص
خاص نباشد +

رُوکَہ - بغدادی است موج دریا +

رول - فرنساوی رَول rôle رجسٹر - اسم نویس
دفتریکہ دراں اسماء اشخاص مندرج باشد +

رُوم - ارامے است بلندی صف خشتہاے
استادہ کہ بوقت تعمیر مکان راست کنند +

روماتزم - فرنساوی روماتزم rhumatisme وجع مفاصل
درد مفاصل +

رَہِص - چینہ بن دیوار وگل کہ بداں دیوار سازند +

رہط - فارسی رخت پیشدامنی وآں لباسے باشد کہ عموماً
آہنگراں ودیگر کارکناں بوقت مشغولیت بکار خود میپوشند
تا از مضرت آتش وغیرہ محفوظ مانند +

رَہنَامَج - فارسی راہنامہ نقشہ سطح دریا کہ نزد
ملاح موجود باشد وآنرا دیدہ بمطابق نقش
مرکب مے راند +

رَہوَان - فارسی رہوار - مسافر شخصیکہ در راہ باشد +

رَہوَج
رَہوَجَہ } فارسی رہوار - رفتار رام +

ریال - اندلوسی ریال real قسمے است از مسکوک
سیمیں فرنساوی کہ مساوی شصت پارہ باشد +

ریباس - فارسی ریواس - گلبن - بوتہ +

ریش - فارسی ریش - نشتر - پر +

ریف - لاطینی ریپہ ripa زمینے کہ قریب دریا
باشد خصوصاً قریب دریاے نیل +

رِیقَہ - بہ بینید لیقہ +

ریتہ - ایطالیانی ری re کاغذیست از کاغذات
گنجفہ کہ براں تصویر بادشاہ میباشد +

ز

زاج - فارسی زاگ - جوہری باشد - کانے شبیہ
بہ نمک وطوطیا سے سبز را نیز گویند +

زار - از ممالک قریبۂ حبش آمده - جن - دیو +

زاغبه - بربری زغابه که معنے اصلی آن نیزه است
حالا بمعنے چوبکی مستعمل است که بسر آن آهن
مُثقّف نهاده بصورت چوگان ساخته باشد +

زاوق - فارسی زیوه که بمعنے سیماب باشد +

زاویه - ارامے است گوشۂ خانه +

زائچه - فارسی زائچه شکلے باشد مربع یا مدوّر که منجمان
احوال و اوضاع نجوم و افلاک را از جداول
آن معلوم کنند تا حکم سعادت یا نحوست طالع
مولود از آن حاصل آید +

زایرجه - فارسی زائچه شکلے باشد مربع که صد خانه
دارد و در هر خانه حرفے باشد بخیال منجمان از آن
حکم بسعادت و نحوست طالع مولود حاصل آید و
ضروریات با تمام رسد +

زبان - فارسی زبان بمعنے عضو مخصوص و لغت
و زبانه را نیز گویند که بحلقه کمر بندش انداخته
بند میکنند +

زبانیه - لغت اسوریا است - فرشتگان دوزخ و
بولیس و اسوریا قومے است که در زمان قدیم
پایه تخت شان بابل بوده +

زبرجد - یونانی سمر اگدوش smaragdos
زمرد زبارج جمع +

زبزب - کشتی خورد و در موید مے نویسد نوعے
از کشتی +

زبلیط - قدیمی ایجبشن - گل رقیق آب آمیخته
یا آب گل آمیخته که بعد انشا میدان شتران
باقی میماند +

زبلط - بانگ کردن بط +

زبور - جشی مزمور - مزامیر داؤد علیه السلام +

زبون - مولد است - حریف - هم پیشه نے المثل
الزبون یفرح بلا شئے +

زبون - ارامے است - خریدار - مشتری +

زبیل - ارامے است یعنے زنبیل که بفارسی
سبد خوانند +

زجاج - ارامے است کاسه بلورین +

زجاجه - ارامے است آبگینه +

زجر - ارامے است نوعے از ماهی بزرگ -
زجور جمع +

زجنجل - به بینید سجنجل +

زرافه - فارسی زرنافه جانورے است که بفارسی
آنرا اشتر گاو پلنگ گویند - و فاضل تبریزی
بعربیتش قایل است +

زربطانه - اندلوسی زربزنانا zebratana کمان
گروهه - حالا بمعنے بندوق مستعمل است +

زربون - فارسی وگاہے زربون هم مے گویند یونانی
سربولان serboulon نوعے از کفش که
پاشنه بلند دارد +

زرجون - فارسی زرگون - مے - آب صافی باران
که در سنگها روان باشد +

زرد - فارسی زره +

زرزج - عصفر را گویند که رنگے باشد معروف +

زرزدم - فارسی سردمہ - بصیغہ ماضی معروف
خفہ کرد - گلوے کسے را مختنق ساخت خفاجی
میفرماید که از زیر دم فارسی ماخوذ است +

زردمان - فارسی زردمن - نائے گلو - حنجرہ -
حلقوم +

زردوا - فارسی زرداوہ - بیمور - سوسمر +

زرفین - فارسی زرفین حلقه باشد که بر چارچوب
در نصب نمایند و زنجیر براں آویزند تا در
کشادہ نشود +

زرمانقه - فارسی اشتربانه یا عبرانی است جبه ایست
از صوف بے آستین که صوفیاں میپوشند +

زرنامقه - به بینید زرمانقه +

زرنباد / زرنبد } فارسی زرنبه عروق الکافور - کژور +

زرنیخ - یونانی آرسنکان arsenicon بوساطت
ارامے - سنگے است که بهندی آنرا هرتال
نامند و آں پنج قسم است زرد و سرخ و سپید
و سبز و سیاه و اقسام آں از سمومات است +

زرنیخیت - مرکب از یونانی زرنیخ و فرنساوی
ایت ite و آں کلمه ایست که هماں معنے مبدء
که پیش در افزایش میدهد ملح که بمثل
زرنیخ نترش مے باشد +

زریاب - فارسی زرآب - آب زر که بهراے
زراندود کردن چیزے استعمال میکنند +

زط - هندی جٹ - قومے باشند فرومایه که آنرا
مطربیه هم مے گویند چه بر رقص و سرود
گذراوقات میکنند در ملک شام باین کلمه
دشنام مے دهند و مے گویند یا زطے
یعنے اے فرومایه و در برهان مے آرد
جت بفتح اول و سکون ثانی قومے باشند
فرومایه صحرانشین در هندوستان +

زعبج - ابر رقیق +

زعتر - به بینید صعتر +

زعرور - ارامے است میوه ایست که بفارسی
آنرا الج گویند +

زغایه - بربری است نیزه تفنگ +

زغرده - بانگ شتر که بحالت مستی در جوف بگرداند
و زبان سرخ بیروں آرد - حالا معنے
آوازے است که جماعت زناں کنند خواه در
شادی یا در غمی +

زغل - شاید بفارسی وغل باشد که سیم ناسره
و زر قلب را گویند - حالا معنیش ناسره و
ناروا است و در کلام فقها و مولدین بسیار
مے آید +

زفت - فارسی است نوعے از قیر باشد و آں چیزے
است سیاه و چسپنده که از درخت صنوبر
حاصل شود - و بر سر کچلاں بچسپانند +

زقافا - ارامے است - بر خلاف سبیل نهر
رفتن ضد شبال که رفتن موافق جری.

آب دریا باشد +

زلابیہ - فارسی زلیبیا - شکر پارہ +

زلط - روسی زولوتو zoloto بیست پارہ باشد کہ از مسکوکات مس باشد +

زلوبیہ - بہ بینید زلابیہ +

زمام - حاجب کبیر - دربان بزرگ +

زمام دار - فارسی زنان دار شخصیکہ بر حفاظت مستورات مامور باشد - شخصیکہ بر زنانخانہ متعین باشد +

زماورد - فارسی بزماورد - بزم آورد بمعنے حقیقی در بزم آوردہ - مجازاً گلولہائے کوچک و بزرگ راگویند کہ از گوشت تیار کردہ پختہ باشند و آنرا کوفتہ ہم گویند +

زمج - فارسی زمنج قسمے است از پرندگان کہ باں شکار مے کنند و بفارسی باسم دوبرادر موسوم است +

زمرد - فارسی است یاقوت سبز +

زمردہ / **زنمردہ** } بروزن قرطبنہ فارسی زن مرد زنیکہ فطرتاً بمردان مشابہت دارد و با خلاق ایشان متخلق باشد +

زنار - یونانی زونارئان zonarion رشتہ کہ بت پرستان و آتش پرستاں باخود دارند حالا بمعنے مطلق کمربند استعمال یافتہ +

زنبریہ - فارسی زنبر نوعے از کشتی بزرگ +

زنبق - فارسی - زنبہ بروزن انبہ گلے سفید کہ برگہاے آں دراز و خوشبوے میشود

زنبیل - بہ بینید زنبیل +

زنجار - فارسی زنگار - معنیش معروف و مشہور است +

زنجفر - فارسی شنجرف شنگرف راگویند +

زنجبیل - فارسی زنجفیل و زنجبیل شراب +

زنجبیل - فارسی زنگبیل بیخ نباتے است کہ بفارسی الوچہ نامند و بہندی سونٹھ و شنکویر نیز خوانند +

زنجیر - فارسی است عوام قلب مکانی کردہ بجاے زنجیر جنزیر گوئند - معنیش سلسلہ آہنی است

زندبیل - فارسی زندہ پیل - مادہ پیل فیل مادہ +

زندیق - فارسی زندیک شخصے راگویند کہ بردین مستقیم نباشد گویا عامل زند است کہ کتاب مجوس است - یا شاید از یونانی گنوستکوس gnostikos ماخوذ باشد یا شاید آرمنی باشد ملحد - دہریہ +

زنر - از لفظ فارسی زنار ماخوذ است بمعنے باریک شدن +

زنزلخت - فارسی ازاددرخت - بہ بینید ازدرخت

زنطاریہ - یونانی دسنتریا dusenteria اسہال قوی و سخت کہ آنرا سنطاریہ ہم گویند +

زنفیجہ - فارسی زیں یالہ - اوندی است +

زنکاوہ - فارسی است - رکاب +

زَوّ - چینی زاو نام کشتی امیر المومنین +

زَوْج - یونانی زوگوس zougos بواسطہ ارامے
جفت ضد طاق +

زُوْد - فارسی زود تعجیل بزودی +

زُور - فارسی است - قوت +

زورق - فارسی است کشتی خورد +

زوق - بروزن صُرَد سیماب بہ بینید
زاووق +

زون - فارسی زون گلبن یا جاے گلبن +

زہ زہ - بمعنے تحسین شاید از زہے زہے فارسی
ماخوذ باشد قال الخفاجی و در برہان مے نویسد
کہ زاہ زہ بکسر بر دو زاے نقطہ دار و ظہور
ہر دو ہاے ہوز تحسین از پے تحسین باشد
پس اگر ازیں لفظ ماخوذ باشد بہتر مینمائد +

زیار - ارامی است لبیشہ سنور کہ حکیم چار پایاں سنور
رابان مے گیرد +

زیبق - فارسی زیوہ سیماب +

زیج - فارسی زیگ - رشتہ معماران کہ درستی و
نادرستی عمارت بداں معلوم مینمائند - و تختہ کہ
منجمان طالع کسے از جدا ول آں معلوم مینمائند
خفاجی مے گوید کہ معرب زہ است +

زیر - فارسی است تار باریک ضد بم کہ تار گندہ
را گویند +

زیر - شاید فارسی آزیر - خم +

زیز - بہ بینید بزیز +

زیزفون - یونانی زِزفان zizuphon درختے است
آزاد در ملک شام کہ گل بر می آرد - لیکن بر نمے دہد
گلہاے آں سخت سپید میباشد شخصے را باں
تشبیہ دہند کہ وعدہ کند لیکن وفا نکند +

زَیْزَہْ - از بُزْبُزَہْ کہ از بزّ ماخوذ است سر پستان +

زلیف - ارامی است یا شاید ژندی است
پول غیر رائج و خراب +

زیّ - فارسی زیب یا زِیْ - لباس منظر صورت
طرز - طریقہ - گویند ہو علی زی العرب اے
طریقتہم +

زیق - فارسی زیک - زہ پیراہن +

س

ساباط - فارسی شاہ آباد شہرے بودہ از مضافات
مداین کہ تخت حکومت کسرے بودہ - و کوچہ
مسقف را نیز گویند - و ایں راے خفاجی است +

سابری - فارسی شاہ پور - جامہ باریک از ریشم کہ
زیر زرہ میپوشند +

ساج - ہندی سال - کہ قسمے است از چوب کہ کشتیہاے
اناں بنا کنند +

ساجور - ارامی است چوب کہ بر گردن سگ بندند
تا از شور و غوغا باز نتواند در شدن با نگو خوردن +

سادج - بہ بینید سادج +

سادَج - فارسی سادہ چیزیکہ از نقش و نگار معرا باشد نیز
بمعنے خوش خلق و سادہ مزاج ہم آمدہ +

سارونیم - عبرانی است فرشته +
ساریہ - ارامی است ستون +
ساش - قدیمی ایجبشن - شن غلیظ و سطبر +
ساسال } بہ بینید سیسالی -
ساسالیوس }
ساعور - ارامی است مقدم نصارے در شناخت طب +
ساف - ارامی است تری دیوار و خاک +
سافین - یونانی سفینیس saphenes نام دو عروق ساق +
ساہور - ارامی است ہالہ کہ گرد ماہتاب آید +
سباط - اندلوسی زپاتو zapato پاپوش کہ بغیر پاشنہ باشد و کمر بند +
سبانخ } لاطینی سپناکیوم spinaceum اسپاناخ کہ ترہ ایست مشہور و معروف +
سبانغ }
سپاہی - فارسی سپاہی - سرباز - سوارہ +
سبت - عبرانی شبت - روز شنبہ +
سبت - فارسی شبود - ترہ ایست کہ آنرا پختہ میخورند +
سبج - فارسی شبہ - مہرہ سلیمانی +
سبنج - فارسی شبی قمیص را گویند +
سبذہ - فارسی سبد قسمے است از زبیل +
سبستان - فارسی سرپستان - انگور دشتی و آن میوہ ایست کہ اندروں آں لزج است و اہل ہند لسوڑہ را گویند +

سبط - عبرانی است گروہ بنی اسرائیل +
سبط - بہ بینید سبت +
سبنجونہ - فارسی آسمان گوں پوستین روباہ کہ نیلگوں مے باشد +
سبنسنہ - و آنرا بعربی ضابطہ و بانگریزی ریک خوانند آلہ باشد درارابہ دخانی کہ آں را چرخ دادہ وقتیکہ خواہند ارابہ را استادہ کنند +
سبنیہ - یونانی سبنان sabanon جامپارہ کہ باآں دست و رو را پاک نمائند - دستمالی کہ بعد غسل باآں بدن را پاک و صاف نمائند +
سبیج } فارسی یا حبشی گلیم سیاہ شاماکچہ +
سبیجہ }
سبیداج - فارسی سپیدہ +
سبیا - اخطبوط +
ستا - شاید قدیمی ایجبشن است - تار جامہ -
احسان - بہ بینید سدا +
ستمبر - ایطالیانی ستمبری settembre ماہ ایلول را گویند +
ستوق - فارسی ستو - درہم ناسرہ و غیر رائج و زیف +
ستوق - فارسی ستہ تو - سیم دغل +
سجا - ترکی ساچاق آنچہ گرداگرد ہودج و جزاں برائے زینت آویزند - بفارسی آنرا مسلسل ہم گویند و بہندی جھالر +
سجارہ - فرانساوی سگار cigare سیکارہ +

سِجِلّ - لاطینی سِگِلُّم sigillum یا یونانی سِگلان sigillon خط - کاغذ پارہ نوشتہ +

سجلاط - بہ بینید سجلاطس +

سجلاطس - لاطینی سگلاتس sigillatus یا سمین پردہ پشمین - پارچات کتان +

سبجنجل - لاطینی سَکسنگلم sexangulum آئینہ +

سبجنجل - لاطینی سُپِکُلُم speculum آئینہ +

سجوق - ترکی سجوق سلیجہ معوبہ یعنے گوشتیکہ در امعاء صاف کردہ نہادہ کباب میکنند و ماہتابی یعنے فتیلہ سوزکہ باں تفنگ را آتش دادہ سر دہند +

سِتجبِل - فارسی سنگ گل ریزہ ہاے خرداز سنگ گل +

سَتحلَب - شاید مخرب ثعلب است کہ خصے الثعلب را گوئند +

سُتحنُون - یونانی سینوروس sainouros پرندہ ایست مشہور و معروف بذہانت و ہوشیاری کہ بعض اخلاق مشابہ سگ میباشد - ازانجملہ این است کہ دم خود را بطریق تملق مے جنباند +

ستخیت - فارسی سخت - شدید و صلب ضد نرم +

سخت - فارسی است - درشت و اشتلم +

سخط - فارسی سخت خشم گرفتن و ناخشنود شدن ضد رضا +

سَدَا - قدیمی ایجبشن است و در محاورہ حال ندّہ گوئند تار جامہ - احسان - شہد +

سدابہ - بہ بینید سذاب +

سُدَّر - فارسی سہ در نام بازئیست کہ سہ در دارد و بآں قمار بازی میکنند +

سدِلّہ } قسمے نیم تخت نشیمن - اخیر را اہل مصر
سِدِلّی } بمعنے صفہ استعمال کنند +

سَدُوس - یونانی اِساتِس Isatis نیل و نیلہ و چادر سبز +

سَدِین - یونانی بواسطہ آرامے سندون sindon پردہ خیمہ +

سَذاب - فارسی سَداب بالفتح گیا ہے است مثل پودنہ کہ دایگان براے اسقاط حمل عورت بکار برندش و نیز آں را آش مے کنند و در نانخورش مے اندازند +

سَذانِق } فارسی سدانگ جانورے است شکاری
سُذانِق } چرغ - یا شاہین خوش گیر +

سَر - فارسی است - سردار +

سُرم - دہان رودہ مستقیم کہ مخرج ثفل است سُرم بالتحریک در کون +

سراج - فارسی چراغ بواسطہ آرامے فتیلہ سوزی چراغ +

سُرادِق - فارسی سردار بمعنے دہلیز - سراپردہ شامیانہ و بعض نوشتہ کہ معرب سراپردہ است

سراویل - فارسی شلوار - ازار صاحب اشہر مینویسد اقول سلوار تقلیب سراویل است و صحیح آں است کہ سلوار لفظ ہندی است و آنرا

بشین معجمہ ہم مینویسند انتھے +

سَرَایشہ / سَرَاے } فارسی است شاہی محل یا شاہی مجلس +

سِرْبَال - شاید ارامی الاصل است - پیراہن از آہن یا جامہ قمیص +

سَرِت - ترکی است سخت و ایں وصف عموماً برائے میوہ جات مے آید +

سَرْج - ارامی است زین +

سُرْج - فارسی سُرگ بمعنے سُرخ +

سَرَّج - بصیغہ ماضی معلوم باب تفعیل در اوارہ نوشت - در دفتر نامش ثبت کرد مسجل نمود مہر کرد ببینید سرجے +

سَرْجَن - ترکی سورگون با کاف فارسی جلاوطن کردن نفی کردن +

سَرْجِی - ترکی سرکی یا کاف فارسی دفترے باشد کہ دراں ایں امر مندرج میباشد کہ بفلان وفلان شخص کتابت خط نمودہ شد +

سرجین - فارسی سرگین پس افگندہ مردم وغیرہ

سَرْد - فارسی زرد - زرہ - بہ بینید زرد +

سَرْدَاب - فارسی سرداب خانہ کہ زیر زمین سازند تا در گرما آں پناہ برند و آب در آنجا نگہدارند تا سرد ماند +

سردار - فارسی است - امیر نظام سپہ سالار +

سَرَق / سَرَقہ } فارسی سرہ بمعنے جید پارچہ ماہوت یا ابریشم +

سرقین - فارسی سرگین بہ بینید سرجین +

سَرْکی - ترکی سرکی کاغذ زر ہندوی - سفتجہ - براءۃ +

سَرْمَق - فارسی سَرْمہ گلبنی است کہ او را مشک زمین وطبلق مے نامند +

سَرْمَق - فارسی سَلْمَہ +

سرموج - فارسی سرموزہ - سرمایہ سرموجہ نوعے است از پاپوش بالائی کہ برائے حفاظت پاپوش اندرونی مے پوشند +

سَرْن - ترکی است بادبان کلان +

سُرْنَا ے - فارسی سورنائے نائے کہ در سور وجشن و عروسی نوازند و سرنائے مخفف آں است و آنرا شہنائے نیز خوانند +

سرنج - ترکی سارنج حوض +

سروال - فارسی شلوار - ازار - تبنان سفید +

سرویل - بہ بینید سروال +

سَرْوَمَط - یونانی ستروَمتیان stromation حصیر - بوریا +

سُرْیَاق - اندلوسی زریاگو zurriago تازیانہ و رسن +

سَطَام - یونانی ستمہ stoma مقدم حصہ کشتی +

سِطَام - یونانی ستموما stomoma بواسطہ آرامی دم شمشیر +

سَطْل - شاید یونانی سِتلہ sitla پنگان با دستہ طشت آفتابہ +

سَطَّل - انسطال بدست شدن +

سعانین - ارامے است عیدے است مر نصارے را

کہ از عید فسح یک ہفتہ پیش باشد +

سِعْر - ارامے است - نرخ قال فے التاج الذی یقوم علیہ الثمن +

سِعْرِیٰ - یونانی سیرئوس Seirios نام کوکب الکلب +

سَفَار - فارسی افسار - رسنے باشد کہ بگلوے جانوراں انداختہ بداں مے بندند +

سِفَار - فارسی افسار مہار چرم یا آہن کہ بر پشت وبینی اشتر نہند چنانچہ حکمہ مر اسپ را اَسْفِرَہ سُفُر سفایر جمع +

سفتجہ - فارسی سفتہ - چک - برات سفتج جمع +

سِفْر - ارامے است - کتاب +

سَفْسَر - فارسی سمسار - دلال و آنچہ اجناس مختلفہ مردم فروشد +

سَفْسَطَہ - یونانی سفستیس sophistes برہان تراشی - کلمہ مُمَوَّہَہ +

سِفْسِیر - فارسی سَفْسَار دلال میان بایع و مشتری +

سَفَط - فارسی سَبَد - طبلہ عطار صندوقے کہ درآں خوشبوے نہند +

سَفَن - بہ بینید سفین +

سِفَنْج - یونانی سِپَنگُوس spoggos ابر مردہ +

سَفُّود - ارامے است - سیخ آہنی بریاں کُن و آنرا بفارسی باب زن خوانند و چوب آتش کاو +

سفیداج - فارسی سپیدہ گلے باشد سپید کہ نقاشاں باستعمالش آرند +

سفین - بہ بینید سافین +

سَفِیْن - یونانی سفین sphen پانہ - فانہ - و آں چوبکی است پہنا کہ براے شگافتن چوب و فراخ نمودن شگاف آں مے نہند +

سفینہ - کشتی +

سَقْرْقَع - فارسی سکرگاہ - قسمے است از شراب کہ از جاورس تیار کردہ باشند +

سَقْس - شاید قبطی است - نشان میل کہ از سنگ بنا کردہ باشند +

سَقْط - کمزور خصوصاً از پیری شاید ایں معنے از سقط ترکی ماخوذ باشد کہ بمعنے ضعیف و نزار مے آید +

سِقْطِرِیّ - بہ بینید سقنطار +

سِقْلاط }
سِقْلاطُون } لاطینی سِیکَلَتُس cyclatus ریشم کہ دراو کار زر کردہ باشند خصوصاً آنکہ بہ بغداد مے بافند +

سَقْلَب - اندلوسی اَشْکَلَاوُو esclavo بندہ غلام خواجہ سراے - خصی +

سقمونیا - یونانی سکمونیا skammonia محمودہ کہ دواے است تلخ مُسہل صفراء +

سِقِنْطَار - یونانی ساکریتاریوس sekretarios حضور نویس - منشی - خفاجی بمعنے حاذق مے نویسد +

سَقَنْقُور - یونانی سُکُنگُس skigkos کہ شاید از قدیمی ایجپشن ماخوذ باشد - ریگ ماہی +

سُکّان - شاید سریانی باشد دم کشتی لنگر کشتی +

سَکَّر - فارسی شکر کہ شاید از سنسکرت शर्करः ماخوذ باشد +

سکرجہ - فارسی سکرشہ - پیالہ - نوعے از آوندے کہ براں طعام نہند +

سُکُرجَہ
سُکُرجَہ } نعلبکی یعنے طشت خوردکہ دراں پیالہ چاے مے نہند +

سُکُرْدَان - عربی فارسی است مثل قلمدان خوان شراب +

سکرکہ - فارسی سُکُرکہ - قسمے است از شراب کہ از ذرت مے سازند +

سکنجبین - فارسی سرکہ انگبین - شربتے باشد کہ از سرکہ و شہد تیار مے کنند +

سِکَنْدَارَہ - یونانی کنثروس kantharos نوعے از ماہی کہ کوہان دارد +

سِکُورتَا - ایطالیانی سکورتا si curtà ضمانت زیان ضمان خسارہ - بیمہ +

سکوندو - ایطالیانی سکوندو secondo ثانیاً +

سِکَّہ - ارامے است - آں میخ کہ در والقاب پادشاہ نوشتہ بود تا مہر در م زنند - نام جاے کہ دراں ضرب دینار و درہم میکنند +

سکہ - آرامے است سپار - گاوآہن کہ بداں زمین شیار کنند +

سِکِّین
سکینہ } ارامے است کارد +

سکینتہ - عبرانی است - تسلی طمانینت کہ از جانب ذات باری بر قلب مومن نازل شود +

سَلَارِیَہ - یونانی سَلَریاں sellarion قسمے است از کشتی +

سُلَاق - سریانی است روز عروج مسیح علیہ السّلام بآسمان +

سلاملک - ترکی سلاملق - مردانہ +

سلباح - ارامے است مارماہی +

سلجم - فارسی شلغم نوعے است از ترہ کہ مشہور معروف است +

سلحفۃ سِلحفاۃ
سِلَحفِی سِلحفاء سُلَحفِی
سلحفیہ } فارسی سولاخ پاے یا سوراخ پائی یعنے سنگ پشت قال فی المحیط لان لرجلہا ثقبۃ من جسدہا تدخل فیہا +

سَلْسَبِیْل - نرم از ہر چیزے و نیز چشمہ ایست در بہشت +

سَلْسَہ - ایطالیانی سَلسَہ salsa شوربا - چاشنی یخنی - طرطور +

سَلْطَہ - ایطالیانی سلاتو salato سبزی خام خوردن - آچار سبزی +

سِلْق - یونانی سِیکلوس sikelos بواسطہ ارامے چقندر +

سَلْکُوت - یونانی سَلُوکس seleukis جانورے است کہ دشمن ملخ باشد و آنرا بہیس و جہ ابو جرادہ نیز خوانند +

سِلُوْر - یونانی سِلُورُوس silouros مارماہی کہ قسمے است از ماہی +

سَلُوْقِی - یونانی سلوکیا کہ نام شہرے است شمشیر +

سَلِیح
سَلِیحُون } سریانی است - حواری مسیح علیہ السلام +

سلیمانی - لاطینی سُبلِمَاتم sublimatum داراسکنہ +

سَتم - ارامے است زہر +

سَمرج - شاید از فارسی سہ بارہ یا از عربی و فارسی سہ مرّہ منحوت باشد بصیغہ ماضی معلوم بہ سہ قسط خراج گرفت چنانکہ طریقہ کیخسرو شاہ فارس بودہ بہ ببینید ابراسیار +

سَمسار - فارسی سپسار دلال +

سَمسرَہ - کافی ہاوس - جائیکہ برائے اشامیدن چائے وغیرہ مرتب کردہ باشند در ملک یمن عرب ازیں قسم بسیار مکان بنا کردہ اند +

سمنفہ - ارامے است - قسمے است از سنگ کہ رنگ سرخ دارد و در کوہستان شام بکثرت بدست مے آید +

سمنجونی - بہ ببینید اسمانجون +

سمند - فارسی است - اسپ +

سَمَندَر - یونانی سَلَمَندرا salamandra موشے است کہ در آتشکدہ پیدا آید - و آتش آنرا نسوزد و چوں از آتش بیروں آید بمیرد - و قیل مرغے است خیالی کہ در آتش سوختہ باز از خاکستر پیدا میشود - و پارچہ ایست کہ در آتش نمے سوزد +

سَمِیذ - یونانی سَمِدَلِس semidalis مَیدَہ - آرد سپید و خالص بدال ہم مروی است +

سِنَّار
سِنَّوْر } آرامے است گربہ +

سَنَّاہ
سَنَاہ } حبشی است بمعنے خوب و نیکو +

سبناذج - فارسی سبنادہ - سنگے است کہ بداں سلاح وغیرہ تیز مے کنند +

شُبُنک - ارامے است - سم +

سبنوسق - فارسی سبنوسہ - غذائے است غلیظ کہ در معدہ بدیر مے ماند +

سنبوق - فارسی سنبوذہ - کشتی خُرد +

سنبوک - بہ ببینید سنبوق +

سَنتی - فرانساوی سنتیمتر centimètre یک حصہ از صد حصہ متر بہ ببینید متر +

سَنتیمتر - فرانساوی سنتیمتر centimètre یک حصہ از صد حصہ متر +

سُنج - فارسی سُنجید - عُنّاب +

سنجرف - فارسی شنگرف چیزے است کانی کہ رنگ لغایت سرخ دارد +

سَنجاق
سنجق } ترکی سنجاق - علم - بیرق - صوبہ +

سُنجَہ - ترکی سونکی سر نیزہ تفنگ کہ آنرا ہندی سنگین خوانند +

سَنجَہ - فارسی سنگہ - پارہ فلز کہ بآں وزن اشیا کنند و نیز از وے خُرد از فولاد و نیزہ +

سِندال - فارسی سندان - پارہ خورد از سیم وغیرہ +

سَندالی - نقش و نگار کہ از ریزہاے سیم وغیرہ بر چیزے کنند - بہ بینید سندال +

سَندان - فارسی سَندان افزاری باشد مس گران و زرگران و آہنگراں راکہ بر آں آہن کوبند +

سُندُس - یونانی سندس sandus یا شاید سندون sindon بواسطہ فارسی - قسمے از پارچہ ریشمیں +

سَندیان - فارسی سندیان قسمے است از درخت بلوط کہ برگش ہمیشہ سرسبز مے باشد +

سَندیک - فرانساوی سیندیک syndic مفتش مامور +

سَنَط - قدیمی الحبشی - ببول مُغیل +

سنطور } سنطیر } - یونانی پسلیتریان psalterion عود بربط +

سَنفَرہ - ترکی ظمپارہ رندہ - کہ افزار لیست مر چوب تراشاں را کہ بآں چوب را صاف کنند +

سنفیتون - یونانی سمفتان sumphuton نوعے است از درخت کہ بدوا ہا بکار مے آید +

سنکری - ایطالیانی زنگرو zingaro (خانہ بدوش) شخصیکہ دیگ را بخانہ کساں رفتہ مرمت کند در اصل آں شخص از فن آہنگری ماہر نمے باشد لہذا برائے مرمت دیگ وغیرہ خود گردش میکند و خود رفتہ اصلاح میکند +

سنکسار - یونانی سنکساریان sunaxarion شہادت نامہ - تاریخ شہداء +

سِنکسار - یونانی سنکساریان sunaxarion کتابے باشد کہ دراں حالات صلحاء و اعمال ایشاں منضبط باشد و در کنیسہا خواندہ شود +

سَنمورَہ - اندلوسی سالموبرا قسمے است از ریزہ ماہی دریا +

سَنوَر - سُریانی است خفتان از دوال تا فتہ و تمامہ سلاح ہر چہ باشد +

سَنَہ } سَنَہ } بہ بینید سناہ +

سَوارِی - فارسی است - بر اسپ سوار شدن و خود سواراں را نیز گویند عموماً - و فوج را نیز گویند +

سُوبِیَہ - فرانساوی سوپئی sous-pied (زیرپا) تسمہ +

سوجر - بہ بینید سوکر +

سَوذانق } سَوذَنیق } سُوذَنیق } بہ بینید سذانق +

سَوذَق - فارسی سدانک - شاہیں - بہ بینید سدانق +

سور - ارامے است دیوار +

سُور - فارسی است جشن کہ در ایام عید و عروسی و مانند آں کنند +

سُورق - فارسی چیغ جانورے است معروف

شکاری کہ آنرا اصقر ہم گویند +

شُوس - یونانی سِیس sos کہ کِرمے است کہ در پشم وطعام مے افتد +

سوسمار - فارسی سوسمار از سنسکرت ششومار نہنگ کہ بعربی تمساح گویند بہ بینید शिशुमार:

شوشمان +

شَوشَن } عبرانی است نام گُلے است کہ آنرا
شُوسَن } بزبان تشبیہ دہند +

سَوسَن - ارامی است گُلے است وآں بری است دبستانے +

سَوطیرا - یونانی سوطیرا soteira معجونے است +

شُوق - ارامے است بازار +

سَوکَر - فعل ماضی است منحوت از سکورتا بوساطہ ترکی یعنے خانہ یا دیگر چیزے را برائے ضمانت زیاں بہ کمپانیہ داد - بہ بینید سکورتا +

سَہَر - سریانی است کہ ماہ بعربی قمر گویند +

سہریز - قسمے است از خرما +

سِیاسہ - مزعوم است کہ ایں لفظ مرکب از سہ فارسی و یَسا ترکی است ویسا در اصل بمعنے وصیت است چنگیز خان کہ سہ وصیت بسہ پسراں خود کردہ بود در بعد عرض بمنزلہ قانون متصور شد اصل مصداق ایں لفظ است - آہستہ آہستہ معنے سیاسہ مقابل شریعت آمد مقریزی میفرماید کہ سیاسہ در اصل از زبان مغول کہ یاسا است آمدہ است و سین بر آں

اہل بصرہ زاید کردہ اند +

سیبجی - قومے از سندھ کہ در بصرہ زنداں بانی کردندے سیابجہ جمع +

سیخ - فارسی است چوب باریک ودراز +

سَیدِریتیس } یونانی سیدیریتیس sideritis
سَیدِریتِش } قسمے است از سنگ +

سیذاق } بہ بینید سذاق +
سیذقان }

سَیر - یونانی سَیرا seira تسمہ بواسطہ آرامی +

سِیر } انگلیزی سَر sir لقب رتبہ انگریزی خواہ
السیر } موروثی عطا شود یا شخصی +

سیرا - یونانی سیرکوس serikos. پارچہ ریشمین +

سیرج - فارسی شیرہ روغن کنجد را گویند بہ بینید شیرج +

سیسارون - یونانی سِسَران sisaron چوب سیاہ دانہ +

سیسالی } یونانی سَسَلِی seseli
سیسالیوس } یا سَسَلیس seselis
تخم انجدان رومی +

سیسنبر - یونانی سیسمبریان sisumbrion گیاہے است کہ مابین نعناع و پودینہ باشد +

سَیطَل - طشت - لگن - بہ بینید سطل +

سیمن - رومی است بہ معنے زعم وگمان یقال احسن فی سینہ اے زعمہ - کذا فی الخفاجی +

سَیف - شاید یونانی کسفوس xiphos بواسطہ ارامی

تیغ +

سَیقَل - بہ بینید اسقال +

سیقمور - یونانی سکموروس sukomoros نام درختے است کہ آنرا جمیزہ خوانند +

سیکورتہ - بہ بینید سکورتا +

سِیم - یونانی اَیسمان asemon بواسطہ فارسی سیم نقرہ +

سیم
سیما
سیمیا } یونانی سیمہ sema سیمیان semeion بواسطہ آرامی نشان - علامت

سُیُوم - حبشی است - آمان و بعض برانند کہ جمع سائم است لیکن صحیح نیست +

ش

شابرقان - فارسی شابرقان - فولاد - نیز وضعے است یعنے تقفیز بالحتوم الحجامی +

شاوش - بہ بینید شادیش +

شائین - بہ بینید مضمین چو ہر جاے وصل او +

شابورة خلیج - دو رمصر بمعنی غبار شبنم مستعمل است و برایں تقدیر مولد است شاید انا شبور کہ قسمے است از ماہی ماخوذ باشد چہ خلیج مثل دہاں ماہی میباشد حاشیہ +

شابیر - بہ بینید شبتیر +

شاذ - شاید قدیمی ایجبشن باشد ناظم کہ نگران کاد و بار باشد - در محاورہ خال بمعنی خفیر باشد

کہ منتخدم او بئے میباشد و کارش نگرانی و خطوط رسانی در دفتر مے باشد +

شادر - فارسی نشتر بوساطہ تُرکی شادر تخت روان خیمہ - خانہ خُرد +

شادروان - فارسی شادربان - شامیانہ - فرش مُنقش - عمارت بلند چنانچہ کنگرہ قلعہ - آبیکہ قدرتاً و فطرتاً بجوش از منبع خود برآید - آنچہ از عرض بُنیاد گذاشتہ شود و بر حصہ باقی عمارت کردہ شود چونکہ براے دیوار بمنزلہ ازار میباشد - لہذا آنرا تازیر نام نہند +

شادگونہ - فارسی شادگونہ - گستردنی کہ بر آں خواب کنند - برخوابہ - زیرافگن نہالی - زفاصہ مغنیہ +

شادنج - فارسی شادنہ - حجر النصب - یشم خطائی کہ سنگیست خُرد مانند عدس +

شاروف - فارسی جاروب +

شاروق - صاروج +

شاردیم - عبرانی سرفیم - فرشتہ - سروش +

شَاش - نواحے ہند - تن زیب کہ نوعے از جامہ باریک است +

شاقول - ارامے است - چوبیکہ گشادہ رزان بصرہ با خود دارند و بر سرآں آہن سرتیز کنند +

شاکری - فارسی چاکر - سپاہی نوکر - اُجرت - نوعے است از خنجر +

شاکوش - ترکی چکیچ افزاری باشد سر تیز مر آسیابانانرا
که بآں آسیا تیز کنند +

شامُورَه - بمعنی شابوره که نوعے است معروف و
ابن سینا آنرا ذکر کرده +

شاوُرمَه - ترکی است بره که ہمه اش بیکبارگی کباب
کرده شود +

شاویش
شاوشیه } ترکی چاؤش جمعدار پولیس که عهده ست
درمحکمه پولیس وسارجنٹ بانگریش خوانند

شاهانی
شاهی } از فارسی ماخوذ است چیزیکه لائق بادشاه
باشد +

شاهترج - فارسی شاهتره نوعے است از تره که
بدواها مستعمل شود وآں راترمرهٔ گویند +

شاهسپرم
شاهسفرم } فارسی شاه سپرم مخفف شاه اسپرم
یا شاه سفرم ودر مویدشاه سپر غم
مینو لبید - ریحان بزرگ زیره باشد بعربی ضیمران
خوانند +

شاهین - فارسی است نام جانورے است شکاری
وچوب ترازو را هم گویند +

شای - ترکی چاے بوساطت روسی از چین آمده
برگ درختے است که جوشانیده مانند قهوه خورند +

شایَه - اندلوسی سایو sayo قسمے از لباس +

شبَابَه - شبابه از فارسی شباب بروزن شراب که
پرده ایست از پرده هاے موسیقی وهاے نسبت
منحوت باشد بمعناے سرناے +

شباره - شاید که ارامی باشد نوعے است از کشتی
که بعربی آنرا حراقه گویند +

شُبَارَاسَات - فارسی سپارش کاغذیکه دراں حساب
بقایا مندرج باشد +

شبارق - فارسی پیشپاره - اقسام گوشت در بشقابها

شباش - مرغے که در دام بدیں غرض نهند که مرغان
دیگر آنرا دیده بدام آیند +

شباک - بفتح اول و تشدید ثانی کشتی - کشتی کلان
اندلوسی زبیکه xebeque +

شبالا - رفتن موافق جری دریا ضد رفافا که آں
برخلاف سیل دریا رفتن باشد +

شبت
شِبَت } فارسی شبت یا شوذ نوعے است از
تره که آنرا پخته میخورند +

شَبدَاز - به فارسی شبدیز - اسپ سیاه - چه دیز
در فارسی بمعنے رنگ آمده پس معنے اصلی
شب دیز شب رنگ باشد +

شبدیز - بفارسی شبدیز نام اسپ خسرو پرویز بوده
گویند رنگ آں سیاه بود و از اسپان جهان چهار
وجب بلند تر بود و آنرا از روم آورده بود و
بقول خفاجی شاه هندش بطور تحفه داده بود
وچوں آنرا نعل لبستندے بده میخ بر دست و
پایش محکم کردندے وهر طعامیکه خسرو خوردے
آنرا خورانیدندے چوں شبدیز مُرد خسرو آنرا بکفن
دفن کرده فرمود که تصویرش بر سنگ نقش کنند
هرگاه آنرا نگریستے بگریستے +

شبرا
شُبرا } قبطی است ده - جا +

شبرتیہ ۔ فارسی چارپائی ۔ چارچوب پایہ دار کہ آنرا
بریسمان بافند و براں خوابند +
شبستان ۔ فارسی شبستان ۔ مہمان خانہ +
شبک ۔ ترکی چبوق حقہ کہ آنرا قلیان و غلیان
نیز گویند +
شبکرہ ۔ فارسی شبکور ۔ شبکوری مبنی
بر فعلہ +
شبور ۔ ارامی شیبور یا شیفور ۔ نفیری باشد کہ
در روز جنگ مے نوازند +
شبوط ۔ ارامی است نوعے از ماہی نرم بدن خرد سر
باریک دم کشادہ میان بر شکل بربط +
شبوق ۔ ترکی چبوق ۔ لولہ ۔ ماشورہ ۔ عصا +
شبیر ۔ ایطالیانی سپرونہ sprone مہمیز +
شبین ۔ لاطینی سپئنس sappinus درخت
دیودار را گویند +
شبین ۔ قبطی است ۔ جا ۔ دہ +
شحات ۔ غلط العام شحاذ است کہ بمعنے گداگر است
و آرامی است بہ بینید شحذ +
شحذ ۔ بصیغہ ماضی معلوم ارامی است گدیہ کرد ۔
گدائے کرد +
شحیم ۔ سریانی است کتاب دعا کہ از جانب کشیشاں
مقرر شدہ باشد +
شخشیر ۔ ترکی چخشیر قسمے است از سراویل +
شخیرہ ۔ سنسکرت شکھر [illegible] بوساطت فارسی
شخارہ یا شخیرہ و بعض بر انند کہ از ارامی

ماخوذ است ۔ زاج ۔ توتیائے سبز +
شدیاق ۔ یونانی ہیپدیاکونس hypodiakonos
شخصے را گویند کہ بوقت نماز برائے خدمت
کاہن و گذاردن نماز ہمراہ آں مامور
باشد +
شذا ۔ یونانی سخدیا schedia بوساطت ارامی
نوعے از کشتی +
شراب ۔ فارسی جوراب بوساطت ترکی جورب موزہ
خفاجی میفرماید کہ جورب ہم معرب گورپا است +
شراقی ۔ قدیمی ایجپشن ۔ جائیکہ از نواحی نیل و
کنارہائش خشک ماند ۔ و آب نیل براں
بحالت مدہم نیاید +
شربوش ۔ فارسی سرپوش ۔ کلاہ از بس دراز +
شربہ ۔ ترکی چوربا ۔ شوربا ۔ آب گوشت +
شربین ۔ درختے است مشابہ سرو مگر از آں خوشبوتر
و سرخ تر میباشد ۔ و برگش از برگ سرو پہنا تر
میباشد ۔ بہ بینید شبین +
شرخ ۔ ترکی چاریق قسمے است از پاپوش کہ باشندگان
دہ و شباناں یا سپاہیاں کہ سفر بعید میکنند یا شبانان
باشد میپوشند +
شرخہ ۔ فارسی چرخ ۔ زود خوردہ ۔ گیر و دار +
شرد ۔ شاید قدیمی ایجپشن باشد بمحاورہ حال آں
بارش را گویند کہ از ہوائے سخت باندرون خانہ بارد
شرشف ۔ فارسی چارشب مخفف چادر شب ۔ چادرے باشد
کہ بزیر آنکہ بوقت شب بدیں غرض گسترانند کہ

که از آسیب غبار و گرد محفوظ و مصون باشد +

شَرطَش - کار شرطونیه و خدمتش ادا کرد - به بینید شرطونیه +

شرطونیه - یونانی خیرتنیا cheirotonia معنے حقیقی آں دست نہادن است حالا مراد ازیں رسمے است مذہبی که برائے تقرر مذہبی امام در نصارےٰ مُروج است یعنے اُسقف دست خود بر پشت راہب بدیں غرض نہد که آنرا زنبه قس دہد +

شَرِق - شاید قدیمی ایجیشن باشد - بباعث خشکی بحالت خراب شد +

شَرَقراق - ارامے است - مرغے است +

شُرُک - ترکی چُرک ضد ساغ یا صاغ که بمعنے کامل است یعنی قرش وغیرہ که ناقص باشد و سالم و صحیح نباشد +

شرندی - به بینید شلندی +

شروال - فارسی شلوار - تنبان - پائجامه - زیر جامه +

شَشَم - فارسی چشم - قسمے است از تخم که برائے آشوب چشم در چشم اندازند - ہندیش چاکسو گویند +

شِشمه - فارسی چشم پس +

شِشمه - فارسی چشمه - بیت الخلاء - صحت خانه ادب خانه - آب خانه +

شِشنه - فارسی چاشنی - نمونه +

شَص - فارسی شست - قلاّبه ماہی +

شطاب - فارسی شتاب - تیز رو چاکر شخصیکه بر خطوط رسانی مامور باشد لہذا البسیار ئے تشابه ہرکارہ بہندی مے گویند +

شطح - ارامے است - آوارہ گشت نمودن - اینجا آنجا گشت کردن +

شطرنج - سنسکرت چترانگه चतुरङ्ग نام بازیست معروف که واضع او اہل ہند بودہ اند +

شطف - آرامے است شستن چیزے بدون صابون +

شُطفه - فارسی شنو - دنباله الیست سبز که اشراف در عمامہائے خود نہند +

شعبذ - به بینید شعوذ +

شعوذ - عبرانی شعبد - جادو کرد - شعبدہ کرد +

شفارج - به بینید فیشقارج +

شِفتِنی - بر قطعات سیم یا زر دانہائے سیم یا زر بنا کردن و آنرا العربی مخرّم گویند +

شفر - فارسی پشت پازدن - کسے را پشت پازدن +

شفنین - ارامے است فاختہ - قمری +

شقبان - مرغے است +

شقف - یونانی سکفوس skaphos کوزہ کشتی +

شقور - به بینید صاقورہ +

شکارہ - زمینیکه باغباں از مالک خاص برائے خود گرفته براں زراعت کنند +

شکارہ - یونانی اسخارا eschara آتش دان منقل +

شکر بنج - فارسی شکر بنه - قسمے از حلوا +

شَنگُمبَجیَہ - ترکی چکمچہ - جامہ دان چرمی کہ مختلف
خانہ ہا داشتہ باشد وبصورت المارہ باشد +
شُنگُوج - فارسی چکچ - نپنک چکش +
شکور - بہ بینید شقور +
شکوہنج - فارسی شکوہنج - نام گلبنی است کہ در
آب روید وبہندی آنرا سنگاڑا گویند +
شَل - انگلیزی شیل shell صدف - جمع شلون +
شُل - ترکی چول - غاشیہ - زین پوش یعنے
جامہ ہاہوت کہ بر پشت اسپ برائے زیب و
زینت مے اندازند +
شَلبَیا - یونانی سَلپی salpe نوعے از ماہی است +
شَلبَیہ - بہ بینید شلبا +
شَلبی - ترکی چلبی (چلپ خدا گل بمعنے خداوند)
خوش خلق - خلیق - مؤدب - شریف اردبادی
حجام +
شلتہ - ترکی شِلتہ - تکیہ - بالش +
شِلق - یونانی سلخیا selacheia نوعے از ماہی
خورد کہ نزدیک دم دو پائی دارد مثل دوپائے
غوک +
شِلک - ترکی چلیک - توت فرنگی چنبل +
شَلَندی - یونانی خلندیان chelandion نوعے
از کشتی جنگی +
شَلیَم - بہ بینید شالم +
شَلین - انگلیزی شلنگ shilling نوعے
از مسکوک انگلیزی کہ بیستم حصہ لیرہ
انگلیزی باشد +
شمابط - بہ بینید شمبیط +
شمّاس - سریانی است خادم کلیسیا - کشیش
درجہ اولے +
شماشیر - فارسی جامہ شوے بواسطہ ترکی جماشیر
پارچات شستنی کہ برائے شستن گازر را
دادہ میشود +
شماطتہ - ترکی شماتہ - ہنگامہ - غوغا +
شِمانا - قدیمی ایجبشن - غلہ کہ بعد گذشتن میعاد
تخم فشاندن در زمین بکارند و بخوبی نروید +
شمبیط - فرنساوی گاردشامپیتر garde-champêtre
نگہبان باغ - ناطور +
شَمَر - قدیمی ایجبشن پودینہ +
شِمر - شاید قدیمی ایجبشن باشد سخی - تجربہ کار - و
نام شاہے است کہ شہر سمرقند آباد نمودہ اوست
در اصل شمرکند بودہ یعنے کندیدہ واز بیخ و
بنیاد استوار نمودہ شِمر +
شَمَغ - شاید بصمغ یا صمغ تعلق داشتہ باشد +
شَمَندَرَہ } ترکی شَمَندَرَہ - لنگر نما نشان لنگر
شَمَندُور } قطعہ چوبین کہ بر روئے آب
بدیں غرض نمایاں کنند کہ از لنگر نشان دہد
بعربی آنرا عَوّامَہ خوانند +
شَنان - فارسی شنان - چوبہائے چند کہ باہم بستہ
باشد و بران سوار شدہ از آب روان دریا
میگذرند بفارسی سَل خوانند +

شُنبَر - فارسی چنبر - جامہ - عصابہ - و نیز پارچہ ریشم سیاہ کہ زنان بر سر مے بندند یا بعض عرب عادت پوشیدنش میکنند +

شُننہ - بہ بینید شُنطہ +

شُنِتیان - ترکی چِنتیان - شلوار زناں راگویند کہ بخانہ مے پوشند +

شُنج - فارسی شنگ - در کشیدگی بینی - ومنہ التشنج بیمار شدن از در کشیدگی و نیز تجید گی بینی +

شُنجار - فارسی شنگار - نام گلبنے کہ آنرا اسبرگہ و یونجہ میگویند +

شِندی - ترکی شمدی - الحال عنقریب +

شَنطَہ - ترکی چانطہ - جامہ دان - جامہ گیر - کیسہ کہ دراں جامہا نگہدارند +

شِنک - ترکی سِنگک - العاب ناریہ آتشبازی +

شُنک - ترکی شن بمعنے خوشی تفنگہا را بیکدفعہ سر دادن +

شِنگان - ترکی چنگانہ لیکن در تلفظ چنگینہ بیا ے مجہول مے آید - خانہ بدوش - دار باز رسن باز - ریسمان باز +

شَنکَل - فارسی چنگل میخہا ے آہنین صف بستہ را گویند کہ بر دیوار بدیں غرض نصب نمایند کہ پارچات و غیرہ اشیاء بداں متعلق کنند - و نیز آلہ آہنی باشد کہ بداں دریچہ بند کنند +

شَنکو - ایطالیانی چنکوہ cinque سکہ ایست کہ قیمتش پنج فرنگ مے باشد +

شُنگولیہ - فارسی شنگول بمعنے دزد جہاز غارتگران دو زوان +

شَوال - ترکی چوال - خُرجین - جوال +

شَوباش - بہ بینید شوبش +

شَوبَش - فارسی شاباش مخفف شاد باش کلمہ ایست کہ بوقت آمدن مہمان مے گویند - چنانچہ ویلکم در انگریزی و مرحبا در عربی قدیم +

شَوبَق - فارسی شوبنج - چوبے باشد کہ ہر دو سرش باریک و میان گندہ کہ بآں ناں را پہنا کنند ہندیش بیلنا است +

شَودَر - فارسی است ملحفہ +

شَوذنیق
سوذانق
شبذنوق
} بہ بینید سوذنیق +

شوربا جہ - فارسی شوربا آنچہ از گوشت و نمک گرفتہ باشند +

شورج - فارسی شورہ و آں چیزے است معروف کہ نفاطان در آتش بازی بکار برند و اغنیا بموسم گرما آب بداں سرد کنند و نیز در دواہاے دیگر بکار آید +

شورہ - ترکی چورہ - جامہ - رومال - دستارچہ دستمال +

شَوطَہ - ارامے است - وَباء +

شَولَم - بہ بینید شالم +

شَونَہ - قدیمی ایجبشن - جائیکہ دراں غلہ ذخیرہ وارند +

شونہ - قبطی است مخزن غلّہ خصوصاً مخزن غلہ کہ برائے استعمال لشکر مخصوص باشد +

شوہمان - فارسی سوسمار از سنسکرت سِشُمار शिशुमार: نہنگ کہ بعربی تمساح گویند +

شہبندر - فارسی شاہ بندر بواسطہ ترکی کسانیکہ از جانب شاہ اسلام بممالک غیر مامور شوند چنانچہ کلمہ کانسل برائے عیسائیان مستعمل شود جمع شہبندران

شہدانج - فارسی شاہدانہ - دانہ قنب یا بنگ است +

شہدانق - فارسی شہدانہ بہ بینید شہدانج +

شہر - سریانی سہر قمر کہ بفارسی ماہ خوانند +

شہراہ - فارسی شاہ راہ شارع عام +

شہربز - فارسی قدیم سُہر سُرخ +

شہنشاہ - فارسی است بمعنے ملک الملوک +

شہربہ - فارسی از سنسکرت شتری शात्रिय: اسپ فارسی باکری +

شیت - سنسکرت بواسطہ فارسی چیت جامہ بوتہ دار کہ بعربی آنرا وشی گویند - ودر محاورہ حال بشکیل گویند +

شیراف - فارسی شراب - قسمے از شیر لبن +

شیراز - فارسی شیرازہ شیر یکہ منعقد شود +

شیرج - فارسی شیرہ بہ بینید شیرج +

شیرخشک - فارسی شیرخشت شبنمے است کہ در خراسان بر سنگہا افتد وبستہ شود +

شیرہ - بہ بینید شیرج +

شیفتہ - فارسی چیتا درندہ ایست شکاری کوچک تر از پلنگ کہ بعربی آنرا نمر گویند +

شبش - ترکی شبش سیخچہ - پنجرہ - کہ بہندیش گرگری وجلجل خوانند +

شیشخانہ - تفنگ سوزنی کار - وتوپ یا تفنگ کہ از عقب پر مے شود +

شیشہ - فارسی شیشہ - حصہ آبگینی سیجارہ کہ دران تنباکو مے کشند +

شیص - عربی نیت - خرما کہ خستہ نداشتہ باشد +

شیلم - بہ بینید شالم +

ص

صابورہ - لاطینی سُبُرّہ saburra زنبیلے کہ حصہ اعلایش فراخ وزیرین تنگ باشد وآنرا صابورہ نیز گویند - لیکن باین معنے تعریبش مشکوک است وبمعنے انبار خاک کہ در کشتی فارغ بدین غرض اندازند کہ نجنبد وباین جانب وآن جانب میلان نہ کنند +

صابون - لاطینی ساپو sapo یا یونانی ساپونی sapouni بواسطہ آرامی چیزے است کہ بآں جامہا ہے چرکیں شویند وصاف نمایند بفارسی بَربُوہ - بفتح بائے تازی وضم ہائے اول ودوم ساکن +

صاخرہ - فارسی ساغر - پیالہ وآوند شراب +

صارتو - ایطالیانی سارتو sarto خیاط - درزی +

صاطر / **صالطہ** } یکے از جامہائے پوشیدنی یعنے جبّہ فقط یا پیراہن فقط یا سراویل فقط
بہ بینید صارتو +

صاروج - فارسی چاروج - آہک آمیختہ با خاکستر وغیرہ کہ دیوارہا بآں گچ کنند +

صاری - فارسی سر - سردار - سردار ملّاحان جمع
صراء - بروزن قراء +

صاریہ / **صاری** } اراسے است تیر کشتی کہ بادباں بآں معلق کنند - جمع صَوارِی +

صاصل / **صاصلیٰ** / **صوصلا** / **صاصلا** } یونانی سسلی seseli گیاہیست

صاع - اراسے است پیمانہ ایست کہ براں احکام مسلماناں از کفارہ و فطرہ و جزآں دائر و جاری است +

صاغ - ترکی صاغ صحیح و سالم ضد سنفط یعنی ردّی و زبون - و نیز نوعے از معاملہ کہ دریں از امور بہ تجاوز نکنند شرکت صندش و نیز حصہ فوج کہ زیر کمان کپتان خود باشد +

صاقور - لاطینی سکورس securis زاغ نول - کدالی - و آں دست افزار یست نیز مانند تبر تیز کہ بآں زمین شگافند - و عامہ عرب آنرا دبورہ گوئند +

صاقور - لاطینی سکورس securis تبر بزرگ و متین +

صاگو - ایطالیانی ساگو sacco جبّہ کلاں کہ بالائے ہمہ لباس پوشند +

صابئہ - بہ بینید ثنایہ +

صباؤت - عبرانی است جلال (براے ذات باری تعالیٰ مے آید) و معنے اصلی او جنود و عساکر است بتورات مے آید خدا تعالیٰ رب صباوت است یعنے ذوالجلال است +

صبر - عصارہ تلخ است از درختے ہندی ایلوا خوانند +

صبہبد - فارسی سپہبد سپہ سالار سرلشکر +

صحناء - اراسے است نان خورشی است کہ از ماہی کوچک ترتیب دہند - فارسی ماہیابہ +

صحیفہ - کتاب - بہ بینید مُصحف +

صراطہ - لاطینی ستراتہ strata راہ - کوچہ +

صرد - فارسی سرد - بارد کہ ضد گرم است +

صرم - فارسی چرم - پوست انسان و حیوانات +

صرمابہ / **صرما** } فارسی چرم - پاپوش +

صرنایہ - فارسی سُرنایہ - قسمے است از آلات نواختنی کہ بدہن مے نوازند +

صریمہ - تسمہ - دوال - بہ بینید صرم +

صعتر - لاطینی ستریہ satureia پودینہ +

صفر - یونانی پسیفریا psephophoria خالی +

صقالہ - نوعے از نردبان کہ بواسطہ آں از مرکب بہ بندر فرود مے آیند - و جائیکہ معماران بر اں

استادہ عمارت کنند و آں چند چوب باشد کہ
معماران آنرا بو جہے ترتیب دہند کہ بر آں
استادہ عمارت کنند ہر گاہ دیوار بلند شود و با آں
چوبہا را گرفتہ بو جہے ترتیب دہند کہ برائے عمارت
حصہ بالائی کافی باشد - بہ بینید اَشکلہ +
صَقَر - لاطینی سکر sacer شہد خرما و زبیب بہ بینید
سکر +
صقر - فارسی چرغ - پرندہ ایست شکاری +
صَقَلاوِیْ - اسپیکہ نسلش عالی و بلند باشد بہ بینید
صقلب +
صَقْلَب - بہ بینید سقلب +
صِک - فارسی چک اصل وسناویز و سند +
صَکّوْ - بہ بینید صاکو +
صَلوٰات - کنیسہ ہائے یہودیان +
صِلّوْر - شاید فارسی بواسطہ آرامے مار ماہی دریا
صَلِیْب - فارسی چلیپا بواسطہ ارامے چوبی باشد
کہ بصورت وار سازند +
صَمَج - رومی است قندیل و ایں جمع صمجہ است +
صَمَجَہ - لاطینی سیباکیوس sebaceus بواسطہ
ارامے قندیل صمج جمع +
صَمْغ - رطوبتے است کہ بعد ولادت از پستان ہائے
زناں جاری میشود - و کوچ و شلم را نیز گوئند کہ
ترجمہ صمغ است +
صِنّ - آرامے است سلہ مانند آوندی سر پوشیدہ
کہ در روے نان نہند یا زنبیل بزرگ +

صَنَاب - یونانی سَنِپ sinapi نان خورشی است
کہ از خردل و زبیب ترتیب دہند +
صِنّار - و بغیر تشدید ہم آمدہ فارسی چنار فلابہ
ماہی گیر +
صِنَارَۃ - ارامے است فلابہ +
صَنْبُوق - بہ بینید سنبوق +
صنج - فارسی چنگ - نام سازے است +
صنج - فارسی چنگ بواسطہ آرامے نام سازی است
معروف و مشہور +
صنج - فارسی سنگ - چلپ - پارہ روئین کہ مانند
طبق بے کنارہ سازند و بر پشت آں قبضہ باشد
کہ بدست گرفتہ بہم زنند تا صدائے برآید و
نیز دو طبقی کہ در دائرہ زنند و آنرا جلاجل
گویند جمع جلجل بمعنے جرس کوچک +
صنجہ - فارسی سنگ - وزنے کہ از سنگ ساختہ
باشند +
صنجق - ترکی سنجاق - پارچہ کہ بر سر علم بندند
و آنرا بیرق ہم گویند +
صندل - فارسی سندل - کشتی +
صندل - فارسی چندل از سنسکرت چندن
चन्दन: و آں چوبے خوشبوئی و خنک و
سفید است +
صَنْدَل - اندلوسی زندالی zendale نوعے از
ریشم است +
صندل - فارسی سندل پاپوش +

صندلانی - دوائی فروش +

صنط - قدیمی ایجپشن است قرظ را گویند - وآں عموماً از
یمن و ممالک ہند یافتہ میشود و آنرا ببول ہم
گویند +

صنقرہ - بہ بینید سنقرہ +

صنم - فارسی شمن بُت - لیکن در برہان مے نویسد
کہ شمن بروزن چمن بُت پرست را گویند چوں
ضروری نیست کہ معرب بزبان عربی بہماں معنے
مستعمل شود کہ در زباں غیر است لہذا اگر در
عربی بعد تعریب بمعنے بُت آید مضائقہ ندارد +

صنوبر - درخت ناز چلغوزہ +

صونج - فارسی چوبہ - چوبے باشد کہ ہر دو سرش
باریک ومیاں گندہ کہ بآں ناں را پہنا کنند
و آنرا الولہ ناں ساز ہم میگویند +

صوف - لاطینی گوسپی پی اُم gossypium
(بمعنے پنبہ کہ ازاں دانہ جدا نکردہ باشدہ)
پشم - موے ستوران +

صوفہ - سُریانی است - خس دریا - نبات بحری +

صوفی - زاہد - عابد - چہ عموماً لباس زاہداں ہمیں
صوف یعنے پشم باشد - و بعضے گماں مے برند
کہ از سوفوس sophos یونانی بمعنے حکیم
ماخوذ است پس معنے صوفی فلسفی باشد +

صول - ترکی صول - جانب چپ و سردار فوج کہ
بمیسرہ حکومت دارد +

صولجان - فارسی چوگان - چوبے باشد کہ سرش
معقف باشد - ونیز نشان شاہی کہ شاہاں
عموماً در دست دارند +

صولق - بہ بینید جولق +

صہریج - جمع صہاریج حوض و مغاکی کہ بچونہ
وغیرہ خوب مضبوط و گچ کردہ باشند - بہ بینید
صاروج +

صیدلانی - دوائی فروش - عطار صیادلہ جمع -
و در اندلس صندلانی گویند - منسوب بہ صندل
کہ قسمے است از چوب خوشبوے +

صیر - قدیمی ایجپشن است - ماہیانہ کہ نوعے از ناں
خورش است کہ از ماہی کوچک ترتیب دہند یا
ناں خورش دیگر است کہ بماہیانہ مشابہ است +

صیر - قدیمی ایجپشن ربّائے یہودیان یا اسقف +

صیص - بہ بینید شیص +

صیصاء - فارسی است خرما کہ ہستہ نداشتہ باشد +

صیف - شاید لاطینی ایستووس aestivus موسم گرما +

صیق - ارامے است - ہوا گرد آلود +

صیقل - ارامے است تیز کنندہ شمشیر و زدایندہ
آں +

صینیّہ - ظروفیکہ از ممالک چین آمدہ باشند +

صیوان - فارسی سایہ بان خیمہ کلان از پارچہ چینی +

ض

ضحاک - فارسی دہ آک - نام پادشاہے بودہ
چوں بدہ عیب کہ زشتی پیکر و کوتاہی قد

ولبسیار شغرور و بے شرمی و بد خوئی
و بد زبانی و ظلم ۔ و شتاب زدگی و درشتگوئی
و بد قولی باشد آراسته بوده بدین نامش ده آک
خوانند چه آک بمعنے عیب است +

ضبیان ۔ ترکی طبیانقلو پارچه مضبوط و نیک
پاینده و تابدیر مانده +

ط

طابق ۔ فارسی تابه آنچه بران نان پزند و ناده
نیز گویندش +

طابو ۔ ترکی طاپو ۔ دستاویز و وثیقه که ازاں
ملکیت زمین ازان کسے ظاهر شود ۔ خراج
زمین ۔ مساحت ۔ پیمائش +

طابور ۔ ترکی طابور فوج +

طابونه ۔ فارسی تابه و ارامے اونه کلمه نسبت ۔
تنور خورد که دران نان پزند حالا در مصر معنے
تنور کلان مستعمل است و تنور خورد را فرن
خوانند +

طابه ۔ ترکی طوب یا طوپ گرد گاں که آں طفلاں
بازی کنند نیز منطاد که بهندی آنرا غباره
خوانند +

طالونه ۔ ایطالیانی تالونه tallone عقب پاپوش

طاووس ۔ یونانی تاوس taos بواسطه فارسی
تاؤس رفیسا که جانورے است خوبروے
و خوش شکل +

طابیه ۔ ترکی طابیه قلعه +

طاجن ۔ به ببنید طیجن +

طار ۔ دف +

طارقه ۔ ایطالیانی تارگا targa سپر ۔ مجنه +

طارمه ۔ فارسی طارم یا تارم خانه از چوب یا خیمه
که مشابه گنبد باشد و خانه یکسوئی مرکب که
درش بسوے آب کشائد +

طازجه ۔ فارسی تازه ۔ جدید و نو +

طازه ۔ به ببنید تازه +

طاس } فارسی تست و تشت پیاله خرد ۔ و طشتے
طاسه } که دراں دست شوئند و آنرا بفارسی
لگن هم گوئند +

طاطری ۔ یونانی تتر درخما tetradrachma یا فارسی
تاتاری ۔ پولی بود سیمین که در هند رائج
بود و مساوی یک درهم و دو ثلث درهم بود +

طاق ۔ فارسی تاک آنچه خمیده باشد از بناها +

طاقم ۔ به ببنید طقم +

طاوله ۔ ایطالیانی تاولا tavola نرد ۔ میز نرد
اصطبل ۔ آخور +

طباشیر ۔ به ببنید تباشیر +

طبان ۔ فارسی تابان فولاد رومی فولاد خراب +

طبان ۔ ترکی طبان کمانه ۔ حلقه ۔ چرخ +

طبانچه ۔ فارسی تبانچه و تو انچه ۔ طمانچه ۔ پستول +

طباهجه ۔ فارسی تباهه ۔ قسمے است از گوشت پخته
بطرز اهل پارس +

طباہج - بہ بینید طباہجہ +

طَبَر - فارسی تبَر - آلہ ایست آہنین کہ باں چوب شگافند و آنرا تبر چوب شگاف و تبر چوب شکن تبرگو بیند +

طبرخون - فارسی تبرخون قسمے است از روغن +

طبرزد
طبرزل } فارسی تبرزد یشکر سپید -
طبرزن

طبرزین - فارسی تبرزین تبرے راگویند کہ سپاہیان در پہلوے کوہہ زینش مے بندند و فراخ سر مے باشد +

طَبَرشی - ترکی تپسی یغلبکی طشت خورد صینی طبق +

طبش
طبشی } بمعنی طبسی بہ بینید طبسی +

طبشیل - بمعنی طبسی بہ بینید طبسی +

طَبَق - دسترخوان +

طَبْل
طَبْلہ } لاطینی تابلہ tabula مائدہ - وکرسی طولانی کہ بران نشستہ طلباء از مدرس میخوانند - و حلقہ مدور کہ براے تیراندازی نصب مے نمایند +

طبنجہ - بہ بینید طبانچہ +

طبیخ - تربز - تربزہ - حجازیان بجاے لفظ بطیخ استعمال نمایند +

طَغمہ - یونانی تگمہ tagma گلہ گوسپندان +

طَرابِزُون - یونانی تربدزیان trapezion مجر پنجرہ باشد آہنین یا چوبے گرد مکان وغیرہ ترتیب دہند - ونیز مائدہ طویل و دراز +

طرابیزہ - یونانی ترا پیدزا trapeza مائدہ +

طراز - فارسی تراز - نقش و آرائش - زردوزی چکن +

طَرَاش - فارسی تراش شخصیکہ حوض را گچ کند و بچونہ استوار سازد +

طراش - فارسی تراش الماس تراش +

طراق - ترکی طراق - خاک کش بیلچہ +

طراق - لغتے است در درباق بہ بینید درباق +

طرامخہ - مردم بزرگ یونانی است بہ بینید طرمرخ +

طربال - فارسی تربالی صومعہ کہ در ملک شام میباشد طرابیل جمع +

طَربَند
طُربَند } فرنساوی کنترباند contrebande مال بدون اداے محصول بشہر بردن

طَربُوش - ترکی ترخوی وعرق فارسی پوش بمعنے معروف کلاہے است پشمین کہ عموماً عرب و ترک میپوشند طرابیش جمع +

طربوش - فارسی سرپوش ہماں کلاہ پشمین کہ ذکرش گذشت +

طَرِبیل - لاطینی تربلم tribulum آہن گاو کہ بداں زمین زراعت شیار کنند - ونیز آلہ باشد کہ بان زمین ہموار مے کنند و مے سپرند خواہ آہنین باشد یا چوبین وعامہ آنرا مورج گویند +

طرجہارہ فارسی ترکہارہ یا ساعت آبی - ساغۃ الماء +

طَرخُون - ایطالیانی ترگونی targone قسمے است از تره +

طَرز - فارسی ترز - بہ بینید طراز +

طِرُس - یونانی ثُرِس thuris ورقہ - کاغذ - صفحہ - طُروس جمع +

طَرش - فارسی شاید ترش یا ترشی آہک کہ بداں سپیدی مکانات کنند +

طَرشو - فارسی ترشی - ترشی - آچار +

طُرشُون - فرنساوی ترشن torchon دستمالی باشد کہ بداں آوندہا صاف و پاک نمایند +

طُرشی - فارسی ترش و ترشی - نان خورشی کہ سبزہ اندا ختہ ترتیب دہند +

طُرمَرخ - یونانی تورمرخیس tourmarches منصبدار دولتے +

طُرمُوش - سریانی است - کوماچ نانے کہ بخاکستر گرم پختہ باشند +

طُرُنبَہ - ایطالیانی - ترُمبا tromba آلہ ایست کہ بداں آب از چاہ مے برارند و حقنہ و آلہ ایست کہ بداں آتشے کہ بخانہا افتد مے نشانند +

طُرُنبیطہ - ایطالیانی ترُمبیتا trombetta طبل کلان +

طُرّہ - بجاے طغراء زبان زد عوام است بہ بینید طغراء +

طریاق - بہ بینید دریاق +

طست - فارسی تست و تشت طشتے کہ دراں دست شویند و آنرا لگن ہم گویند و معرب لگن لقن است +

طشت - فارسی تست و تشت بہ بینید طست +

طغرا - ترکی طغرا - نشانے است کہ بر فرمانہاے شاہی و سکہجات منقوش مے باشد و دراں نام بادشاہ معہ نام والدش و لقب شاہے مندرج بیباشد +

طغمہ - یونانی تگمہ tagma طغمات طغم جمع گروہ مردم کہ یک طرز و طریق اختیار کردہ باشند - گروہ پیشوایان مذہب عیسائی - فرشتگان +

طَقس - یونانی تاکسِس taxis رسم - فریضہ - فرائض کہ در کلیسیہاے شاہی بجا آرند - حالت بہار - ہوا +

طَقم - یونانی تگمہ tagma یک ثوب یا طاق پارچہ - بیست عدد از آوندہا - سامان اسپ از زین و لگام وغیرہ +

طلسم - یونانی تَلَسمَہ telesma جادو - تعویذ - حرز +

طُلُمبَہ ﴿ ترکی طلومبہ - آلہ ایست کہ بداں آتشے
طُلُنبَہ ﴿ کہ بخانہا وغیرہ افتد مے نشانند +

طُلمَہ - ارامے است - کوماچ +

طُمرُوس - نان کوماچ بہ بینید طرموس +

طِمی - گِل زفین - قدیمی ایجپشن است +

طَن - فرنساوی تَن tonne وزنے است مرا اہل اروپارا کہ مساوی بیست ہندرویت باشد +

طُنبار - بہ بینید طنبوره

طُنبُور / طُنبُورَه } هندی تونبڑه - بمعنی کدوے تلخ چوں ساز مذکور در اصل از کدو ست باین اسم موسوم گشت *

طَنج - فارسی تنگ - قسم - نوع *

طنجره - فارسی تنگیره - دیگِ مسین که آنرا هرکاره نیز گویند *

طَنجیر - فارسی بواسطه ارامی - دیگِ فراخ دهن حلوا پزے *

طنجیره - به بینید طنجیر *

طنز - ناز و سخریه - فسوس کردن *

طِنفَسَه / طَنفَسَه / طُنفُسَه } فارسی تنبسه - فرش - بوریائے که عرضش یک گز باشد و باستعمال خانه می آید *

طِنی - به بینید طِمی *

طَوا - طُوَه - ترکی تاوَه - تابه *

طواشی - ترکی طابوشی - خصی یعنی آنکه خصیه ندارد

طُوَالَه - فرنساوی ایتابل etable یا ایطالیانی تاوولا tavola آخور - گاه اسپان که در یک اصطبل می بندند - مجموعه از یک نوع مثلاً جماعت غلامان یا مجموعه پارچات *

طوب - قدیمی ایجبشن - انجیر خشک شده و مثل خشت نموده *

طُوب - ترکی طوب یا طوپ - بادلیج - توپ *

طوبجی - صانع توپ - چنانچه طوّاب برائے صانع توپ مستعمل می شود *

طُوخ - ترکی طُوغ - دنب اسپ *

طُوریّه - قدیمی ایجبشن - تیشه *

طُوس - لغتے است در اذریطوس به بینید اذریطوس *

طوغری - به بینید دغری *

طُومار - یونانی تومارئیان tomarion بواسطه حبشی ورقه - لوله کاغذ - سجّل *

طُومُرخ - به بینید طرمخ *

طُونُس - یونانی توُنوس tonos رسن سطبر *

طُونَلاطَه - ایطالیانی تونلّاتا tonnellata طن را گویند که وزنیست مخصوص از اوزان انجریزی *

طَیجن - یونانی تیگنان teganon بواسطه ارامی تابه آهنی که بران گوشت وغیره بریان می کنند

طِیز - فارسی تیز - کون را گویند که بعربی است خوانند

طیلسان - تالسان - جامه ابریشمی که قبطیان عیسائی در کلیسا می پوشند *

طیهوج - فارسی تیهو - جانورے است که مشابه بحجل باشد

ع

عَتیق - لاطینی انتیکوس antiqnus پیر *

عجُّور - یونانی اگوریان aggourion نوعے از

خربزه *

عجّه - ارامی ست - خاگینه *

عَدَولِیَه - یونانی ادولس Adulis که نام شهرے ست نوعے از کشتی که منسوب است به اَدَوُلِسْ *

عِذْیُوط - عبرانی تدیوط کسیکه وقت جماع حدث کند

عِرَاق - فارسی ایران نام ولایتے ست که بر این طرف آب آموں واقع شده وہمیشه دار الملک کبار عجم بوده است *

عَرَبَه - ترکی اَرَابَه - آله ایست که براں بار کنند - وکشتی را گویند - که دراں آسیاب ساخته باشند که بوقت رواں شدنِ آں مخالف سمت روانگی آب آسیاب بزور آب می گردد *

عَرَبَد - یونانی ہرپتوس herpetos قسمے ست از مار که بشدّة زخف و بالا برآمدگی مشهور است

عَرَبُوْن - یونانی اَرَبُون arrabon بیعانه ہرچه بروثیقه گرفته باشند باین شرط که اگر عهد ماند بقیه ادا کرده شود و الا ادا شده واپس نه گیرد - به بینید اُرْبان - اُرْبُوْن *

عَربِیّه - ترکی ارابه - آله ایست که براں بار کنند *

عَرْطَبَه - عربی نیست - عود که سازیست معروف یا دہل - ابوعمر می گوید که طنبور را گویند *

عَرْعَر - عربی نیست - درخت سروکوہی ست - گویند میانِ آں درخت ونخل خرما عداوت است وہرگز بہم نروینده *

عَرَق - ارامی ست - زنبیل از برگِ خرما - وبوریا از برگِ خرما بافته *

عُرُق - یونانی ہرکوس horkos صفِ درختاں

عَرْکی - یونانی اُوَاگریا enagria ماہی گیر *

عَرَمَقه - ارامی ست - خرمن کوفته گرد کرده از باد پاک وصاف نه نموده - وریگ توده *

عَرْنَاس - دوک - ددکچه - مِغْزَل *

عروبه - ارامی ست - روز جمعه *

عِزْبَه - روسی اِذْبَا izba بوساطت ترکی - زمین پاره خورد آباد که دراں مزدوراں سکونت دارند چنانچه امثال این مواضع بنواحی کلکته بسیار موجود است *

عَسطُوس } یونانی اسکیتیس asketes
عَسَّطُوس } مهتر ترسایان *

عَسْکَر - فارسی لشکر - فوج *

عَشِّی - ترکی آشْجی - باورچی - طبّاخ - طعام پز *

عَفَارِم - فارسی آفرین - شاباش *

عِفْرِیت - فارسی آفرید - دیو - خفاجی می فرماید مطلق دیو را جِنّی گویند - واگر ہمراه انساناں بود و باش دارد عامر خوانند - واگر طفلاں را ایذا دہد ارواح نامند و اگر در خباثت زیاده باشد آنرا شیطان گویند - واگر از شیطان زیاده شریر باشد مارد است واگر از مارد بخبث وفساد زیاد است عفریت است *

عفریة - فارسی آفریده - آله ایست که بداں

ہر چیزے راکہ میخواہند ببالامی برند۔ بعربی سماک نامند +

عَفَش۔ مردم او باش و سفلہ شاید از عفش ترکی ست معرب از اَو بمعنی خانہ و اشیاسی کہ بمعنی کالا و متاع است۔ متاع۔ اثاث +

عَقْر۔ یونانی اَکْرا akra بوساطت ارامی۔ قصر۔ کوشک کلاں +

عقیق۔ ارامی ست مُہرہ ایست سُرخ رنگ کہ دریمن یافتہ می شود۔ و جنسے است ازاں کہ در ساحل دریاے روم خیزد۔ تیرہ رنگ مانند آب کہ از گوشتِ نمک زدہ رود و دراں خطوط سپید خفی باشد +

عَکرُوت۔ یونانی کراتاس keratas دیوث۔ قلتبان۔ و در عمان بجاش کرت گویند +

عُلیَّۃ۔ ارامی ست۔ دریچہ +

عِلیُّون۔ عبرانی ست۔ مکان بلند کہ دراں اہل جنت مقیم باشند۔ جنت اعلےٰ +

عَمَّد۔ سریانی ست کسے را رنگ دین عیسوی داد و بملتِ عیسوی در آورد۔ بہ عمودیہ کسے را مغموس کرد۔ عماد۔ عمود۔ عمادہ مصدر +

عمروس۔ ارامی ست۔ برہ۔ و کودک سبک روح گرد اندام و شتر کرہ فربہ +

عَمَص۔ جنسے از طعام خوردنی۔ عربی نیست +

عَنّبا۔ عَنَبۃ۔ فارسی انبہ۔ نغزک۔ بہ بینید انبج +

عَنبر۔ یونانی امپرئان emporion بوساطۃ ترکی انبار۔ مخزن غلہ۔ ذخیرہ حبوب وغیرہ +

عنزرُوت۔ فارسی انزرُوت۔ قسمے از کوج کہ در دواہا مستعمل است +

عُنصُر۔ شاید سریانی ست۔ خاک۔ آب۔ آتش۔ ہوا راگویند +

عَنْصَرہ۔ عبرانی عَصَرَط۔ عید یہود کہ آنرا عید خمسین نامند +

عُنقُز۔ یونانی انکوس ogkos نباتے است کہ گلہاے او مشابہ بہ مرزنجوش است +

غ

غاریقون۔ یونانی اگارکان agarikon نوعے از کماۃ کہ پختہ می خورند و اورا قارچ یا قلاج قلاتی نیز می گویند +

غاز۔ فرنساوی گاز gaz بہ بینید کاز +

غَبیراء۔ دخیل است۔ مے کہ از آب ارزن میگیرند

غجر۔ قومے است از عرب کہ نزد اردنّ سکونت دارد۔ و بقساوت و سنگدلی مشہور است +

غُجُر۔ ترکی قاچار کہ بمعنی گریزندہ و پشت دہندہ و دوندہ است۔ حالا بمعنی گروہے مستعمل است کہ در اصل بدمعاش و بیباک باشد۔ و بظاہر گدیہ را ذریعہ معاش خود گرداند +

غدارہ۔ تیغ دراز و دومہ مولد است +

غُراب۔ اندلوسی کارابا caraba کشتی +

غِرارہ۔ ارامی ست۔ جوال۔ غرایر جمع +

غربال - لاطینی کربلم cribellum پرویزن *
غُرُش - جرمنی - گروشن Groschen نوعے از
مسکوکات کہ قیمتش مساوی چہل پارہ میباشد
و آنرا قرش ہم می گویند - غروش جمع *
غزِتہ - فرنساوی گازت gazette جریدہ *
غسّاق - ترکی ست - آب سرد بد بو قالہ السیوطی
فی الاتقان *
غلینہ - یونانی گلینی galene فروشدن جوش
دریا و این زبان ملاحان است *
غلیون - فارسی قلیان از ترکی - غلیان - وحقہ
غلایین غلاوین جمع *
غَلیُون - اندلوسی گلیون galeon مرکبے ست
بحری *
غِنباز - اندلوسی گمبکس gambax جبہ کلاں کہ
بالاے لباس می پوشند - و آنرا قنباز ہم گویند
غنداق - بہ بینید قنداق بمعنی عرادہ توپ *
غیط - شاید فدیمی ایجبشن است - باغچہ غیطانی
صاحب باغچہ *
غیطہ - اندلوسی گیتا gaita شہنائی *

ف

فاتورہ - ایطالیانی فاتورا fattura باصطلاح
تجار کارتے باشد کہ بہ کالاے تجارتی بنظر
مشتری فرستادہ می شود و دران تعداد اسباب
و مقدار آں معہ بیان قیمت مندرج باشد - نمونہ
پارچہ - بعربی اشکال القماش و مشاطر القماش
خوانند *
فاثور - ارامی ست - میز - مائدہ *
فاداش - فارسی پاداش - رفیق - ہمراہ - دوست
فادزہر - پارسی پادزہر - زہر مہرہ کہ دافع سم است *
فادم - انگلیس فاثم fathom ریسمان کار -
شاہول و آں آلہ ایست کہ بداں عمق آب
معلوم می کنند و ریسمان *
فادن - بہ بینید فادم *
فارسوس - شاید کہ یونانی باشد - حمی محرقہ *
فارسیوس - شاید کہ یونانی باشد - ذبول ولاغری *
فارغوس - یونانی شاید پلارگوس pelargos
لک لک *
فارستاریون - یونانی پرستریان peristerion
شاہ پسند کہ بہندی پاموخ و بعربی رعی الحمام
خوانند *
فاس - ارامی است - تبر *
فالج - یونانی پلیک plek باسقاط جزو اول
و ابقاء جزو اخیر ہمپلیکسیا hemiplexia
و آں سستی و فروہشتگی است کہ در نیمہ بدن
پدید آید از جہت ریزش خلط بلغمی و انسداد
مسالک روح یا سریانی ست *
فلج - ارامی ست - پیمانہ ایست براے
غلہ *

فالوذ- } فارسی پالوده - چیزے مردق وصافی
فالوفج } که از نشاسته پزند و باشرکت قند خورند
وحلوائے در غایت شهرت +

فالوذق - به بینید فالوفج +

فانله - فرنساوی فلانل flanelle قسمے از پارچه
پشمین که بهندی آنرا فلالین خوانند +

فانوس - یونانی فانوس phanos چراغدان +

فانیذ - فارسی پانید - نوعے از شکر است - و
قیل قند +

فاوانیا } یونانی پیٔونیا paionia قسمے است
فاونیا } از بیخ نباتی +

فاوریقه - ابطالیانی فابریکا fabbrica دکان
اشیاء فروختنی واشیاء فروختنی هردو را گویند +

فایل فایله - یونانی فیالا phiala فایلتان
دو پاره گوشت را گویند که زیر بینش بر هر دو
سرین باشد +

فتکر - ارامی است بلاء - وامر عجیب عظیم +

فجل - ارامی فیجلا ترب وآن سبزه ایست
معروف که برگش نهایت سبز باشد وبیخش
نهایت سپید - همچون عاج خام هم میخورندش +

فجرم - چارمغز +

فخ - ارامی ست - دام شکاری +

فخار - ارامی ست - گلگو - کوزه گر +

فدام - فارسی بواسطه ارامی - سربند کوزه - سربند
شیشه +

فدان - ارامی ست ساخت آماج کشاورز +

فدن - فارسی بواسطه ارامی - کوشک +

فرادیس - جمع فردوس - به بینید فردوس +

فراسته - فارسی پرسه شناخت طبیب مرض
وغیره را +

فراسیون - یونانی اوفراسیان euphrasion
یا پرسیان prasion کراث کوهی +

فرانق - فارسی پروانک بواسطه ارامی پیش رو
لشکر - دلیل - برید - ونام جانورے ست
که فریاد کناں پیش پیش شیر می دود تا
جانوران دیگر آواز اورا شنیده دانند که شیر
می آید وخود را بکنارے کشند +

فربیون - به بینید افربیون

فرتینه } ایطالیانی فرتونا fortnna دقتیکه دریا
فرتونه } بطوفان آمده باشد +

فرجار - فارسی پرکار - قلم دوشاخه که نقاشان
بداں دائره کشند +

فرجول } یونانی فرگلیان phragellion بوساطت
فرجون } ارامی - پشت خارستور +

فرجین - فارسی پرچین - خارهاے که گرد باغ
وکشت وگلزار فرو بندند براے محافظت آن

فرجیه - شاید یونانی فرسیا Phoresia بوساطت
ترکی فراجه قسمے از لباس که بالاے همه پارچات
پوشند مثل جبه +

فرخ - یونانی اپارخوس eparchos منصبدار دولتے

که رتبه اش بعد رتبه وزیری باشد +

فردوس - فارسی از ژند پری ویزه باغ یا باغیکه دراں انگور باشد +

فرزجه - فارسی پرزه - لته - پاره +

فرزن - فارسی فرزین مهره ایست از مهره های شطرنج +

فرزوم - یونانی پرزومه perizoma چوب ست مدورکه براں کفش دوز نعلین می دوزند وگلیم از پشم یا ابریشم - وچادر +

فرزین - مهره ایست از مهره ہاے شطرنج و پرچین به بینید فرچین +

فرسخ - فارسی فرسنگ - سه میل راگویند - نیز زمانه دراز - وساعت +

فرسطون - بجاے قرسطون غلط کرده خوانند - به بینید قرسطون +

فرسق } یونانی پرسکان persikon بوساطت
فرسک } فارسی فرسک - شفتالو - وآں میوه ایست معروف ومشهور +

فرشته - ترکی فرچه - برش - غژواش .

فرص - فرنساوی فورس force زور - طاقت

فرصه - فارسی پرچه - پاره خورد +

فرصه - یونانی پروس poros بوساطت ارامی پرواے کار +

فرضه - شاید لاطینی پورتس portus جاے درآمدن بکشتی از دریا +

فرطونه - ایطالیانی فورتونا fortuna طوفان +

فرفخ } فارسی پربهین و در برهان می نویسد
فرفخه } پربهن - بفتح باے فارسی و هاے بروزن نسترن رستنی باشد که آنرا خرفه گویند - وبعربی بقلة الحمقاء خوانند +

فرفیر - یونانی پرفرا porphura رنگ بنفشی و بنفشه +

فرفین - یونانی پرینوس prininos خرفه +

فرفیون - به بینید افربیون +

فرقاطه - ایطالیانی فرگاتا fregata مرکب شبه وقلی مرکب جنگی کلاں +

فرقله - لاطینی فلاگلم flagellum بوساطت یونانی فراگلیان phragellion تازیانه سخت که کاشتکاراں باستعمال آرند وبداں نرگاواں را رانند +

فرماسون - ایطالیانی فراناسونه franmassone نام فرقه ایست که آنرا فری میشن خوانند فری بمعنی آزاد ومیشن بمعنی نجار است +

فرمان - فارسی ست مراسله شاهی که بحکام و وکلاء سلطنت صادر شود و دراں بیان تقرر شاں بعهده ومنصب خاص مندرج باشد +

فرمان - فرمان - بادبان کلاں +

فرمه - ایطالیانی فرما firma دستخط +

فرمه - ایطالیانی فرما forma سنگریزه هاے که بکار فرش می آیند +

فُرمَہ - لاطینی فرما forma چلم تنباکو - سر قلیان
وجماعۃ من العنب اُعدّت للعصر +
فُرن / فِران - لاطینی فُرنُس furnus جاے پختن نان
سواے تنور +
فرنخ - فرنساوی فرانک Franc بر جمیع مردمان
اروپا سواے رومیان وترکان اطلاق
می یابد ومعنی حقیقیش آزاد وشریف است +
فرنجمشک - فارسی فرنجمشک قرنفل بستانی +
فِرِند - فارسی پَرَند بروزن کمند - که در اصل بافتۂ
ابریشمیں وحریر سادہ را گویند وپرنیان منقش
را نیز گفته اند وتیغ وشمشیر وجوہر شمشیر را نیز
گویند وسُرخ وزرد را ہم گفته اند حالا بمعنی جوہر
شمشیر - وماہوت ابریشم وگل سرخ ودانۂ انار
مستعمل است +
فرواز - فارسی پرواز - کنارہ - وکنارہ کشتی +
فَرّوج - ارامی ست - چوزہ ماکیان +
فرّوج - فارسی پیروز - مرغے ست که سر وگردن
آں سادہ وبے پر می باشد وہر ساعت برنگے
می نماید - واز بالاے منقار او پوستے مانند
خرطوم فیل او پختہ است - وفیل مرغ ہمان است
فرّوخ - فارسی فرّخ - مبارک وہمایوں +
فروز - بہ بینید افریز +
فریسی - ارامی فرسی نام فرقۂ ایست از یہود که
بسیار زہد فروش است +
فستاط - لاطینی فستاتم fossatum بوساطت یونانی
خیمہ +
فستان - فارسی پشتان در محیط می آرد که فستان
در لباس زنان مثل قبا یا قنباز است در
لباس مردان وپشتان مرکب از پشت وآں
کلمۂ نسبت است وبعض می گویند که فستان
از بستان که معرب فسطاط است ماخوذ است
چه در فسطاط که مصر را گویند پارچہ خوب تیار
می شد لہذا لباس زناں را فستان خواندند +
فِستق - فارسی پِستَہ - میوہ ایست معروف و
مشہور سبز رنگ که با دہان متبسّم معشوقاں
تشبیہ می دہند +
فُسطاط - یونانی فساتان phossaton بوساطت
ارامی - مخیّم لشکر +
فسطاط - خیمہ - بہ بینید فساط +
فَسقیۃ - لاطینی پسکینہ piscina حوض - واکثر
فُستقیۃ ہم گویند +
فِسکُول - فارسی است اسپے که در میدان سپس
ہمہ اسپان رہاں آید +
فسلوجیۃ - یونانی فسیولگیا phusiologia بوساطت
اروپاوی - علمیست که دراں از موجودات
عالم بحث رود +
فسونیۃ - ایطالیانی فاجولی fagioli لوبیا +
فسیفسا - یونانی پسیفوس psophos بوساطت
ارامی - پارہاے رنگیں از سنگ مرمر وغیرہ
که بداں صحن ودیوار خانہ بشکل ہندسی مرصوص

کنند +

فُشار - فارسی ست - سخن بیهوده +

فشفابرج - بہ فارسی پیش پاره نوعے از حلوا باشد
بسیار نازک و نرم و آنرا از آرد و روغن و
دوشاب پزند - و آنرا اشفابرج ہم خوانند +

فشنگ | ترکی فشنک - خارطوس
فُشنک | فشنگ - و گلوله قنبر گلوله
فَشکہ | قنفد - تیر ہوا کہ قسمے است
فَشناک | از آتش بازکہ در جنگ استعمال
فشبک | نمایند +

فَصّ - یونانی پسّوس pessos نگین خاتم

فصافص - فارسی اسپست یا اسفست -
جمع فصفصہ است و آں گیاہے ست کہ
بہ نیل موسوم است - یا سبزہ است کہ
چارو اخورند +

فصولیا - یونانی فسولیان phasoulion لوبیا
سیاه چشمک - جنسے از غلہ است کہ بتازیش
باقلی خوانند +

فُضیان - ایطالیانی اِفتزیالہ uffizialo مباشر

فطراسالیون - یونانی پترسلینون petroselinon
تخم کرفس کوہی +

فطّورہ - ایطالیانی فتّورا fattura بیعانہ مسطرہ

فِطّیس - ارامی ست خایسک آہنگر +

فغفور - فارسی بغ پور بمعنی ابن اللہ وحالاہم
ابن اسما لقب شاہ چین است +

فکرور - غوک +

فلاوره - فارسی پیلہ ور - صیادلہ عطاران - دوا
فروشان +

فِلتر - یونانی پلثران plethron بوساطت سریانی
یک جریب زمین +

فلج - یونانی پلگس pelagos جوی خورد +

فلجان - سریانی پلگا بمعنی دونصف +

فلجان - فارسی فنجان پیالہ قہوه خورد +

فُلز | ارامی ست نحاس سپید کہ قسمے است از
فِلز | معدنیات +

فَلس - یونانی فُلّس phollis بوساطت ارامی
پشیز و پشیزہ سیمین یا آہنیں کہ سکّہ ایست
معروف +

فَلس - یونانی فُلِس pholis بیلچہ +

فَلس - یونانی ابلوس obolus دائرہ خورد درمیان
اسطرلاب +

فَلسفہ - یونانی فِلسُفیا philosophia علم حکمت را
خوانند و ایں لفظ مرکب است از فِل بمعنی
محب و سوفیا بمعنی حکمت +

فَلغمونی - یونانی فلگمنی phlegmone ورم
دموی کہ بر ظاہر بدن پدید آید +

فُلفُل - فارسی پلپل از ہندی پپلی - فلفل گرد +

فلفوص - شریر حرامزادہ - در اصل ہماں فیلسوف
است کہ بزبان حال بضد معنی اصلی مستعمل
شده - بہ بینید فیلسوف +

فلقطیری - یونانی فلکتیریا phulakteria تعویذ حرز - جمع فلقطیریات +

فُلقَہ - در مصر معمول است کہ بوقت سزا دادن مجرم را بستون می بندند تا حرکت نکند چنانچہ در ہند بوقت سزا دادن بتازیانہ مروّج است آں چوب را فلقہ خوانند +

فُلک - یونانی اِفلُکیان ephol kion کشتی +

فلّوحہ - ارامی ست - زمین صالح زراعت +

فلوکہ - در اصل زبان عربی حرّاقہ بودہ بعدش باندلوسی حَلوُقہ haloque شد - باز بایطالیانی رفتہ فلوکا feluca شد - باز بہ تغیر زبان فرنساوی فلوک felouque شد از فلوک کہ حالاگویا فرنساوی شدہ معرب کردند و فلوکہ خواندند ــ بہر رنگے کہ خواہی جامہ میپوش من انداز قدت را می شناسم +

فلومس }
فلوموس } یونانی فلوموس phlomos قسمے ست از گلبن کہ آنرا بوصیر و آذان الدب خوانند +

فلونیا - یونانی فلونیا philonia معجونے ست آرام بخش برائے درد دنداں و اسہال +

فلّین - یونانی فِلّنوس phellinos چوبے باشد نرم و نازک کہ ازاں سر بند ظروف آبگینہ ہا تیار می کنند +

فِلیئو - ایطالیانی فیلیئو figlio پسر - طفل +

فلیّہ - لاطینی پولگئیم pulegium پودینہ دشتی -

فمیلیہ - ایطالیانی فمیلیا famiglia قبیلہ و خاندان و اہل بیت را خوانند +

فناء - فارسی پناہ - جاے پناہ +

فنار - یونانی پھناریان phanarion قندیل چراغ +

فنتزیہ - ایطالیانی فنتزیئا fantasia تماشہ گاہ - تفرج گاہ +

فنتنبیہ - یونانی فنتنسیا phantasia خوشوقتی - سور +

فنجان - فارسی پنگان - پیالہ خورد +

فنجقان - بہ بینید بنجکان +

فنجیون - بہ بینید افنجیون +

فنداق - بہ بینید قنداق - نامہ حساب +

فُندُق - یونانی فوندکس phoundax سراے مہماں سراے - فندقلی مہتمم آن را گویند چہ کلمہ لی در زبان ترکی براے نسبت می آید

فنزج - فارسی پنجہ - قسمے از رقص کہ دست یکدگر گرفتہ می رقصند - و این قسم رقص عموماً در پارسیان مروّج است +

فنطاس - حوض کشتی کہ دراں آب ناپاک جمع می ماند - یا حوض چوبی کہ دراں آب قابل اشامیدن جمع دارند و قسمے از پیالہ کہ باں آب تقسیم نمایند +

فنطاسیا - یونانی فنتیسیا phantasia حس مشترک +

فنک - فارسی ست - پوستین +

فنیله - لاطینی فُلَنِلَہ flanella نوعے از پارچہ پشمین کہ بہندی آنرا فلالین گویند +

فوتنج } فارسی پودینہ رستنی ست معروف خوشبو
فودنج } کہ برگہاے او بالاے طعام دارند و نیز خام بخورند لذیذ بود - بعربی نعناع خوانند

فوذنج - فارسی پودنہ - بہ بینید فوتنج +

فود } پارچہ ماہوت و جبہ کلاں شاید از فوطہ
فودہ } ماخوذ باشد بہ بینید فوطہ +

فوریقون - یونانی ہیپریکان hupereikon دوائے ست کہ از مرداسنگ و زاج تیار کنند +

فوطہ } سنسکرت پُٹہ पट्ट: نوعے از پارچہ
فوطہ } کہ از جانب سندھ می آید - و جامہ پارہ کہ بداں دست و روے پاک نمایند +

فول - یونانی فلّان phullon باقلاے شامی +

فولاد - فارسی پولاد قسمے است از آہن کہ بسیار عمدہ می باشد و ازاں شمشیرہا مے سازند +

فولوس - شاید یونانی خولوس cholos کہ بمعنی صفرا و زہرہ است - ورم سخت +

فولیون - یونانی پولیان polion دوائے ست کہ از جانب شام آرند آں را +

فُوّہ - فارسی فودہ یا فوہ نام بیخے ست کہ آنرا روناس می گویند و بداں چیزہا رنگ می کنند و بضم اول و ثانی مشدّد ہم بفارسی آمدہ +

فہرست - فارسی ست یا رومی تفصیلے باشد در ابتداء کتاب کہ دراں اظہار آنچہ از باب و فصل دراں کتاب مندرج شدہ باشد بیان کنند و نوشتہ را نیز گفتہ اند کہ دراں اسامی کتابہا باشد و در زبان رومی معنی آں جامع اشیاء ست +

فہلوی - فارسی پہلوی - شخصیکہ کار بدرستی سرانجام دہد - درست - خوب +

فیاشہ - ایطالیانی فلاسکا flasca شیشہ خورد

فیتار - یونانی کِثرا kithara عود +

فیج - فارسی پیک - قاصد - سفیر - فیوج جمع +

فیجن - یونانی پیگنیان peganon سداب +

فیدَس - یونانی پِثوس pithos سبوے کلاں کہ مسافراں در سفر دریاے شور ہمراہ گیرند +

فیروزج - فارسی پیروزہ - فیروزہ - پیروزہ +

فیروزانوش - فارسی پیروزہ نوش - مرکبے ست کہ براے امراض مفید است +

فیس روا - فرنساوی ویسروا viceroi نائب السلطنۃ - خدیو +

فیشفارج - فارسی پیشپارہ - چیزے ست از مشہیات کہ قبل از غذا خورند تا اشتہاء طعام غالب شود +

فیقرا - یونانی پکرا pikra تلخ +

فیلج - فارسی پیلہ - ریشم خام کہ پیلہ می تند جوزق

فیلزہرج - فارسی پیل زہرہ - حضض +

فیلسوف - یونانی فِلَسُفُوس philosophos

زیرک - دانا - حکیم +

فیل - فارسی پیل - حیوانے ست بزرگ جثه کلاں خرطوم - افیال فیول فیله جمع +

فینو - ایطالیانی فینو fino خوب - بهتر +

ق

قابوس - به بینید قبوس وکابوس +

قاثاطیر - بول کش - وآں آله ایست که در مجرای بول داشته بول شخصیکه اوراحبس بول شده باشد بیروں آرند - به بینید قاثیطیر +

قاثیطیر - یونانی کثیتر katheter میل مجرای بول

قاوسوس - یونانی کوسوس kausos تپ محرقه وآنچه دربعض کتب بجاے واو اوّل دال نوشته است از نسخ کاتب باید فهمید +

قادن - به بینید خاتون +

قادوس - یونانی کدوس kados آوند آب کش

قار - ارامی ست - قیر که برکشتی وجزاں مالند +

قارب - یونانی کاربوس karabos کشتی خورد که در جنب کشتی بزرگ دارند +

قارسطون - به بینید قرسطون +

قارش - بصیغه ماضی از باب مفاعله - ترکی قارشمق دست درازی کرد بایک دیگر از روی جنگ بفارسی آنرا باهم دست درازی نمود گویند +

قازمه - ترکی قازمه - کلند - تیشه +

قاطر - یونانی کثروس katharos مُلحد +

قاطوخوس - یونانی کاتوخوس katochos جمود

قاطون - شاید یونانی ست نوشادر و آنرا بیشتر سفیدگراں بکار دارند +

قافور - قفور - به بینید کافور +

قاقزه - قاقوزه - آوندے ست از آوندہاے شراب +

قاقل، قاقلی - یونانی کاکلیا kakalia سبزه ایست که مشابه بدنداں است +

قالب - شاید یونانی کالپوس kalapous بوساطت سریانی یا فارسی کالب - کالبدے ست مرکفش دوزاں راکه براں کفش راقیاس کرده می دوزند +

قالون - رومی ست معنیش بصواب رسیدی +

قامشی - ترکی قامچی - تازیانه

قاموس - یونانی اوکیانوس okeanos دریاے اعظم +

قانجه - ترکی قانجه باش - نوعے از مرکب که بدریاے نیل رواں شود +

قانون - یونانی کانون kanon رسم وقواعد ودستور +

قانیٔ - کُوانوس kuanos سنگ سُرخ بغایت یونانی

قاوق - ترکی قاووق - کلاه کلاں +

قاون - ترکی قاون - نوعے از کلوندہ وخیار است

قاوند - یونانی الکوُوندس alkuonides الماز دریاست

به بینید المازور یا مازور که چیزے باشد مانند
پیه بسته و آں روغنے باشد منجمد شده و
از دانه گیرند مانند فندق +
قایش - ترکی قایش - چرم پاره باشد که حجامان
استره وغیره بران تیز می کنند +
قَب - ارامی ست وزنے ست که مقدارش
چهار مکوک باشد +
قَبّ - ارامی ست - زبر ترازو - میل ترازو که میان
دو پلّه(ی) باشد +
قباء - فارسی قباه - جامه ایست که می پوشند +
قُبّاط - قُبَّیط } فارسی کبیتا بوساطت سریانی
قبیطاء - قبیطی } شکرینه که حلوائے ست +
قباق - ترکی قپاق - مرکب جنگی کشتی ته پهن
قبان - شاید لاطینی کمپانه campana
بوساطت فارسی کپان ترازوے ست
آهنی که یک پله دارد و بجاے پله دیگر
سنگ از شاهین آں آویزند - و بآں اشیاء
گراں سنگ وزن می کنند +
قبج - فارسی کبک جانورے ست که هندیش
چکور است +
قبرسی - پول - در اصل بمعنی منسوب بسوے
جزیره قبرس است +
قُبُشته - ترکی قوپچه - ترولاس سنگ - گلاله +
قبطریّ - قسمے ست از پارچه ها که از پشم سازند و
گاهے ریشم هم دراں مخلوط کنند +

قُبعه - ارامی است - جامه پاره ایست شبیه برنس +
قبودان - ایطالیانی کاپتانو capitano کپتان
مرکب بحری +
قبوص - ترکی قوپوز - ساز یکتاره +
قبوط - فرنساوی کاپوت capote عبا نوعے
از گلیم +
قُبّه - فارسی گنبد بوساطت ارامی - بناء مدوّر
غیر مسطّح بشکل نیم بیضه +
قُداس - ارامی ست غوزه نقره شبیه مروارید +
قدس - به بینید قادوس +
قدس - یونانی کدوس kados پیکان بادسته +
قدوم - ارامی ست - تیشه +
قرابینه - به بینید قربانه +
قراسیا } یونانی کرسیا kerasia
قراصیا } آلو بالو +
قراطن - شاید یونانی کراتیان keration
شهد صافی و مصفّا +
قراع - مکانِ مستحکم و مضبوط بطور حصن حصین
که دراں پانزده یا بیست مردم گنجند و دراں
زاید از سه خانه نباشد چنانچه ایں قسم مکانها
عموماً در ممالک سواد و هنیر یافته می شود -
قراعات جمع +
قراغول } ترکی قراغول مرکز بولیس - چوبک زن
قراقول } مستحفظ +
قراگوز - ترکی قره گوز - دخلک لعبه بازی - بازیچه

طفلاں - قسمے ست از بازیچہ طفلاں ✤
قران - جرمنی کارل Karl بواسطہ ترکی قرال بادشاہ ✤
قرانیا - یونانی کرانیا kraneia چیچپی کہ نوعے از درخت است ✤
قرانیطس - شاید یونانی ست - ورمے ست گرم کہ مابین دو پردہ دماغ باریک وسطبر حادث گردد و معنی حقیقیش ذہن یا رائے یا ہذیان است ✤
قرباص - یونانی کریپس krepis کوہہ زین ✤
قرابنہ - ایطالیانی کرابینا carabina تفنگ بندوق
قربز - فارسی گربز - مکار حیلہ گر ✤
قربیشوش - یونانی کرپسوس karpasos اسباب خانہ - دراصل قسمے ست از پارچہائے کتان نرم و نازک کہ از ملک اسبانیہ می آرند ✤
قربوس - بہ بینید قرباص ✤
قربوص - بہ بینید قرباص ✤
قردمانا - یونانی کردمان kardamon نباتے ست
قردمانیہ - فارسی گردماند اسلحہ کہ شاہان پارس جمع می داشتند تا بوقت ضرورت بکار آید ✤
قرسطون - یونانی خرستئون charistion ترازوے کہ بداں روبیہ ہا وزن کنند ✤
قرش - یونانی کرخریاس karcharias ماہی کہ بر ماہیان چیرہ شود و بخورد و آں در دریا بدتر است از شیر بیرون دریا جانوران دریائی را بدندان خود کہ مثل شمشیر برّان است پارہ پارہ می کند یعنی نہنگ ✤
قرش - جرمانیا گروشن Groschen بہ بینید غرش
قرطاس - یونانی خرتیس chartes کاغذ ✤
قرطبان - شاید بعکروت متعلق باشد دیوث - و آنرا قلتبان نیز گویند ✤
قرطق - فارسی کرتہ - پیراہن ✤
قرطل - یونانی کرتلوس kartallos کوارہ - سبد ✤
قرطم - از نواحی ہند - عصفر و تخم عصفر ✤
قرطیل - یونانی اکروتیریان akroterion سرزمین کہ بدریا رود و مثل راس کماری ✤
قرع - ارامی ست کدو ✤
قرفہ - یونانی کرفئا karphea دارچینی ✤
قرق - لاطینی کرتکس cortex یا اندلوسی کرکو Corcho قسمے از پاپوش ✤
قرفس - سنسکرت کرپاس कर्पास: گلبن قطن - بوتہ پنبہ دانہ ✤
قرقس - شاید یونانی ست گوشتے ست در فم رحم کہ در موسم گرما دراز و در موسم سرما خورد شود ✤
قرقیس - ارامی ست موم دگلی کہ بآں مہر کنند ✤
قرقل } لاطینی کرکلا caracalla پیراہن زنان
قرقل } وجامہ بے آستین - بوساطت سریانی ✤
قرقور - یونانی کرکوروس kerkouros بوساطت ارامی کشتی دراز یا بزرگ ✤

قرقومعا - یونانی کورکومیان kourkoumion دردی دہن زعفران ✤

قرلّی - یونانی گرّوس grulles بوساطت ارامیؔ مرغے ست پرحذر وہشیار کہ پیوستہ ترساں وبیمناک برروے آب می باشد وازغایت ترس چشمے برہوا بطمع وچشمے بزیر آب نگاہ کند ✤

قرم - قسمے ست از درخت ✤

قرمز - سنسکرت کرمج कृमिज: ابریشم سُرخ ✤

قرموس - یونانی کرمُوس kerameus پزاوہ کوزہ گرکہ دراں اوندہاے خود را پزد ✤

قرموصیہ - گلگو - کوزہ گر - بہ بینید قرموس ✤

قرمہ / قرمیتہ - یونانی کرموس kormos پارہ کلاں از سنگ یا چوب ✤

قرمید - یونانی کرمدیان keramidion خشتِ پختہ وچونہ - وماده بزکوہی ✤

قرنب - بہ بینید قنّب ✤

قرنبیط - بہ بینید قنبیط ✤

قرنص - از قنص مولد است ✤

قرنطینیہ - بہ بینید کورنتینہ ✤

قرنفل - سنسکرت کٹنک پھل कटकफल بوساطت یونانی کرُوپھلّان karuophullon نوعے از خوشبوی ہاضم طعام مانند گل کنار میشود بہندش لونگ خوانند شگوفہ درختے ست کہ از اقصاے بلادِ ہند آرند ✤

قرّوقہ - اندلوسی کرّاکا carraca نوعے از بازیچۂ اطفال ✤

قرہ - ترکی قرہ - زمین اصلی - برّ - ضد بحر ✤

قرہ قول - بہ بینید قراقول ✤

قریث - یونانی اُنخلُس egchelus یا ارامی ست - مارماہی ✤

قریہ - یونانی کریٹا keraia چوب بادبان کشتی کہ در پہناے بالاے آں باشد ✤

قزّ - ارامی ست - ابریشم واین مخرّب خز است

قزاز - ارامی ست - کاسۂ بلّورین وشیشۂ در ✤

قزان - ترکی قزغان پاتلہ کلاں ✤

قزویر - یونانی کِسّترُوس kassiteros ارزیز قلعی ✤

قزمہ - ترکی قازمہ - کدال ✤

قزبیز - بہ بینید قزویر ✤

قِسط - ارامی ست - خراج

قِسط - ارامی ست نیم صاع ✤

قُسط - یونانی کستوس kostos دوائے ست کہ ہند آنرا کٹھ خوانند ✤

قسطار - لاطینی کوئیستار quaestor رئیس دہ - سوداگر - صرّاف ✤

قسطاس - یونانی کستیس xestes بوساطت سریانی یا یونانی کوستوس koustos یا یونانی دکاستیس dikastes بمعنی منصف یا قاضی کہ بدستش ترازوی عدل باشد - ترازو ✤

قسطر - این لفظ در مصر بجاے جسطر مستعمل شود - به بینید جسطر +

قسطل - یونانی کستلم castellum حوض - آبریز - ماشوره +

قسطل - لاطینی کستینئا castanea شاه بلوط - جوز +

قسطل - قسطلان } یونانی کنستیرئان konisterion غبار بلند -
قسطال - قسطال } غبار جنگ +

قسطوریان - یونانی کسترئان kastorion جندبیدستر +

قسقاس - شاید که یونانی کِسّا kissa باشد خواهش زن حامله اشیاء ردیه را - دحام حالا بمعنی گرسنگی مستعمل است +

قسوس - یونانی کسّوس kissos لبلاب - عشق پیچه +

قسولیدون - کاکنج +

قسّی - شاید که از لاطینی کسّس cassus باشد معرب قاش - سکه ناسره +

قسیس - ارامی ست - کشیش +

قشلاق - ترکی قشلاق - سربازخانه - مریض خانه +

قشله - ترکی قشلا - سربازخانه +

قشلان - بیمار - به بینید قشلاق +

قشلّه - ترکی قشلاغ - سربازخانه مریض خانه +

قصر - لاطینی کسترم castrum در اصل بمعنی خانه ایست که مستحکم و مضبوط مثل قلعه باشد بعد ازاں بمعنی مطلق خانه آمده +

قصاب - ارامی ست - گاو و گوسپند کش +

قصّار - فارسی گازر - رخت شو +

قصدیر - به بینید قزدیر +

قصرِّل - ریختہ - از دو کلمه قصر که بمعنی کوفته است و مِلّه که بمعنی خاکستر گرم است مرکب است خاکستر یکه از حمام وغیره برآرند و معماران آنرا با آہک آمیخته بکار عمارت مستعمل نمایند +

قصریّه - یونانی گسترِیان gastrion آوندے ست فراخ +

قصطل - به بینید قسطل +

قصعه - فارسی کاسه - پیاله +

قِطّ - شاید که اندلوسی گاتو gato باشد یا سریانی گربه +

قِطّ - ارامی ست - کتاب محاسبه و صکّ انعام +

قطرب - یونانی لکنترو پوس lukanthropos نوعے از جنیاں که مردم را آزار رسانند +

قطرب - دزد - موش - گرگ بے موے - و این معنی هم از معنی اول ماخوذ است +

قطارس - یونانی کتمرس kata meros کتاب نماز که در پارہاے منقسم باشد و براے ہر روز علیحده علیحده وظیفه معین باشد +

قطمیر - دوازده ذره را خوانند +

قطونا - نباتے ست +

قطّین - یونانی کتّیان kottanon قسمے ست از انجیر خورد +

قفت - ارامی ست - تبر - تیشہ +

قفان - لاطینی کمپانا campana بواسطہ فارسی کپان ترازو بود بزرگ کہ یک پلہ داشتہ باشد - بہ بینید قبان

قفدان - فارسی کفدان کیسہ چرمیں کہ دراں خوشبوے و جز آں نہند +

قفش - فارسی کفش - چکہ - خف قطع ولم بحکیم (خفاجی) +

قفشلیل - فارسی کفچلیز - کفچہ را گویند کہ دراو سوراخ بسیار باشد و طباخاں و حلوائیاں بداں کف از آب گوشت و شیر و امثال آں بگیرند وبداں طعام و حلوا و جز آں بگیرند و بداں طعام و حلوا و جز آں از دیگ برآرند و آنرا کفگیر ہم خوانند +

قُفُص } قفص } یونانی کپسوس kapsos بواسطت ارامی - پنجرہ +

قفص - لاطینی کپسُس capsus گوارہ کہ از برگ خرما سازند +

قفطارفان - فارسی کفتار بان - معجونے ست کہ از اجزاے آں شوربا ے کفتار است +

قفطان - فارسی خفتان - نوعے از جبہ باشد کہ عموماً زناں پوشند +

قفل - فارسی کوفل - کلیدانہ +

قفہ - اندلوسی کوفا cofa ظرفے باشد شبیہ بکدو کہ از برگ خرما تیار کنند +

قفیز - فارسی قویز - پیمانہ ایست +

قلاریہ - یونانی کلّریاس kallarias قسمے از ماہی +

قَلّاع - ارامی ست - ہرزہ گر - آنکہ پیش سلطان بباطل سخن گوید - و غمازی و سخن چینی پیشہ دارد +

قلاوُز - ترکی قلاغوز - دست افرازے باشد مر درو دگراں و حکاکاں را کہ بآں سوراخ کنند - بفارسی سبنہ - و برمہ و متہ گویند - و رہنماے کشتی +

قلاغوز - بہ بینید قلاوُز +

قلایہ - یونانی کلّیان kellion از لاطینی کلاّ cella مکان روحانیاں +

قَلَس - یونانی کلوس kalos بوساطت ارامی شاباش گفت - پذیرائی نمود +

قَلس - یونانی کلوس kalos رسن کشتی +

قلص - بہ بینید قَلَس +

قِلع - ارامی ست - بادبان کشتی +

قَلعہ - فارسی کلات - حصار +

قلعی - منسوب بہ قلعہ کہ شہریست در ہندوستان و یا کلع کہ از زبان ملایا است - قدیر - رصاص ارزیز +

قلف - بہ بینید قلفط +

قلفط - یونانی کلپتین kleptein بوساطت ترکی قلفات - درزہاے کشتی نو را نجیوط و خرقہاے نفط آلود بند نمود +

قلفطر بات - بہ بینید قلقطیری ✣

قلفہ - عربی خلیفہ بوساطت ترکی کلفہ دایہ - پرستار - بہ بینید کلفہ ✣

قلقاس } یونانی کُلکاسیان kolokasion

قلقاص } تفاح الارض - آلو - وبطاطا معرب بٹیٹو ہم خوانند ✣

قلقطار - یونانی خلکنشی chalkante زاج عراقی راگویند وآں نرم است وشجیرہ نامی ست واورا زاج اساکفہ یا زاج کفش دوزاں ہم می خوانند ✣

قلقطایا - قسمے از انجیر سپید ✣

قلقطیر یات - عامہ غلط کردہ بجائے فلقطیر یات استعمال نمایند ✣

قلقیل - گل رقیق باآب آمیختہ - آب مکدر غیر صافی ✣

قلم - یونانی کلموس kalamos بوساطت ارامی خامہ تراشیدہ کہ بداں می نویسند ✣

قلندار - فارسی قرندل درویش راگویند چہ قرندل شیخے بود بانی فرقہ درویشاں و قلندراں ✣

قلنسوہ } یونانی کونوس konos بوساطت ارامی

قلنسیہ } کلاہ دراز ✣

قلّہ - ارامی ست خم بزرگ وکوزہ خرد ✣

قلّہ - شاید لاطینی کلیئس culeus آوند آب کہ شکلش بذیل است [vessel drawing] و آوندے کہ دراں مسکہ وروغن وغیرہ نہند ✣

قِلّید - یونانی کلّدیان kellidion بوساطت ارامی - سردابہ کہ زیر زمین تیار کنند ✣

قلّیس - یونانی اِکلیّسیا ekklesia کلیسا - معبدِ نصارے ✣

قلیط - یونانی کیلیتیس keletes شخصے کہ اورا بیماری دمہ عارض شدہ باشد ✣

قلیطہ - یونانی کیلیتیس keletes فتق ✣

قلیف - یونانی کلپی kalpe خم کہ گل از سرش برداشتہ باشند ✣

قلیمیا - بہ بینید اقلیمیا ✣

قِلّیتہ - یونانی کلّیان kellion تکیہ راہبان مقصورہ راہبان ✣

قُمّ - بہ بینید خم ✣

قماش - ترکی قماش مطلق جامہ از پشم باشد یا از پنبہ ✣

قماشیر - فارسی کماشیر - صمغ ہندی ست کہ مشابہ بجاوشیر است ✣

قمامصہ - اُمراء جمع قومس است کہ بیائید ✣

قِمجار } فارسی کمان گر شخصے راگویند کہ پیشۂ

قمنجر } او ساختن کماں باشد ✣

قمجہ - بہ بینید قمیص ✣

قمح - یونانی کمکیاس kamakias گندم ✣

قُمری - ترکی قمری - فاختہ ✣

قِمز - ترکی قمز - شیر اسپ مادہ ✣

قمش - لاطینی کومس comes امیر بیگ خان

قمشه - تازیانه چرمی دوتا ترکیش قامچی ست

قمص - یونانی هیگومنوس hegoumenos پیشوائے مذهبی برائے قبطیان +

قمطر - یونانی کمپترا kamptra بواسطه ارامی آنچه کتاب رادران نهند +

قمطره - یونانی کمپترا kamptra مخزن غله وغیره +

قمقم - فارسی کمکم - آوندے ست برنجی تنگ دهان - وآوندے ست که بذریعه او آب خوشبوے وغیره برکسے می پاشند +

قمقم - لاطینی کُکُمه cucuma بوساطت ارامی همان کمکم که گذشت +

قمیجه - به بینید قمیص

قمیص - لاطینی کامِسیا camisia کُرته - پیراهن +

قمین } قمینه } یونانی کمینوس kaminos آتشدان نان پزان - تنور - دیگدان +

قناره - فارسی کناره - دُکان قصاب قلابی که قصابان گوشت بران بند کنند +

قنال - فرنساوی کانال canal نهر - آب راهه +

قنب - سریانی ست - بادبان کلاں +

قنّب - یونانی کنّبِس kannabis درخت شاه دانه +

قُنبار } قُنبُر } ایطالیانی گمبارو gambaro خرچنگ کلاں دریائی +

قُنبُره } قُنبُله } ترکی خمپره یا قنبره گلوله توپ مجوف که باروود پرساخته بجانب دشمن می افگنند هرگاه برسر دشمن می آید پاره پاره شده آفتے برپا کند وجانها را بهلاکت رساند +

قنبور - ترکی قنبور - کوزپشت - پشت خم +

قنبوس - قنبوص - به بینید قبوص +

قُنّبیط - یونانی کرمبی krambe بوساطت ارامی - نوعے از لهانه که کلم گلدار باشد - هندش گوبھی نامند +

قنجه - به بینید قانجه +

قند - فرنساوی کنت comte به بینید کند +

قند - فارسی کند - شکر را نامند +

قنداق - یونانی کنتاکیان kontakion نزد نصارے کتاب تقدیس وعبادت را خوانند ودفترے که دراو اسماء مالکان اراضی و قطعات مندرج باشد +

قنداق } قندق } ترکی قونداق - قوندق ارابه زیر بارووه که بران توپ را نهاده می برند - و حصه تفنگ که بروقت سرکردن مقابل دوش می آید - وپارچه کودک گهواره +

قنداق - یونانی کنتاکیان kontakion بوساطت سریانی کتاب دعاے عیسائیان +

قنداق } ترکی قوندق قونداق - پائین بندوق
قندق } که بران ابتدیا بر سینه نهند بر وقت
سرکردنش - و عراده توپ +

قندر - از نواحی آسیا مشرقی - سگ آبی +

قندرون - یونانی خندرلی chondrille
کاسنی +

قندس - جانورے ست بری و بحری که خایه
آنرا جند بیدستر گویند - از پوست او کلاه
تیاری کنند و آنرا نیز قندس گویند که رو بیاں
بر سری نهند +

قندفیر - فارسی گنده پیر زال فرتوت +

قندفیل - فارسی گنده پیل - شتر ماده پهنا
و فربه - با کلاں سر +

قندلفت - یونانی کندیلپتیس candelaptes
از لاطینی کندیله candela ماخوذ است
خادم معبد نصارے +

قندید - لاطینی کندتم conditum نبات -
کافور - مشک - عنبر و حالت و هیئت
انسان +

قندیل - لاطینی کندیله candela بوساطت
ارامی - قِندیل - چراغ دان +

قِندیل - یونانی کندیله kandela چراغ +

قنسل - به بینید قنصل +

قنسلوس - به بینید قنصل +

قنص - یونانی کنیگسیان kunegesion
شکار کردن +

قنصل - ایطالیانی کنسله console در اصل مرد
دروغگوی را گویند و در امور سیاسی شخصے را گویند که حکومتے
او را بجهت دیگر برائے حفاظت حقوق خود بفرستد +

قنصلاتو - مکان قنصل - به بینید قنصل +

قِنطار - لاطینی کنتناریم centenarium صد
بیست من وزن از هر جنس که باشد و قیل
چهار هزار دینار و قیل هشت هزار مثقال زر
یا نقره +

قنطاریون - یونانی کنتوریان kentaurion
قنطریون که عربیش حشیشة القنطریه نیز هست

قنطاری - قنطاریه } یونانی kontarion
قنطری - قنطریه } کنتریان - نیزه و قناة
نیزه یعنی چوب آں +

قنطوریون - یونانی کنتوریان kentaurion
گیاہے ست +

قنطرمه - ترکی قنطارمه . نوعے از لگام که بانگریزی
آنرا سنیفل خوانند +

قنطره - لاطینی کنتره cintra پُل +

قنفج - ماده خر پهنا و فربه +

قنیطه - فرنساوی گلت galette یا ایطالیانی
گلتّه galetta بقسماط که خشک و قسم
ادنے باشد +

قنینه - یونانی کنیان kannion آوند شراب
و صراحی +

قوانوس - شاید یونانی ست وزنے ست +
قوتی } یونانی کتس kutis جلۂ کبیرہ وعموماً
قوتیہ } آنچہ از خرما باشد بداں اطلاق یابد - و
زنبیل یا صندوق کہ آنرا بانگریزی بکس
خوانند +
قوز - بہ بینید قار +
قُوزج - شاید فارسی کورہ باشد کہ دراصل زمینے
را گویند کہ آنرا سیلاب کندیدہ باشد - نہر -
جوے +
قورُدون - فرنساوی کوردن cordon نطاق
صحّی - و آں این است کہ مردمان پولیس
مکان یا راہ را احاطہ کنند تا کسے بیروں
نہ رود و نہ کسے اندرون آں مکاں بیاید +
قورسیتہ - انگریزی کارست corset سینہ بند
زنان +
قوری - یونانی کوریئ kurie یا سیّد +
قوزی - ترکی قوزی بمعنی بچہ مادہ میش - برہ کلاں
کم عمر - چالاک - خوشدل +
قوس - فارسی ست صومعہ +
قوش - ترکی قوشقون - دنبالہ زین +
قوش - فارسی کوچک - خورد +
قوصرہ - زنبیلے کہ از برگ خرما سازند - زن - عربی
نیست +
قوطی - بہ بینید قوتی +
قوفی - کندر - لُبان قدیمی ایجپشن است +

قوفی - یونانی کوفئ kouphi دُود دہندہ و
خوشبوے +
قوقاے } یونانی کوکیا kokkia در عربی بمعنی
قوقایا } حب معروف است کہ براے تنقیہ
سر بکار دارند +
قوقع } یونانی کُگخی kogche کرم صدف
قوقن } دریائی +
قوقنس - یونانی فونیکس phoinix جانورے
ست کہ چوبہاے کثیرہ باشیانہ خود جمع می کند
و نر و مادہ باہم منقار خود را بایکدگر می سایند
تا آنکہ آتشے از احتکاک پیدا می شود و در
چوب می افتد - و ہر دو دراں سوختہ شوند -
ہرگاہ برخاکستر بارش می بارد کرمکے پیدا میشود
کہ بعد وقت معہود ازاں پر می برآید و ہمچنیں میکنند
تا آنکہ بسوزند - گویا جانوریست خیالی چوں عنقا +
قول - ترکی قول - بازو - شاخ - پہلوے فوج +
قول آغاسی - سردار جانب فوج - بانگریزی ایجرٹن
میجر - بفارسی اجودان خوانند +
قولنج - یونانی کُلکی kulike نام علّتے ست کہ
در رودہ حادث گردد و ودنِ رودہ آماس
گیرد و راہ فرو رفتن طعام بستہ گردد و ہندش
سُول نامند +
قومس - لاطینی کمس comes امیر ورئیس +
قُومس - لاطینی کومیس comes بوساطت اینجی
رتبہ ایست مر عیسائیان را یعنی امیر عیسائیان +

قومسیون - فرنساوی کمسیون commission که براے مقصد خاص از جانب حکومت مقرر باشد +

قومندان - فرنساوی کماندان commandant سردار فوج +

قومیسیر - فرنساوی کمیسیر commissaire گماشته - مباشر +

قونه - یونانی ایکون eikon پاره آهنیں یا مسی که باں ظروف و آوندها درست وصاف می نمایند - و مخفف ایقونه هم هست که بمعنی بت و تصویر می آید +

قونس - یونانی کونوس konos زبر خود آهنی - یا آهن سر خود +

قونس - یونانی کونوس konos خود - قوانس جمع

قونقوردانو - ایطالیانی کونکوردانو concordato عهد - پیمان +

قونیه - به بینید قونه +

قوهی - فارسی ست منسوب به قهستان چادر سفید رنگ یک عرض را گویند +

قهرمان - قهرمانه - فارسی قهرمان - ناظر - منتظم - مساح +

قهرمه - فارسی قهرمان - انتظام +

قهز - به بینید قز +

قهوه - کلمه ایست که از ممالک قریب حبش آمده مے - و نیز دانهائے باشد که جوش داده مثل چاے نوشند +

قیر - یونانی کیروس keros بوساطت ارامی روغنے ست که بر کشتی می مالند تا از آب محفوظ ماند +

قیراط - یونانی کراتیان keration نیم دانگ وزنش باختلاف بلاد مختلف است بمکه چار یک از شش یک دینار است و بعراق نصف ده یک دینار +

قیروط | **قیروطی** - یونانی کیروتان keroton مرهمے که از موم و روغن تیار کنند +

قیروان - فارسی کاروان - قافله بازرگاناں - لشکر گراں +

قیساریه - یونانی کیساریا kaisareia در اصل مکانات بود باسکندریه که شاه وقت براے خرید و فروش کساں تعمیر کنانیده بود حالا بر مکانے که براے خرید و فروخت واخذ محصول از جانب بادشاه مقرر باشد اطلاق یابد و بمعنی مارکیٹ که کلمه انگریزی است نیز مستعمل است +

قیسون - نام اسکندریه بوده در قدیم +

قیشور - یونانی کسیریس kisseris سنگے ست زخو متخلخل سبک که بباعث سبکی و خفت بزیر آب نمی نشیند بلکه برروے آب می ماند و در شهر سسلی بکوه هاے آتش فشاں کانها دارد +

قیصاثه - یونانی خروسوتی chrusote نوعے

از ماہی کہ رنگش زرد باشد مانند زرد و گرد باشد +

قیصر - یونانی کیسر kaisar بوساطت ارامی شاه روم +

قیصونی - شاید بہ قیصون منسوب باشد چیزے کہ نگین یا مائل بہ نگینی باشد +

قیطاس - لاطینی کیتس cetus ماہی بزرگ +

قیطاس - یونانی کیتوس ketos نوعے از ماہی کہ آنرا ماہی یونس خوانند - استخوان کام ماہی و آں عضلہ باشد در دہان ماہی مانند غربال کہ مانع رفتن چیز کلاں و سطبر باشد بجانب حلقوم +

قیطافون - شاید یونانی باشد باقلاء مصری +

قیطان - بہ بینید خیطان +

قیطس - یونانی کیتوس Ketos بطن قیطس نام کوکب +

قیطون - یونانی کیتون keiton خانہ خورد در خانہ کلاں - مخدع - حوض وجدولے کہ ازاں آب خانہ یا حوض وغیرہ بدر رود - و آنرا بدررو نیز خوانند +

قیفال - یونانی کفلوس kephalos رگ بازو

قیلوط - شاید کہ یونانی باشد برگ کراث شامی +

قیلی - یونانی کیلی kelo آماس - ورم +

قیمولیا - یونانی کمولیا kimolia گل بوتہ - و آں گل سپید است +

قبوندی - ہندی گاوندے روغنی ست کہ از ہندوستان بہ ممالک غیر رود و مثل چربی سپید باشد - بہ بینید قاوند +

ک

کابوت - بہ بینید کبوت +

کابوس - لاطینی انکبس incubus نندل فرنجک - مرضے باشد کہ شخصے بخواب چناں معلوم می کند کہ کسے او را بر سینہ نشستہ ضغطہ کردہ است +

کابوس - اندلوسی از کابز arcabuz تفنگچہ - طپانچہ +

کاتدرا - یونانی کثدرا kathedra کنیسہ - کاتدرایہ - کلیسیاے بزرگ +

کاتولیکی - یونانی کاثلکوس katholikos شخصے را گویند کہ بمذہب کاتولیک قایم باشد +

کاثولیکی - بہ بینید کاتولیکی +

کاخ - بہ بینید کوخ +

کاخیہ - در امور سیاسی کنایہ از شخصے باشد کہ رازدار حاکم باشد +

کادی - بہ بینید کاذی +

کاذی - ایں لفظ شاید از ہند یا معرب آمدہ - نوعے از روغن است +

کار - فارسی ست - نوعے از کشتی شغل وعمدہ +

کارخانہ - فارسی کارخانہ - جائیکہ دراں زنان زانیہ مانند - بیت القحاب - بیت الفواحش *

کارو - ایطالیانی کارو carro ارابہ ایست کہ براں بار کنند *

کاروسہ - ایطالیانی کاروتسا carrozza ارابہ از ہر قسم کہ باشد *

کاز - فرنساوی گاز gaz زیت الحجر را خوانند *

کاز - شاید ترکی ست نوعے از اسلحہ کہ در جنگ بکار آید *

کاز - فرنساوی گاز بہ بینید غاز *

کاسکبینج - معجونے ست کہ برائے اکثر امراض مفید است و معنی حقیقی او کثیر المنافع است *

کاش - فارسی خواجہ - مباشر *

کاغذ - چینی و فارسی ست چیزے ست کہ بر آں می نویسند - بعربی قرطاس خوانند صاحب قاموس می نویسد کہ کاغد بدال مہملہ است *

کاف - فارسی کاو - بہ بینید کہف *

کافور - ہندی کپور - صمغ درختے ست *

کاکنج - فارسی کاکنہ عروس در پردہ *

کالون - فرنساوی کولون colon کشاورز - بزرگر - برزہ گر - و گروہے را گویند کہ وطن خود ترک کردہ بہ ممالک دیگر سکونت ورزد ولیکن پابند قانون خود ماند *

کالون - قفل - کلیدانہ - کوالین جمع *

کامخ - فارسی کامہ - نوعے از نان خورشی ست کہ با نان خورند - کوامخ جمع *

کانُون - نام ماہے ست از ماہہائے رومیان کہ مابین تشرین و شباط می آید *

کانون - یونانی کانون kanon آتشدان - آتش خانہ - در اصل زبان یونانی چیزے را گویند کہ دراز و مستطیل باشد مانند چوب ترازو خواہ از چوب باشد یا از آہن کہ بر دو تودہ مرتفع دارند بدیں غرض کہ چو بہارا براں داشتہ آتش دہند و گردش برائے کسب گرمی نشینند بشکل ذیل

ا ب ج

پس تیر دراز کہ ا براں نوشتہ است کانون است و ب و ج دو تودہ یا برج مرتفع است کہ تیر نہادہ چوبہائے سوختنی یعنی ہیزم بگردش می نہند تا آتش بخوبی فراگیرد *

کاور - ترکی گاور - کافر *

کاہن - سریانی کُہنا - شخصیکہ ضرب حصئے کردہ کساں را از احوال مغیبہ اطلاع دہد *

کبّا - ایطالیانی کپا cuppa پیالہ - بشقاب *

کباب - فارسی ست گوشتیکہ بریاں کردہ باشند *

کبابہ - بہ بینید کُبّا *

کبر - یونانی کپّرس kapparis درختے ست کہ بعربی آنرا اصف خوانند *

کبر - دف یا طبل یک روئے *

کبریت - ارامی ست - گوگرد *

کبس - ارامی ست مُربّا تیار نمود و آچار مُہیّا ساخت *

کبسول - فرنساوی کاپسول capsule کلاہچہ وکلاہ تفنگ *

کبک - بہ بینید شباک *

کِبَل - ارامی ست - زنجیر پا *

کَبَل - فارسی کبل بمعنی کول (و آں پوستینے باشد کہ از پوست گوسپندانِ بزرگ دوزند) پوستین گوسپند کہ دہکانان می پوشند *

کبّوت - اندلوسی کاپوت capoto نوعے از لباس پشمین کہ بر دیگر پوشش ہا می پوشند مثل جُبّہ وغیرہ - کبابیت جمع *

کبّوس - اندلوسی کپُز capuz از عربی کبوش بہ بینید کبوش *

کبّوش - ایطالیانی کپّچیو cappuccio پوشش از ہر قسم کہ باشد براے پالان یا خوے گیر کہ زیر زین باشد *

کُبّہ - فارسی کوبیدہ نوعے از خوردنی کہ از کوفتہ دگندم پزند - وطاعون و وبا را نیز گویند و در محل بد دعا مستعمل می شود *

کتّان - فارسی کتان - نوعے از علف کہ از پوستش جامہ تیار کنند ہندش السی نامند - و آں جامہ را نیز کتاں گویند *

کتخُدُ - فارسی کتخدا - ناظر - دبیر *

کتّونہ - بینید کیتونہ *

کِتینہ - ایطالیانی کتینا catena بمعنی زنجیر زنجیرے را گویند کہ بداں ساعت را معلق دارند

کشنہ - اصلش فارسی است - سَبَد *

کخیی - بہ بینید کخیا *

کخاخہ - فارسی کوخ کاخ کہ مکان خورد را گویند - کخاخات جمع *

کخیا | کخیہ } فارسی کدخدا - مالک خانہ - جمع دار - سردار نوکراں *

کدّان - قسمے از سنگ *

کدک - ترکی کدک - سرخط یا عہدنامہ کہ بدست رعایا باشد وخراج سالانہ دراں مندرج باشد - چنانچہ بطابقتش خراج می دہند *

کدی - فارسی گدا - گدیہ کردن *

کدیش - فارسی اکدش - یابو کہ بکار بار برداری می آید *

کدّیون - شاید کہ یونانی باشد نوعے از اسلحہ جنگ *

کذن - فارسی کدنگ یا کدین چوبے را گویند کہ گاذراں و رنگریزاں جامہ را بداں دقاقی کنند

کذینق - فارسی کذینہ - چوب قصار - بہ بینید کذان *

کذیون - کنجارہ روغن زیت *

کُر - یونانی کورس koros بوساطت ارامی پیمانہ خوار بار کہ مراہل عراق راست *

کرانون - فرنساوی کرتون cretonne نوعے از جامہ *

کراکون - ترکی قراقول - مرکز پولیس - محل چوبک زن *

کَرَاسَہ - جزوی از اجزاء کتاب - ارامی ست +
کَرَّاکَہ - اندلوسی کرّاکا carraca نوعے از جہاز کہ بداں ریگ از دریا بیروں می آرند - چہ اگر دریا از ریگ پر شود آمد و رفت جہاز مسدود شود +
کِرَان - یونانی کِنُرہ kinura عود +
کُرْبَاج - ترکی قرباج - تازیانہ چرمی کہ از دُمِ فیل تیار کنند - تازیانہ +
کِرْبَاس - فارسی کرپاس - پارچہ کہ از ریسمان سفید بافند - یا جامہ نرم +
کِرْبَال - فارسی کرپال - کمانِ نداف +
کُرْبَج - فارسی کُربہ - دُکان سبزی فروش +
کُربق - بہ بیبنید کُرْبَج
کرت - بہ بیبنید عکروت +
کرت - بہ لغت ماوراء النہر بزرگ را گویند +
کرتون - فرنساوی کارتون carton کتاب دان - خریطہ +
کرخ - سریانی کرح - جائے را گویند کہ دراں راہبان قطع تعلق دُنیاوی کردہ می مانند +
کرخ - نام بازی ست +
کرخانہ - فارسی کارخانہ - مَعْمَل ریشم را خصوصًا و ہر معمل را گویند عمومًا - کراخین جمع +
کرد - فارسی گردن - عنق یا اصل عنق +
کرداب - فارسی گرداب - جائے گرد آمدنِ آب بعربی لجہ خوانند +

کردان - فارسی گردن - گلو بند +
کردمانہ - فارسی گردمانہ - روئیدگی است معروف و مشہور کہ بمغرب آنرا اشنان گویند +
کردناج - کردناک - فارسی گردناج - کباب بر سیخ پختہ +
کردنال - اندلوسی کاردنال cardenal امیران ماتحت پوپ +
کرز - یونانی کِرَسُوس kerasos شاید کہ از فرنساوی cerise باشد - آلو بالو - شاہ دانہ +
کَرَزَ - یونانی کِیرُوسَّیْن kerussein بوساطت سریانی وعظ گفت - پند گفت +
کرز - ترکی کراز - درخت گیلاس +
کُرّز - فارسی کرہ - باز - جُرّہ باز - مرد حاذق +
کرزن - ارامی ست - تبر +
کَرَّس - یونانی خرِسْمَہ chrisma مقدس نمود - یا برائے امر مقدس مخصوص فرمود کشیش را - یا مکان مذہبی را +
کُرْسُف - یونانی کُسُپْیان gossupion پنبہ +
کُرْسُوف - پنبہ - بہ بیبنید کُرسُف +
کُرْشُونی - سریانی ست - کلمات عربیہ کہ بحروف سریانی نوشتہ باشند چنانچہ رومن کہ حروف غیر زبان را بنقوش انگریزی نوشتہ باشند +
کرفس - شاید یونانی کَرفَس karphos سبزہ ایست مشابہ بہ بقدونس - ازہری می گوید کہ دخیل است
کُرک - ترکی کورک - سمور +

کُرُک - ترکی کورک - آلہ ایست دندان دار کہ بآں زمین شیار کردہ راہموار کنند +

کَرگَدَن - فارسی کرگدان - کرگ کہ جانورے ست ہندی بشکل نزدیک کاومیش ہندش گینڈا نامند - بر پوست او ہیچ چیز کارگر نمیشود وسپر آں بسیار نیکو وجیّد باشد و بر پشت بینی خود یک شاخ بزرگ دارد - دشمن پیل است وبسیار قوی پیل را بر شاخ خود برمیدارد و میکشد و در بیشہ آں پیل نتواند کہ بماند +

کرکم - از نواحی الہند آمدہ - زعفران +

کُرِکی - یونانی کریاکوس kuriakos یوم یکشنبہ ونام بازارے بود کہ بیوم یکشنبہ منعقد می شد ومردم ہر قسم جوق جوق دراں روز می آمدند +

کُرکیّ - ارامی ست - کلنک - کراکی جمع +

کرکی - یونانی کریاکی kuriake روز یکشنبہ +

کرمدانہ - بہ بینید کردمانہ +

کرنب - یونانی کرمبی krambe چکندر - یا نوعے لذان شیریں تر و تازہ تر از قنبیط کہ درشت ترین کلمہ است ہندش گوبھی نامند +

کرنتینہ - ایطالیانی قوارنتینا quarantina مرد بسیار لاغر - استخواں بندی - تشریح +

کُرنک - مشکک فیہ است - گرداگرد قلعہ یا فوج ستونہائے بطرز دیوار استادہ نمود برائے حفاظت آں از مضرت دشمناں خواہ از چوب باشد یا از آہن +

کرنیب - یونانی خرنبیان chernibion آوندے ست کہ برائے آشامیدن آب از کدو ساختہ باشند +

کَرُوب - از عبرانی ست - فرشتہ - سروش +

کُرُوب - جرمنی کرُپ Krupp توپہائے کہ در کارخانہ کروپ تیار شدہ باشند +

کرُوب - فرنساوی کروپ croup خروسک - خناق +

کَرُوسہ - ایطالیانی کاروزّا carrozza کالسکہ - عرابہ - ارابہ +

کرویا - کراویا - یونانی کَران karon زیرہ کرمانی +

کَرِیتّہ - یونانی کربتّوس krabbatos چہارچوب پایہ دار کہ بر ریسماں یا نوار بافتہ نباشند - بلکہ محض چوب باشد +

کرینہ - یونانی کرینی kairne زنے سرود کنندہ

کَرُیونی - مشکک فیہ است - نوعے از فحم حجری کہ بہترین اقسام زغال است +

کَرُیونی - مشکک فیہ است - دروغ گوی - کاذب +

کزغند - فارسی کژاغند - وکژاکند نوعے از لباس کہ زیر زرہ می پوشند +

کزمازک - معلوم نیست کہ اصلش چیست - ثمرۃ الطرفاء +

کُسْ - یونانی کُسُوس kusos فرج زن - مطلقاً وغیرہ برانند کہ معرب کوز فارسی است +

کُسُبج - بہ بینید کُسبہ +

کُبۡبَہ - فارسی کُپہ یا کُبہ ثفل تخم سرشف کہ روغن ازاں کشیدہ باشند و نوعے از شیرینی کہ از روغن کنجد تیار کردہ باشند +

کستبان - فارسی انگشتوانہ - حلقہ کہ جامہ دوزاں در وقت دوختن در انگشت کنند تا سوزن بانگشت نخورد - و بمعنی حلقہ کہ تیر اندازاں وقت تیر انداختن در انگشت کنند +

کُستک - ترکی کوستک - زنجیر ساعۃ الجیب را گویند +

کُستوان - فارسی ست - اصطبل اسپاں را گویند +

کِسریٰ - فارسی خُسرو - لقب شاہان فارس +

کسفریت - مرکب از کبریت کہ گذشت و فاسفورس phosphorus کبریت - ماچک +

کسکری - بطخ - شاید منسوب بسوے کسکر باشد +

کسّم - ترکی کِسیم (بمعنی قسم) قسم نوع - نوعے از لباس - میگویند "کُسّم" افرنجی یعنی براے او لباس افرنجی ست +

کسوناتی - وزن یا کیل +

کشتبان - بہ بینید کستبان +

کشخان - دیوث +

کشخنہ - دیوثی نمودن +

کشک - فارسی کشک - آش یا آش ہر قسم غلہ کہ باشد مثل گندم وغیرہ +

کُشک - فارسی کوشک - قصر - بناء بلند +

کشکُل - فارسی ست - کشکول و آں آوندیست کہ درویشاں و گدایاں ہمراہ خود دارند و ہرچہ گدیہ می کنند دراں می اندازند +

کشمخنہ - نرہ ایست پاکیزہ و نرم کہ آنرا ملاح خوانند +

کشمخہ - بہ بینید کشمخنہ +

کشوث - بروزن صبور گیاہے ست شبیہ ریسمان کہ بر درخت پیچد و بیخ او در زمین نباشد +

کعک - قدیمی ابجبشن کاک - شیرمال - در ارامی و فارسی از زبان قدیمی ابجبشن آمدہ +

کعک - فارسی کاک - بقسماط کہ بزبان انگریزی بسکٹ خوانند +

کفتہ - فارسی کوفتہ - نوعے از کباب +

کفر - ارامی ست قبر +

کفر - ارامی ست - قیر کہ بر کشتی و جز آں مالند +

کَفر - ارامی ست زمین دور دست از آبادی +

کفلیرہ - فارسی کفگیر - چمچہ کلاں +

کفیہ - بہ بینید کوفیۃ +

کلار - لاطینی کلّاریم cellarium بیت المؤنۃ - جائیکہ اشیاء خوردنی دراں جمع دارند +

کلاہ - فارسی یا ترکی کلاہ - مکار - حیلہ گر - فریبی - دغاباز +

کلتبان - بہ بینید قلتبان +

کلخی - شاید کہ یونانی اَگلخان agallochon باشد درخت عود ہندی +

کِلس - یونانی خلکس chalix یا لاطینی کالِکس

آہک - سپید calx +

کَلغَریَہ - فارسی کلغر بکسر اوّل وسکون ثانی بمعنی بنّاء وگلکار باشد - کسانیکہ بر تیاری قلعہ مصروف باشند +

کَلُغَہ - از ترکی کلفہ از عربی خلیفہ زنے کہ بخانہ پرستار وخادمہ مستورات باشد - واین لفظ عموماً در مصر مستعمل می شود +

کَلکَلانج - ہندی کلکلہ - معجونے ست مفید استسقا +

کلکوں - فارسی گلگوں - گلگونہ +

کلوتہ - فارسی کلوتہ - کلاہ +

کَلیچہ - فارسی کلیچہ یا گلیچہ - قسمے از نان کہ در آں مسکہ انداختہ پختہ باشند +

کلیم - ترکی کلیم - فرش +

کماج - فارسی کماچ - نانے باشد معروف و بہترین اقسام میدہ +

کما ذریوس - یونانی خمیدرُس chamaidrus بلوط الارض +

کمافیطوس - یونانی خمیپتس chamaipitus تخم کرفس رومی +

کِمام - یونانی کیموس kemos غلاف شگوفہ +

کُمبانیہ - ایطالیانی کُمپانیا compagnia جماعت مشترکہ - لجنتہ - جوق +

کِمبِلاَیہ - ایطالیانی کامبیالہ cambiale ہندوی سفتہ +

کِمبیالہ - بہ بینید کمبلایہ +

کَمبیُو - ایطالیانی کامبیُو cambio سفتہ - ہندوی +

کُمثری - ارامی ست - امرود +

کمخ / کمخا } چینی ست - کمخاب کہ قماشے ست معروف ابریشمین وبہترین آں در احمد آباد وگجرات می بافتند

کمخان - چینی بوساطت اندلوسی camocan کموکان - قسمے از ماہوت +

کمر - فارسی ست کمربند وکیسہ پول کہ او را ہمیان نیز خوانند +

کمرک - لاطینی کمرکیئم commercium بوساطت ترکی - محصولے کہ از جانب حاکم وقت بر اشیاء داخلہ خارجہ گرفتہ شود - وجائیکہ تحصیل حاصل نمایند آنرا کمرکی خوانند +

کمریرہ - ایطالیانی کمریئیرہ cameriere خادم +

کمساری - فرنساوی کمسیر commissaire گماشتہ - ناظر - مستحفظ قطار (ریلوے گارڈ)

کمنجہ - فارسی کمانچہ - رباب +

کمّون - یونانی کمینن kuminon قسمے ست از خوشبوے کہ زیرہ کبہا نام دارد +

کُمَیت - فارسی قدیم کمیتہ - کمیختہ - اسپے کہ دم ویال سیاہ دارد وباقی سرخ مائل بہ سیاہی +

کمین - ارامی ست - قوم پنہاں نشینندہ بقصد دشمن در جنگ ودخل در امور بنوعے کہ مفہوم نگردد +

کمین - لاطینی کمینس caminus (تنور) - چوبہائے کہ براے گرم کردن تنور نگہداشتہ باشند

کُنار - فارسی کنار - کناره جامه - کناره دریا +
کِنّارَہ - از یونانی کِنیرا یا عبرانی کِنّور ماخوذ است طنبور - دہل +
کُناش - بسریانی مجموعه را گویند از ینجا کنش بمعنی گروه آمده +
کُناه - بہ بینید جناح +
کنبار } کنبر } از نواحی الهند است - رسنے که از پوست نارگیل بافند +
کَنَبَہ - فرنساوی کَنَپی canape مهاد - نیم تخت که قسمے ست از کرسی +
کُنبُوش - بہ بینید کبوش +
کنترانو - ایطالیانی کنترانو contratto نوعے از معاهده که میان دو کس یا زیاده از دو برائے انجام کار مخصوص بشروط خاص منعقد می شود - و آں کاغذ را نیز گویند که دراں ایں معاهده خاص تحریر یابد +
کُنْد - فرنساوی کُنْت comte امیر - جمع کنود وکند اسطبل یعنی امیر لشکر که بفرنساوی کانستبل conestable خوانند ازہمیں ماخوذ است +
کنداره - یونانی کنثروس kantharos ماہی است که کوہان دارد +
کُنداکر - فارسی است دلیر و شجاع +
کُندُرُ - یونانی خندروس chondros لُبان +
کُندُرَه - یونانی کونتورا kountoura بوساطت ترکی - کفش پاپوش +
کَنْدَرَہ - یونانی کنتریان kunterion چوبے باشد که براں باز نشیند - بفارسی آنرا پاگیره خوانند +
کُنْدُز - بہ بینید قندز +
کُنْدُس - فارسی کندش - بیخ کازروں +
کندوج - فارسی کُندُو - ظرفے را گویند که دراں غله نهند بطور ذخیره از گل باشد یا از چوب +
کندوز - فارسی کندوج - زن نازای که آنرا عقیمه نیز خوانند - و ماده گاو بکه شیر ندهد +
کنز - فارسی گنج - خزانه +
کنشه - نبطی کُنْتَا - دسته شاخهائے سبز که جمع کرده یکجا بسته باشند +
کنشلیر - ایطالیانی کنچلیئره cancelliere صدر انجمن - اعلےٰ افسر - چانسلر +
کنّیر - ایطالیانی کارنیئرا carniera کیسه برائے شکار +
کَنِیسَہ - ارامی ست کلیسیا +
کُوّارَہ - فارسی کوار بوساطت ارامی - انگبین یا موم یا خم مانندے ست از شاخ یا از گل درون تهی تنگ سر برائے عسل نهادن زنبوراں یا خانه زنبور که دروے عسل نهند +
کوب - کوبہ - لاطینی کوپہ cupa بوساطت ارامی کوزه که دسته ندارد - پیاله - بشقاب +
کوبہ - فارسی کوبہ - دہل خورد - نرد +

کوبری - ترکی کوپری - پل - پل آہنیں +

کوتہ - فارسی کوتہ کہتر قامت +

کوث - بہ بینید قفش و کوش +

کوخ - ارامی ست کاخ کہ از نے بنا کردہ باشند و بالایش مسنم باشند +

کوخ - فارسی کاخ خانہ کہ از نے سازند +

کود - فرنساوی کود code مجموعہ آئینہا وقواعد حاکم وقت +

کودن - ارامی ست - ستور پالانی - مرد کاہل - گول +

کودن - فارسی کودنینہ - یابو کہ بکار باربرداری می آید - بیل - استر +

کوذین
کدین
کودین
بہ بینید کذن +

کورت - فارسی کوربود - نابینا کردہ شود +

کورجہ - ہندی کوڑی بیست از ہر جنس کہ باشند اخذہ بالکورجہ برائے افادہ ایں مطلب می آید کہ آں جنس را بحیثیت مجموعی گرفت ویکمشت خرید +

کورک - ترکی کورک - بیل - بیلچہ - کشتی خاص کہ دراں مجرمان بطور مشقت تعزیری کار میکنند نیز مشقت تعزیری را ہم نامند +

کورنتینہ - ایطالیانی کوارنتینا quarantina مدت چہل روز کہ دراں مردمان بیمار یا امراض متعدی یا آنانرا کہ از مملکت مبتلاء امراض متعدی آمدہ باشند علیحدہ دارند تا مرض بدیگر کساں تعدیہ نکند وگاہے بر مدت کم از چہل روز ہم اطلاق یابد +

کورہ - یونانی خورا chora پرگنہ - شہر - شہرستان ناحیہ - کرانہ +

کوز - فارسی کوزہ - آفتابہ ماشورہ دار کہ دستہ ہم دارد +

کوس - چوبے ست مثلث مرنجاران را کہ باآں تربیع چوب معلوم می نمایند +

کوس - غلط خوردن در سیر دریا +

کوش - فارسی گوش معروف کہ بعربی آں را اذن خوانند +

کوشنکہ - بہ بینید کستنک +

کوسج - فارسی کوسہ - بہ بینید کوسہ +

کوسنہ - فارسی کوسہ اندک ریش - تیغ ماہی - ماہی نوک دار - شخصے کہ دندانش کم باشد یعنی سی یا سی و یک دندان داشتہ باشد سی و دو نہ داشتہ باشد +

کوش - فارسی کفش - پا افزار +

کوشک - فارسی کوشک - کاشانہ - قصر +

کوشتہ - فارسی کوشیدن یا عبرانی کبشع - آتشدان چونہ +

کوفتہ - بہ بینید کفتنہ +

کوفیہ - ایطالیانی کفیا cuffia پارہ کہ بسر بندند -

وعوام آنرا کفّیه خوانند +

کوفیة - چوبکے خوردی ہیچونی که جلاہگان آنرا بر دوک کرده ریسمان بر وے پیچند و بوقت تنستن و بافتن خام آں بکار برند +

کولیره - فرنساوی کولیرا cholera ہیضه - وبا +

کوم - یونانی کومی kome توده - ده - کیہان جمع +

کومساری - ایطالیانی کومساریو commissario متصرف - مباشر - امین حواله - ناظر قطار +

کومسیون - فرنساوی کومسیون commission جماعتے ست که برائے شنودن دعاوی تجاریّه یا سیاسیّه مامور شود به بینید قومسیون +

کون - فارسی گون - رنگ +

کوہبان - فارسی کوه بان - پاسبان کوه - محافظ کوه +

کوہبانی - فارسی ست - شخصیکه راه ہائے کوه و بلندی وپستی آں داند و دریں امر تجربه بہم رسانده باشد +

کوہرجله - فارسی کہرجله - نوعے از نمک که در باروت بکار آید +

کوّة - ارامی ست روزن دیوار وخرق حائط +

کہربا - فارسی کاه ربا - نوعے از کوچ که کاه رباید +

کہربائی - فارسی کہربا - طاقت برقی +

کہرش - از کہریشں فارسی ماخوذ است یعنی نادانیکه بر ریش خود خندید +

کہرمان - به بینید کہربا +

کہف - فارسی کاو - غار - مغاک - گو +

کہنوت - سریانی ست - وظیفه کاہن وقوام او

کہنه - فارسی کہنه - دیرینه - پارینه +

کہیون - شاید که فارسی کاه یوں باشد دردے روغن زیت +

کیاخیا - به بینید کخیا +

کیب - فارسی ست نوعے از بوریائے درشت و سخت که باآں سایه کنند - یا قسمے از نے که ازاں بوریا و چپر سازند +

کیتونه - یونانی ختون chiton لباس سفید کشیش +

کیثار - یونانی کثرا kithara قیطار - ستار +

کیر - یونانی کوریوس kurios لقب تعظیمی ست مر اسقف یونانی را +

کیرا - به بینید قوری +

کیز - فارسی کیز که بمعنی نمد است - لباده - لباس کثیف وغلیظ +

کیس - ارامی ست - کیسه صرّه +

کیغنجه - ترکی ست (بیارام) اصطلاحے ست مر اہل حرب را که ہرگاه سردار فوج بایں لفظ متکلم شود سپاہیان ماتحت او از شغل حرب باز مانند +

کیل - ارامی ست پیمانه اخگر که از آتش زنه

پراگندہ شود +

کیلوجہ - عربی وفارسی کیل جائے اصل معنیش جائے پیمودن است حالا بمعنی خم آب مستعمل است +

کیلو - فرنساوی کیلو kilo قسمے از اوزان فرنساوی

کیلوس - یونانی خولوس chules غذا بعد ہضم معدی +

کیلون - بہ بیبنید کالون بمعنی قفل +

کیمخار - بہ بیبنید کمخان +

کیموس - یونانی خوموس chumos کیموس - کشکاب +

کیمیا - یونانی خُمیا chumeia اکسیر +

ل

لابتہ - عبرانی تلبوت - خاکے کہ از کوہ آتش فشاں برآید +

لارنج - عوام بجاے نارنج استعمال کنند بہ بیبنید نارنج +

لازورد / **لاژورد** } فارسی لازورد - سنگے ست معروف و مشہور کہ اورا لاجورد نامند +

لاک / **لک** } از ہند - لک کہ صد ہزار را گویند +

لاوندہ - ایطالیانی لاوندا lavanda نوعے از خوشبوے کہ عموماً اہالی اروپا باستعمال آرند +

لبسان - یونانی لپسنی lapsane تخم سرشف +

لبلبی - ترکی لبلبی - سُختہ زرت بریاں +

لبیس - قدیمی ایجبشن است نوعے از ماہی کہ در دریاے نیل یافتہ می شود +

لجام - فارسی لگام - آہنے است کہ دراں تسمہا بستہ در دہن اسپ کنند +

لجنتہ - ارامی است - زمین پیمائے ست کہ باں زمیں پیمایند +

لستیک - فرنساوی ایلاستیک elastique کش بردار - چیزے ست لزج کہ منغمز و دراز می شود بے آنکہ از ہم جدا شود و گاہے آں کفشہا را نیز گویند کہ دراں لستیک بکار آوردہ باشند - ہندی ربڑ خوانند +

لص / **لصت** } یونانی لیستیس lestes دزد

لغثیط - یونانی لگثیتیس logothetes وزیر یا مشیر کہ پیش از حکومت ترک بقسطنطینیہ از جانب حکومت عیسائی مامور بود +

لغم - یونانی لگون lagon بوساطت ترکی مغاکے بود یا کلاتہ کہ بزیر زمین سازند و از باروت پُر می کنند تا بوقت ضرورت آتش دادہ ماحول آں بر باد دہند +

لقالق - لاطینی لوکانکہ lucanica رودہاے جانوراں کہ با بازیرو توابل پرکردہ می پزند +

لقن / **لگن** } یونانی لکنی lakane تشت آفتابہ کہ دراں دست بشویند +

لمبه - ایطالیانی لمپا - لمپده lampade چراغ +

لمص - جمع لمبه +

لنجر - فارسی لنگر - لنگر کشتی +

لوا - ترکی ست - فوج +

لوبیا - یونانی لُبُوس lobos بوساطت ارامی جنسے از غلہ کہ بتازیش باقلے نامند +

لوبیا - ارامی ست - غلہ ایست کہ دانہٴ او کوچکتر از باقلا و غلافش شبیه بغلاف باقلی ست بعض آں سپید و بعض آں سرخ می باشد +

لور - فارسی لور نوعے از پنیر باشد کہ دراں پیہ بسیار باشد و بشام آنرا بنام دیگر موسوم سازند +

لوسیماخوس - یونانی لوساخیان lusimachion نباتے ست و معنی اصلی آں مشابہ زر است +

لوفه - یونانی لوکی leuke فیل گوش کہ گیاہ ہے ست و ہندش کچ پھل نامند +

لوکشیته - ترکی اوکوش یا اوگش بمعنی دوست سپاہانِ ترکی +

لوکنده / لوکانده } ایطالیانی لوکاندا locanda اوتل - مسافر خانہ - مہماں سرائے +

لولب - فارسی لولہ - لولہ آبریز - سوراخ بالوعہ کہ آب ناپاک از و بر می آید - پیچ - نایزہ - و دہن شیر مصنوعی کہ آب از و می آید و پلہ نردبان +

لومان - یونانی لیمین limen خانہ کہ دراں مجرمان جرایم کبیرہ تا حیات مقید می مانند یا برائے مدت معینہ مقید دارند +

لیقه - آنچہ در دوات نہند از لاس و موی و جز آں +

لیلاک - فارسی لیلنگ - گلے ست معروف و مشہور

لیمان - ترکی ست - بندر - کنارہ دریا - مرسے جائے لنگر انداختن کشتی +

لیمان - یونانی لیمن limen بوساطت ترکی لیمان - بندر و کشتی کہ برائے سزائے دادن مجرماں معین کردہ باشند - حالا بمعنی مشقت تعزیری و سزائے سخت مستعمل است +

لیوان - فارسی عربی الایوان - صفہ و طاق بلند را نامند - لواوین الونۃ جمع +

لیمون - فارسی لیمو +

م

ماجل / مجله } شاید کہ ارامی باشد - آبے کہ در دامن کوہ باشد - حوض - آب گیر - تالاب - بہ بینید ماجن +

ماجن - شاید کہ عبرانی باشد - حوض - آب گیر - تالاب +

ماجور - فرنساوی ماجور major سردار فوج +

ماجور - شاید کہ عبرانی باشد - خم بزرگ +

ماجون - جائیکہ دراں مرداں جمع شوند - مجمع - مجتمع - شاید کہ از ماجن عبرانی ماخوذ باشد +

ماخوز - لشکرگاہ - معسکر - قشون - جائیکہ دراں لشکر می مانند +

ماخور - فارسی مے خور - مجلس فساق بیت الفواحش

نیز آنکس کہ مرداں را سوے این چنین خانہا
رہبری نماید +

مادّہ - شاید فارسی ست - اصل ہر چیزے +

ماذبان - آنچہ بر کنارہ آب را ہموار روید - یا بر بیرامون
جوبہاے خورد +

مار - ماری - سریانی ست - ولی یا پیر عیسائیاں

مارث - فرنساوی مارس mars آذار +

مارس - یونانی مَرُوس meros بمعنی پارہ -
قطعہ زمینے کہ براے کاشتکاری وتخم ریزی
مہیا باشد +

مارستان - فارسی بیمارستان* - شفا خانہ -
خستہ خانہ +

ماس - بہ ببینید الماس +

ماساریقا / ماساریقی / ماسریقا } یونانی مسرائکا mesaraika
رگہاے باریک کہ باکثر امعا و آخر
معدہ متصل است +

ماسورہ - فارسی ماسورہ و مشورہ - نادہ کوزہ و
جز آں و آنرا بفارسی لولہ و ناوچہ و نائژہ
نیز گویند - و در محاورہ حال فارسیان
نول خوانند +

ماصورہ - فارسی مشورہ و ماسورہ ناوچہ ہر چیز
کہ باشد مثلاً ناوچہ بندوق یا کوزہ یا سیگارہ
وغیر آں +

* وقت تعریب کلمہ بے از بیمارستان افتاد باین خیال کہ شاید
حرف تعریف باشد - بہ ببینید تحقیق لفظ اُسقف - منہ

ماش - مولد یا معرب - غلہ ایست معروف و
مشہور +

ماشرا - سریانی ست - مرض جلد شور - مرض
دموی را گویند یعنی ورمیکہ مادہ آں از خون
باشد +

ماشہ - فارسی ماشہ - قلابہ کلبتان - دست پناہ

ماصول - فارسی مَشُور - یا ماسور - آلہ ایست
نواختنی مشہور و معروف بہندش بانسلی نامند

ماکنتہ - ایطالیانی - ماکنّا macchina آلہ صناعت
و مشین را گویند +

مالج / مالش } فارسی مالہ - بیلچہ کہ افزارے است
مربنایان را +

مأن - فارسی بواسطہ ارامی - سپار - گاو آہن

مانستار - یونانی منستریان monasterion
مکان روحانی +

مانورہ - حرکت لشکر بہ ببینید - مناورہ +

مانوفاتورہ - ایطالیانی مانوفاتورا manufattura
مال معمول - ساختہ مصنوعی از لباس کہ در
ماکینہ تیار می کنند +

مانیا - یونانی مانیا mania قسمے از جنون +

ماوردہ - حصۂ پیشیں مکان مسکونہ +

ماہوبذانج / ماہوبذانہ } فارسی ماہوبذانہ - حب الملوک

ماہیزہرج - فارسی ماہی زہرہ - داروے ماہی کہ
پوست بیخ گیاہے ست - بغایت سیاہ مانند

جگرماہی و آنرا بعربی سم السمک وشیکران الحوت خوانند - اگر قدرے ازاں درآب ریزند - ماہیانیکہ درآب باشند مست شوند وبرروے آب آیند ٭

ماہیّہ - فارسی ماہ - تنخواہ - مشاہرہ ٭

مائدہ - حبشی میدہ - میز ٭

مائدہ - حبشی مائد - میز - خانہ ٭

مایو - فرنساوی مے mai شہرمی - ماہ سوم بہار ٭

مِتْر - یونانی متِرن metron بوساطت فرنساوی متری mètre آلہ ایست کہ پیمائش زمین باآں می کنند - امتار جمع ٭

مِتْرس - یونانی تُرقوس thurcos بوساطت ارامی چوبے کہ پس درنهند - و صاحب قاموس می فرماید کہ فارسی ست معرب متَرس ای لاتخف معہ ٭

مترس - قلعہ بندی - حد بندی - کوچہ بندی - بہ بینید مترس ٭

مثرودیطوس - یونانی مثرداتیوں mithridatio تریاقے ست ٭

مَجّ - فارسی ماش - غلہ ایست کہ دانہ اش مثل عدس باشد ٭

مِجداف } مجذاف } ارامی ست - پارو - خادہ - بیل کشتی ٭

مِجْدَل - ارامی ست - برج - بارہ ٭

مجرب - فارسی ست بہ بینید جربان ٭

مَجِسْتی } مَجُسْطی } مَجَسْطی } یونانی مگستی megiste بمعنی کلاں نام کتابے ست درعلم ہندسہ ٭

مُجَسْطَر - خم کلاں - ایں لفظ عموماً بجلب مستعمل شود - بہ بینید جسطر ٭

مَجَلّہ - بہ بینید ماجل ٭

مَجُوس - یونانی مگوس magos موغ یا مغ را گویند کہ قومے ست آتش پرست - وصاحب قاموس می فرماید کہ معرب میج گوش فارسی ست

مُجُون - بے حیائی - بے شرمی - عربی نیست لیکن ایں ہم معلوم نیست کہ اصلش چیست ٭

مِحْصَن - ارامی ست - زنبیل - قفل ٭

مِحْران - ہواے جنوبی ٭

مُحَشَّنک - فارسی خستہ - بدحال - ناخوش - بیمار ٭

مِخَل - یونانی مخلوس mochlos آلہ ایست آہنیں کہ با و سنگ وغیرہ از زمین بر داشتہ یا کندیدہ شود ٭

مُخْشَلَب } مُشْخَلَب } زیورے باشد کہ از پوست خرما و مہرہ ترتیب دہند بشابہ قلادہ ٭

مُدّ - بہ بینید مدی ٭

مُدَاشتہ - درممالک اندلس بجاے مدفس مستعمل است - بہ بینید مدفس ٭

مَدَالیہ - ایطالیانی مدالیا medaglia تمغا را گویند

مدالیات جمع +

مَدامَہ - فرنساوی مادام madame بیگم - خاتون +

مُدرُوِز - از دروازہ فارسی ماخوذ است - بمعنی سائل - گداگر - چہ او ہم دربدر میگردد +

مَدقُس - یونانی متاکسا metaxa ابریشم - کتّان +

مُدمَاک - ارامی ست - در اصطلاح معماران صف خشت راگویند +

مَدہُوش - فارسی مدہوش - حیران - بے ہوش - مست +

مُدی - لاطینی مُدیُس modius پیمانہ ایست کہ وزنش نوزدہ صاع باشد +

مرتبان - بہ بینید مرطبان +

مُرتَک - فارسی مرداسنگ کہ قسمے ست از سنگ +

مَرج - فارسی مرغ - زمینے کہ دراں کشت کارند یعنی مرغزار و زمین پست کہ دراں درختہاے خودرو موجود باشد +

مُرج - ارامی ست چراگاہ +

مرجان - یونانی مَرگَریتیس margarites مروارید سرخ خُرد +

مَرجُونَۃ - سَبَد - ایں لفظ بمصر و اطرافش عموماً مستعمل است +

مرداسنج } فارسی مرداسنگ - سنگے ست کہ در
مرداسنگ } دواہا بکار آید +

مُردَراج - فارسی مردریک یا مردہ ریک مردہ ریگ یعنی مال و متاعے کہ از کسے بعد مردن باقی ماند بعربی وراثت خوانند +

مُردِی } ارامی ست چوبے ست از چوبہاے دراز
مِردَی } کہ ملاّحاں بدستش گرفتہ برزمینِ دریا یا برکنارہ دریا اعتماد نمودہ کشتی را برانند و عموماً در ہند از قناۃ باشد +

مردقوش - بہ بینید مرزجوش +

مَرّ - یونانی مَرّا marra بوساطت ارامی - بیل - بیلچہ +

مُرنج - فارسی مرداسنگ - بہ بینید مرتک +

مرزجوش } فارسی مرزانگوش - پونہ - اپاد کہ
مرزنجوش } دوائے ست معروف و مشہور +

مرزوان - فارسی مرزبان - سردار پارسیان - رئیس الفرس +

مَرسِین - یونانی مرسِنی mursine درخت آس +

مرشانہ - فارسی رسنن - رِشتن - ریسمان بہ بینید رسن +

مِرط - ارامی ست - گلیم از پشم یا ابریشم +

مرطبان - فارسی مرتبان - ظرفے ست از سفالین یا از چینی کہ بفارسی آنرا بستو و بستک بفتح باے تازی گویند +

مِرکاص - ایطالیانی مرکاتو mercato جائے خرید و فروخت اسپ +

مِرعِزّا - ارامی ست - موے ناے ریزہ بن پشم گوسپند +

مرعزی - به بینید مرعزا *

مرکاز - نقانق را گویند - به بینید نقانق *

مرمر - یونانی مرمروس marmaros سنگ مرمر *

مُرُوبِن - فارسی رابین - شخصیکه رابین پوشیده باشد - صاحب فرهنگ جهانگیری می نویسد رابین با نون مفتوح شلوار باشد *

مَرْهَم - یونانی ملگمه malagma بوساطت ترکی - مرکبیست که برای اندمال جراحتها سازند *

مَرِیس - قدیمی الحبش است - جنوب *

مریسی - قبطی ست - بادی که از جانب یمن وزد بمصرش المریسی خوانند *

مُرّیق - ارامی ست - زعفران - اسپرک *

مَزّ
مَزّی } فارسی موزه - پاپوش زرد *

مَزّ - ترکی مَسْت - نوعی از پا افزار اندرونی که بخانه می پوشند وچون از خانه بیرون روند بالایش پا افزار دیگری پوشند تا از گرد وغبار صاف وپاک ماند *

مَزَاجِرْنَه - ایطالیانی مدزجرنو mezzog.orno قیلوله - وساعتی که طلباء مدرسه را بوقت زوال آفتاب داده می شود تا ارام کرده باز مشغول تعلیم شوند *

مزد - به بینید مز *

مس - فارسی ست مِس - جوهریست کانی بعربی نحاس گویند *

مِسْتَر
اَلْمِسْتَر } انگلیزی مِسْتَر mister مالک - آقا - برای مردان انکلیس مستعمل شود *

مُسْتَرَاح - صحت خانه *

مسترواش - مرکب از ایطالیانی مستر mestiere بمعنی پیشه وترکی واش بمعنی رفیق یعنی هم پیشه نجار - درودگر - کسیکه شغل تراشیدن چوب دارد - ماخوذ از ایطالیانی ماسترو داشیا mastro d'ascia است بمعنی صاحب بیل - بیلدار *

مُسْتُقَه - فارسی مشتی - پوستین دراز وآنچه بدان چنگ نوازند *

مُسْتَلّه - ایطالیانی مَسْتِلُّو mastello حوض آهنین که دران اهالی اروپا غسل می کنند وجامه صاف وپاک نمایند - وآنرا بعربی دُست خشب نیز گویند *

مِسْح - فارسی ماشو ومشوغا کلاه پشمین *

مسخره - شاید که از اندلوسی مسکارا mascara ماخوذ باشد بیقین نتوان گفت که بعربی از اندلس آمده یا باندلس از عربی - شخصی که نقل احوال کسان می کند وظریف ومسخره باشد

مُسْخُوط - در مقبره های قدیمی مصری بتان سنگین یافته می شوند که خورد وریزه باشند اهل مصر زعم کنند که در اصل مردمان بوده اند که بغضب الهی مبتلا شده مسخ شده ند وبتان سنگین شدند *

مِسْرِی - قبطی ست - بادغطس *

مُسْطَار - لاطینی مستاریُم mustarium شرابی است بغایت مسکر که نوشنده را بزمین اندازد از غایت بدمستی +

مُسْطَار - فارسی مشت افشار یا مشت کار قسمی است از شراب که ترشی داشته باشد +

مُسْطَارِین - یونانی مستریان mustrion افزاری است که معماران بکار عمارت مستعمل نمایند +

مسطبه - ارامی ست - دُکان - نشیمن چبوتره - سندان +

مِسْطَح - فارسی مُشْتَه - آنچه دران خرما می اندازند +

مسطول - مست - به بینید سطل +

مِسک - سنسکرت مشک मुष्क: خوشبوئی است که از ناف آهو بهم رسد +

مَسک - ارامی مَشکا - پوست حیوان را گویند +

مسکان - ارامی ست عربون +

مِسَلّه - در اصل بمعنی سوزن کلان است حالا بمعنی بینار چار گوشه گاؤدُم مستعمل است و این گونه در مصر بسیار می باشد +

مِسْمَار - ارامی ست - میخ +

مُسْیُو / اَلْمسیو } فرنساوی مُسْیُو monsieur آقا - مالک - برای مردمان فرنساوی مستعمل می شود +

مُشَارَة - ارامی ست - خیابان - گرد زمین - کشت +

مَشْحَه - سریانی ست - تدهین آخرین - مسح بازپسین - یعنی مالیدن کشیش روغن را در وقت آخرین و دم واپسین +

مُشِدّ - شاید که قدیمی ایجبش باشد مستخدم ادنی مرحکومت را که بسوی عهده داران دهی فرستاده شود و این لفظ زیاده در نواحی مصر مستعمل می شود +

مُشْمُلّا - ترکی موشمله - ازگل - کونوس - که نام درختی است +

مشکاة - حبشی ست - قندیل که دران چراغ افروزند +

مُصْحَف - حبشی مَصْحَف - کتاب - حالا دینی کتاب را گویند عموماً و قرآن را خصوصاً +

مُصْطَار - به بینید مسطار +

مُصْطَبَه - به بینید مسطبه +

مصطبنّاس - ایطالیانی سْتَا بِینِی sta beno باشید - توقف کنید - این کلمه عموماً زبان زد دُکان داران است +

مُصْطَکا / مُصْطِکی / مَصْطِکی } یونانی مستیخی mastiche دوائی ست معروف و مشهور و آن صمغی ست که سپید آنرا رومی مصطکی و سیاه آنرا نبطی مصطکی گویند +

مطانوة - یونانی متنوئیا metanoia سجده +

مَطْرَة / مَطْر } یونانی متریتیس metretes نصف قنطاریشی - بعدش بمعنی آوند چرمی کلان که برای آب باشد مستعمل شد بعدش بمعنی مطلق آوند مستعمل شد چرمی باشد یا نه +

مَطْرَان - یونانی میترپلتیس metropolites بوساطت ارامی اُسقف بزرگ +

معزا - برخلاف ضان +

مغازة - ترکی مغازة ازعربی مخزن - گنجینه - ذخیره خانه - میکزین +

مُغْد - بادنجان +

مغدف - به بینید مقداف +

مغناطیس } یونانی مگنیتیس magnetesi سنگ
مغنطیس } آهن ربا +

مقانق - به بینید نقانق +

مُقداف } ارامی ست یا حبشی - پارو - خاده -
مقذاف } بیل کشتی +

مقدونس - یونانی مکدونیسان makedonision اجمود خراسانی +

مَقدُونس - یونانی مکدونسان makedonsion کرفس رومی +

مِقطف - به بینید مقداف +

مِقلاد }
مِقلد } به بینید اقلید +
مُقلید }

مُقمجر - فارسی کمان گر - کسیکه کمان سازد +

مُقَنّ - قفص مرغان - به بینید قم +

مکارونی - ایطالیانی مکارونی macaroni برشته آرد که قسمے ست ازخوردنی +

مُکدی - ماخوذ ازگدیه فارسی ست بمعنی گداگر و سائل +

مَکس - ارامی ست - خراج - اِتاوه +

مِکنسه - ارامی ست جاروب +

مکوک - فارسی بوساطت ارامی - پیمانه ایست که دراں یکنیم صاع گنجد +

مکینه - ایطالیانی مکنا macohina آله صناعت که از آتش دراں استخدام نه نمایند شل آله سوزن - و اگر بدون آتش بکار نیاید وابور - یا فابور - یا بابور نامش نهند +

ملاب - قسمے از خوشبوے نزد ابن اعرابی زعفران را گویند +

مَلّاح - ارامی ست صاحب نمک و کشتی آں +

ملاطه } ایطالیانی مَلَاتُو malato بیمار - مریض -
ملاطو } پریشان +

مَلبه - زعفران +

مِلتّم - بادے که از جانب مغرب به تندی وزد - به بینید ملتّن +

مِلتَن - بادے ست تند که بر سطح بحر اعظم وزیده آب کثیر در دریاے نیل می اندازد و بدیں سبب دراں مد واقع شود و باعث سیرابی ماحول دریاے نیل می شود +

مُلفان - سریانی ست - عالم دینی نصارے و فقیه ایشاں +

ملنخولیا - یونانی مَلَنخُولیا melancholia افسردگی کدورت - سودا - مالیخولیا +

ملوخ - ملوخیه - ملوخیا - یونانی مُلوخی moloche قسمے ست از تره و آنرا بشیرازی خطمی کوچک

نامند و بلوکیہ مشہور است +

مُلُوطَہ - یونانی مِیلُوتی melote قسمے ست از لباس +

مُلُوکِیَہ - بہ بینید ملوخ +

مِلّی - فرنساوی مِلّیمِتر millemètre ہزار یک متر بہ بینید متر +

مِلیُون - فرنساوی مِلیُون million دہ لک را گویند +

مُمبَاغ - ترکی بویون باغی گلوبند +

مُمطَر
مُمطَرہ } ارامی ست - بارانی +

مَن
مَنَا } ارامی ست - پیمانہ ایست کہ مساوی دہ رطل باشد +

مِنَار - لاطینی میلاریم miliarium میلے ست کہ برائے آں نصب کردہ باشند کہ بینندہ را ازاں ایں ہدایت حاصل آید کہ آں راہ باآں شہر میرود یا آں شہر باآں جانب است +

مُنَاوِرَہ - ایطالیانی مَنُوِرا manovra حرکت لشکر - اصطلاح فوجی ست +

مَنَاوِیشی - ترکی مَنفشہ از فارسی بنفشہ - رنگ بنفشی +

منتو - ایطالیانی مَنتُو manto لباسے باشد کہ بالائے ہمہ ملبوسات پوشند علے الخصوص لباسے کہ از نگونہ بجنس لطیف مختص است +

مُنَجِّد - ارامی مجد - پنبہ زن - نداف +

مَنجَرِیَہ - ایطالیانی منجارہ mangiare طعام از ہر نوعے کہ باشد +

مَنجَنُون - یونانی مَنگَنَان magganon بوساطت ارامی بہ بینید منجنیق +

منجنیق
منجلیق } یونانی منگنکان magganikon بوساطت ارامی - دولاب آب - آلہ ایست برائے انداختن سنگ وغیرہ

مَندَل - ہندی مندل یا مندر - دائرہ جادو +

مندیل - ایطالیانی مَنتِیلہ mantile دستمال +

مِندِیل - ایطالیانی مَنتِیلی mantele بوساطت یونانی منتلیان mantilion دست مالے کہ بوے روے و دست پاک و صاف نمایند و دستارخوان - و دستار کہ بر میاں بندند +

مَنسَتَر - بہ بینید بادستر +

مِنشَاۃ
مَنشِیَہ } قبطی ست - دہ - جا - چارگوشہ - مربع - وآں میدانے باشد وسیع کہ باطرافش مکانات مردماں باشد +

مَنقَد - یونانی منگنان magganon یا فارسی پنگان - انگشت دان کہ دراں انگشت بسوزند +

مَنقَل - یونانی منگنان magganon یا فارسی پنگان - بہ بینید منقد +

موانید - شاید ماندہ فارسی باشد - بقایا باقی ماندہ جمع ماندہ +

مَوبَذ - فارسی مُوبد کشیش مجوس - جمع موبذان

دمواںذۃ +

مُوبِلیَا | مُوبِلیَا | ابطالیائی موبلیئا mobiglia کالاے خانہ ازمیز و کرسی وغیرہ +

موتان - ارامی ست مرگا مرگی ستور +

مویزج - فارسی مویزک - مویزکوہی +

موسیقی - یونانی مُوسِیکی monsike فن سرود - وآلات سرود - وسرود کنندہ ہر سہ راخوانند +

موصل موصول موصلی } بہ بینید ماصول - مواصل - مواصیل جمع

موربنہ - مشکوک فیہ است - تیر بام - چوبے کہ مستطیل و دراز باشد +

موز - سنسکرت موشہ मोचः سیوہ کہ ہندش کیلہ نامند +

مورج - فارسی موزہ - چقمہ زن - پاپوش زن +

موق - ارامی ست - موزہ چرمین +

مُوم - برسام - کہ ورم سینہ راگویند +

مومیا - یونانی مومیا moumia مومیائی - وآں داروئےست چوں استخوان کسے بشکند بخورانند و یا درانجا بندند درو ساکن شود +

مِہْتار مِہتر - فارسی مہتر - سردار - شہزادہ +

مُہْران - شاید کہ مہرگان فارسی باشد - عرض لشکر استعراض +

مُہرجان - فارسی مہرگان - عیدے ست مرپارسیان رالکن حالا بمعنی روز خرمی و روز جشن مستعمل

مُہْرق - فارسی قدیم مہرک - کاغذے کہ عہدنامہ وغیرہ برآں نویسند +

مُہرقان - فارسی - ماہی رویان دریا سیل آب - آب راہہ - کنارہ دریا معنی اخیر خفاجی نقل کردہ +

مہموز - از ترکی مہموز - ازعربی مہماز میخ آہنیں کہ برپاشنہ موزہ رائض باشد کہ بر تہیگاہ اسپ توسن زند +

مُہَنْدِس - فارسی انداز - ہنداز - اندازہ کنندہ درکاریز و بناو زمین - کہ آنرا انجنیئرنگ خوانند +

میدان - فارسی میدان دانند لیکن دراصل مشکوک فیہ است +

میرون - یونانی مُران muron روغنے کہ بدن مالند یا بطور خوشبوے بکار آید +

میرباخور - فارسی وعربی است - داروغہ اسپان +

مِیز - شاید کہ قدیمی انجبشن باشد +

میزاب - فارسی ماز آب - ناودان +

میل - لاطینی ملیئم milium سوم حصہ فرسنگ ونشان میل +

مِیْل - یونانی میلی mele سبار - مِسبار +

مَیمار - سریانی ست - وعظ - خطبہ +

میموں - یونانی مِیمُو mimo بوزنہ - کپی +

مِینا - بندرگاہ - بعض گویند اصلش لمین limen یونانی بودہ کہ بحالت نصب لمینہ limena

گفتندے۔ لام اصلی را حرف تعریف فہمیدہ اند اختند مینا باقی ماند وبعض برانند کہ ایں کلمہ عربی ست واز اِنَا بمعنی اقامت ماخوذ است

مینا۔ فارسی ست آبگینہ۔ مہرہ ❊

مِینُنَة۔ فارسی مینا۔ کاریچ کہ براکثر مساجد و مقابر می کنند۔ ونیز آں جانب ساعت جیب کہ براں رقوم اعداد رومی مرقوم باشد وازاں رقوم وقت رامعلوم می کنند ❊

مُنْبَہ۔ یونانی مُنی mone دراصل بمعنی مکانے بودہ کہ زاہد عیسائی دراں قطع تعلق کردہ مشغول بذکر حق گردد۔ الحال بمعنی باغ مستعمل شدہ ❊

ن

ناجود۔ ارامی ست۔ فنجان ❊

ناخدا / ناخودہ } فارسی ناخدا۔ قبطان ❊

نارجیلہ۔ سنسکرت نارکیل नारिकेल: قلیان راخوانند چہ عموماً از نارجیل می باشد۔ وعوام آنرا ارکیلہ نیز خوانند ❊

نارنج۔ فارسی نارنگ۔ قسمے ست از میوہ مشابہ بہ نارنگی کہ ازاں بزرگ باشد۔ وخود نارنگی را نیز گویند ❊

ناردین۔ یونانی نَرْدُس nardos لبان ❊

ناردین۔ یونانی نَرْدِنُوس nardinos سنبل رومی

ناروند۔ فارسی ناروان۔ نارون درختے ست خوش اندام ❊

ناسور۔ شاید کہ عبرانی باشد۔ بیماری ست کہ درچشم یا لثہ یا مقعد حادث شود ❊

ناطل۔ ارامی ست۔ پیمانہ شراب ❊

ناطور۔ ارامی ست۔ باغبان انگور وخرما ❊

ناعورہ۔ ارامی ست۔ دولاب۔ یا کوزہ آں۔ و نوعے از دلو کہ براں آب کشند ❊

نافج۔ فارسی نافہ۔ نافہ مشک ❊

نافور۔ یونانی اَنَفُرَا anaphora بوساطت سریانی ستر قربانی مقدس۔ ودعاہاے کہ برآں خواندہ شود۔ وسرپوش آوندہاے کہ دراں قربانی مقدس داشتہ باشند ❊

ناقوس۔ ارامی ست۔ چوب ترسایاں کہ بوقت نماز خویش زنند۔ وآں دوچوب است یکے ناقوس کہ دراز باشد دوم وبیل کہ کوتاہ باشد ❊

ناموس۔ قدیمی الجبشی است۔ پشہ ❊

ناموس۔ یونانی نُموس nomos بوساطت ارامی رسم و رواج۔ طریقہ۔ شریعت۔ ہیبت۔ عزت جوش ❊

ناموسیہ۔ پردہ رقیق کہ براے رفع پشہ اندازند ❊

نامہ۔ فارسی ست۔ کتاب ❊

نانخواہ / نانخہ / نانوخہ } فارسی نان خواہ۔ زنیاں کہ بہندش اجواین گویند ❊

ناوُس } یونانی ناءُوس naos بت دیوی بوده
ناوُوس } درعبادتخانه۔قدیمی ایجبشن گورستان۔
جائے عبادت مغاں +
ناوُلُون۔ یونانی نولان naulon بار۔خصوصاً
باریکه برجهاز بارگیر بروں باشد +
نای۔ فارسی نے۔مزمارقصب +
نای نرم۔ سازیست که بدہن نواز ند۔به بینید
نائے +
نبُخ۔ ارامی ست۔نبختہ۔وآں چوبے باشد که
ملاحاں درجہاز برائے بند کردن آب باستعمال
آرند +
نبراس۔ ارامی ست یا سریانی۔چراغ +
نبرمه۔ قسمے ست از شیرینیہاکه ازجوب تیار
می کنند +
نبق۔ ازفارسی قدیم نامک بمعنی نامه درختان
خرما راصف دار به ترتیب نشانید۔چنانچه
سطور نامه به ترتیب می باشد۔به بینید نمق
نجّار۔ ارامی ست۔درودگر۔کنگار۔بنگر +
نحریر۔ زیرک۔ماہر۔دانا۔آزموده کار۔متقن۔
تیزخاط۔بصیر درامور +
نخّ۔ فارسی نخ۔فرش۔نخاخ جمع +
نخوده۔ به بینید ناخدا +
نرجس۔ فارسی نرگس۔گلے ست مشہور که اورا
باچشم خوباں تشبیه دہند۔
نَرجَه۔ شاید که از نیرنگ فارسی ماخوذ باشد سپاه

به بینید نیرج و نورج +
نرد۔ فارسی ست۔نام بازی ست معروف وآں
ہفت نوع است یکے فرید دوم زیاد۔سوم
ستا۔چارم ہزاراں۔پنجم خانه گیر۔ششم طویل
یا طغات ہفتم منصوبه +
نردشیر۔ به بینید نرد +
نرق۔ شاید که نرم فارسی باشد۔نیکو۔جیّد +
نرمق۔ فارسی نرم۔جیّد۔وعمده +
نُسْتُق۔ یونانی گنوسٹکوس gnostikos خادم۔
نوکر +
نسخ۔ فارسی نسک۔نوشته رانقل کردن۔کاپی
کردن۔نوشتن +
نسرین۔ عربی نیست۔نام گلے ست معروف و
آں سفید و کوچک وصدبرگ می باشد +
نَسطُوریه۔ یونانی نسطوُرس Nestoreos فرقه
ایست درعیسائیان که درمذہب مخالف
دیگر فرقہائے نصارے است +
نسناس۔ شاید که یونانی ننوس nannos باشد
بوساطت ارامی۔دیو مردم +
نشا۔ فارسی نشاسته۔ماوا۔نشاسته راگویند که
ازاں پالوده پزند +
نشادر۔ فارسی نوشادر۔وآں چیزے ست که بجهته
قلعی کردن ظروف مسی بکار آید ونیز در دواہا
بکار برند وآں ازجوش پزاده خشت پیدا آید۔
واز بعض کتب مستفاد می شود که معدنی ہم ہست

نشوان - شاید که فارسی نشا آں باشد - مست +

نطول - سریانی ست - آب جوشانیده بدارو ہا +

نقانق - لاطینی لکانکا lucanica (یعنی روده محشوه) روده ہاے محشوه بگوشت مصالح دار که می پزند و می خورند حالا بمعنی مطلق شیربینی مستعمل است +

نِقرس - یونانی نکروسس nekrosis ورمے که در مفاصل کعبین و انگشتان پا بهم رسد +

نُقل - یونانی نُوگلان nogalon آنچه بعد از طعام می خورند مثل چارمغز و شاه بلوط وغیره از میوه ہاے +

نمجاه - فارسی نیمچه - خنجر +

نُمّره - ایطالیانی نومیره numero شماره - عدد

نُمرُق - فارسی نرمک بوساطت ارامی بالش خورد

نِمسّا - روسی نیمتس Nyemets ملک جرمنی +

نَمشَه - نیمچه - خنجر - به بینید نمجاه +

نمط - فارسی نمد - نمدیکه بکار فرش آید - طرز +

نَمَط - فارسی نمد - بوساطت ارامی - خوی گیر - عرق گیر +

نَمّق - از قدیم فارسی نامک بمعنی نامه ماخوذ است خوش خط نوشت - درختان خرما وغیره را صف وار به ترتیب نشانید +

نمکسود - فارسی نمک سود - گوشتیکه مشرح کرده بران نمک انباشته باشند +

نموذج - به بینید انموذج +

نمیقه - فارسی قدیم نامک - خط - نامه +

نُمّیّ - یونانی نومیان nonmmion بوساطت ارامی سکه خراب وغیر مروج که دراں سرب و مس انداخته باشند +

ننی - اندلوسی نینا nina پیه درون چشم جامع سپیدی و سیاهی پینوله چشم +

نُوتی - یونانی نُوتیس nantes کشتیبان را خوانند نواتی جمع +

نوجر - به بینید نورج +

نورج - به بینید نیرج - و از کلام خفاجی مستفاد میشود که نورج چیزیست که ازاں خرمن گندم را کوبند +

نوردجه - فارسی نورده - سبد و آں ظرفے باشد از چوبهاے باریک که گلها وغیره دراں نهند +

نوش - قدیمی انجیش است - جسیم از هر چیزے که باشد +

نوشادر - به بینید نشادر +

نوفمبر - فرنساوی نووُمبر novembre تشرین ثانی +

نول - ارامی ست - نورد - جولاه +

نَوْلُون - یونانی نَولان naulon کرایه جهاز یا ارابه و خانی +

نومرو - فرنساوی نومیرو numéro عدد و شماره +

نُون - ارامی ست - ماهی - نینان - انوان جمع +

نیاز - اصلش نیاظ است - خوشی - خورمی +

رنیز - ارامی ست یوغ - اماج - وچوب جولاہگان
کہ بروے بافند ورشتہ ہاے جامہ +

نیر - فارسی بوساطت ارامی - زوج - جفت +

رنیر - فارسی ست - یوغ - اماج +

نیرج - فارسی نیرنگ - سپار +

نیرنج - فارسی نیرنگ - مکر و حیلہ و سحر وافسون
وطلسم و دروغ وجادوے باشد +

نیروز - فارسی نوروز عید پارسیان کہ شروع سال
می کنند +

نیزک - فارسی نیزہ - نیزہ کہ بعربی سنان باشد
وعلم راہم گفتہ اند نیازک جمع +

نیشان - فارسی نشان - یا نیشان بروزن بیجان
علامت - تمغہ - شاہی امتیاز - وبمعنی ہدف و
نشانہ تیر وتفنگ ہم آمدہ است +

نیطل - بہ بینید ناطل +

نیفق - فارسی نیفہ - پیراہن خشتک پاجامہ و
نیفہ پوستین راگویند چہ نیفہ روباہ بمعنی
پوستین روباہ باشد +

نیلوفر / نینوفر } سنسکرت نیلوپل नीलोत्पल
گلے باشد معروف گویند کہ باآفتاب از
آب سرمی برآرد و باز باآفتاب فرومیرود +

نیلج / نیلہ } سنسکرت نیل नील بوساطت فارسی
حشیشے باشد کہ عصارہ آنرا یعنی فشردہ
آنرا نیلہ گویند وبدان جامہ واشال آن رنگ
کنند +

نیم - فارسی نیم - پوستین خورد گوئی کہ نصف پوستین
است +

و

وابور - ایطالیانی واپورہ vapore آلہ بخاریہ
وقطار راہ آہن و جہاز بخاردان - وگلخن
وچراغ +

وَاح - قدیمی ایجبش است - قطعہ زمین سرسبز
دربیابان +

واطس - یونانی بثس bathos سرودے
کہ درکلیسا می سرایند +

وافہ - ساون الکنیسہ +

واقہ / واہف / واہن } خادم کلیسیا ومجاور آں +

وجاق - بہ بینید اوجاق - وجاقات جمع +

وجنہ - شاید کہ گنس genus یونانی باشد -
رخسارہ +

ورب - فارسی اریب - وریب معروف کہ بعربی
محرف وبترکی قیقاج گویند +

وردة - ایطالیانی گوارڈا guarda ہشیار باش
خبردار باش +

ورد - فارسی ست - گل سرخ +

وردیان - اطالیانی گوارڈیانو guardiano
بوساطت ترکی ملازم ادنے محکمہ کمرک +

ورسل - ترکی برکت وُرسل - برکت ویرسون - این کلمه عموماً درادا ے شکر نعمت میگویند و مطلبش این است که خدا تعالےٰ برشما برکت کناد +

وَرشه | وَرشه } انگلیزی ورکشپ workshop جماعت عمله وفعله واُستادان ایشان را بحالت شغل بکار خویش ورشه گویند - و نیز معنی ورشه کارخانه است +

ورق - حبشی ورگ - فلز قیمتی - زر +

ورنیش - ایطالیانی ورنیچه vernice روغن کمان کر برچوب میز وغیره می مالند براے خوبصورتی +

وروار - ارامی ست - قسمے ست از پرنده که زنبور می خورد +

وری - فارسی وَرْ - یا - وَرْ کردن - سوختن - آتش دادن - در آتش افگندن +

وسیته - مشکوک فیه است - زمینے که همه ساکنان ده مالکش بالاشتراک باشند - زمینے که مالکش شخص واحد نباشد بلکه همه ده و آنرا شاملات ده نیز گویند +

وِشنه - فارسی وشناب - آلو بالو - مکو - شهدانه - و نوعے از ثمره است که ازاں طعام تیار کنند

وطاق - ترکی اوتاق - خیمه +

وقیه - یونانی اونکیا ougkia نام وزنے ست

وَلدُ - مولد است - خادم - نوکر +

وَن - فارسی ونه - چنگ که بانگشتاں نوازند +

ونج - فارسی ونه - چنگ یا عود که سازیست مشهور و معروف وخفاجی می گوید که ونج عود را گویند که قسمے ست از خوشبوے +

وِیبَه - قدیمی ایجپشن است - پیمانه ایست که براے پیمودن غله بکار آید +

ویرکو - ترکی ویرکو - خراج کر از جائداد غیر منقوله بگیرند +

ویزا - ایطالیانی ویزا visa تعلیم - نشان کنایند بر لسابورط از افسران آں ملک که دراں بوساطت آں اجازت داخل شدن حاصل آید +

ه

هال - فارسی - هیل اَلاَچی +

هاله - یونانی هلوُس halos خرمن ماه و آں دائره است که گرد ماه پدید آید و آں علامت باران است چنانچه گفته اند ؎ چو مه بهاله درآید دلیل باران است +

هانُم - ترکی خانم - بیگم - خاتون +

هانُم - ترکی هانم - بیگم - خاتون +

هاوُن | هاوون | هَوِّن } فارسی هاون - هاون کوب - آنچه دراں ادویه براے عطاران و طبیباں وغیره می کوبند +

هَرَج - حبشی هرج - کشت وخون - قتل +

هرزق - ارامی ست - بزنجیر کرد - تنگی کرد +

ہرطوقی - یونانی ہیرتکوس hairetikos زندیق ملحد - ہراطقہ جمع ✣

ہَرکُلۂ - یونانی ہیرکلیا herakleia زنے شگرف اندام خوش رفتار ✣

ہرم - قدیمی ایجپشن است مینار مثلث مخروطی گاودمی و ایں چنیں در مصر بسیار می باشد ✣

ہیربذ - پہلوی ہیربد - خادم آتش پرستاں ✣

ہرمذ - فارسی قدیم آتیراپَیتیٔ aêthrapaiti رئیس موبدان ✣

ہُری - لاطینی ہَرّیمُ horreum خانہ کہ دراں غلہ ذخیرہ دارند ✣

ہزاریکہ - فارسی ہزاریک - ہزار سال ✣

ہصّان }
ہصنبص } سریانی ہص - بمعنی پشت سخت - درشت

ہَضیمیُن - عربی ہضم - لاطینی این in — کہ کلمہ ایست برائے افادہ آں معنے کہ اش در افزایش میدہد مثالش شاہین - یعنی جوہر چاے و اصل او مادہ ایست کہ زمعدہ بوقت ہضم غذا بر می آید و بغذا مخلوط شدہ غذا را ہضم سازد ✣

ہَطر - زدن بشمشیر یا بچوب ✣

ہَلس - مشکوک فیہ است - فضول گفت ✣

ہَلّلویا - عبرانی ست بمعنی سبحان اللہ ✣

ہلیاث - یونانی اُلَتی elate قسمے از انگور ✣

ہَلِیلَج - فارسی ہلیلہ - میوہ ایست کہ مشابہ بہ انجاس است - بہ بینید اہلیلج ✣

ہمایون - فارسی ہمایوں آبادشاہ - وازان است ہمایوں گاہ بمعنی دارالملک کہ پایہ تخت بادشاہاں باشد و خفاجی می گوید در اصل نام مرغے ست مشہور و معروف بر سر ہر کسے کہ سایہ آں افتد بدولت و سلطنت میرسد ✣

ہمقانتہ }
ہمقافہ } دانہ ایست کہ در کوہ بلعم پیدا گردد وجہت قوۃ باہ آنرا بریاں کردہ خورند

ہمقیق - گیاہے ست ✣

ہملخت - فارسی ہم لخت - چرمے باشد کہ برائے حفاظت ساق از آسیب می پوشند چنانچہ طفلاں بوقت چوگاں بازی ✣

ہملاج - فارسی ست - ستور نیک رو ✣

ہمیان - فارسی ہَمیان - خریطہ دراز کم عرض کہ از پرچہ دوزند و دراں دراہم و دینار اندازند و بر کمر بندند ✣

ہَنا - فارسی ہَنَ - خوشی - مبارک ✣

ہَنّاب - جرمنی ہنپ hanap لگن ✣

ہَنتُوُر - ترکی ہِنتُو - از زبان ہنگیریا - گردون ارابہ ✣

ہنداز - بہ بینید ہندز ✣

ہندام - بہ بینید ہندم ✣

ہندبا - لاطینی اِنتُبُس intubus کاسنی ✣

ہندز - فارسی انداز - پیمودن - پیمائش کردن - مساحت کردن ✣

هُندُس - به بینید هندز +

هندم - فارسی اندام - بدن - جسم - هموار نمودن از مصطلحات مهندسین است +

هوان - به بینید هاون +

هورسی - از نواحی هنداست - کشتی خورد که بجهاز کلاں مربوط باشد

هَوَس - فارسی هَوَس - خواهش - حرص +

هولیس - باصطلاح دهقاناں و کاشتکاراں خوشهاے تازه گندم یا نخود را گویند که معه غلاف بریاں کرده بخورند - بهندی هولی خوانند +

هُویِس - پیشتر ایں کلمه عربی بوده یعنی حوض بعدش بترکی حویص یا هویص گفتند - باز ترکی را معرب کرده هُویِس گفتند - آب گیر حوض - آب راهه +

هیر - به بینید اَیُر +

هیکل - ارامی ست - کلیسا +

هَیُولی - یونانی هُولی hule اصل هر چیز و ماده آں +

ی

یارج - فارسی یاره - دستیاره +

یارق - فارسی یاره - به بینید یارج +

یاسمین - فارسی سَمَن - گلے ست معروف وآں سفید و زرد و کبود می باشد وسفید آں بهتر است ومقوی دماغ وآنرا یاسمون نیز گویند +

یاشا - ترکی یاشا - کلمه ایست دعائیه - معنیش زنده باد - در ترکی می گویند افندیمز چوق یاشا - بادشاهمز چوق یاشا +

یاشمق - ترکی یاشمق - روے بند - مقنعه مستورات +

یاغی - یونانی ایخی echo بنت الجبل - انعکاس صوت - صداے کوه +

یافته - ترکی یافته - کاغذ اشتهار و اطلاع عام که بر دروازها چسپاں کنند +

یاقه - ترکی یاقه - گریبان جبه که علیحده از جبه می باشد و بوقت پوشیدن جبه چسپاں کرده می پوشند وآنرا بانگلیسی کالر گویند +

یاقوت - یونانی هُوَکِنتُوس huakinthos بوساطت ارامی - یاکند که جوهرے ست درخشنده وآں انواع باشد سُرخ زرد کبود پیازی اما بهترین همه یاقوت رمانی ست +

یانه - ترکی یان غلاف بالش +

یانیسون - یونانی انیسون anison انیسون رازیانه رومی +

یاور - فارسی یاور - شاطر که بانگلیسی ایڈیکانگ گویند - مددگار +

یای - ترکی یای - فنر - زنبرک که کمانی باشد آهنیں در کالسکه که بوساطت آں کالسکه

هموار می رود و نشیننده را بآرام می برد *

یبرق - ترکی یپراق - قسمے از اطعمۂ ترکیہ کہ برگ انگور را بگوشت پُر کرده بریاں کرده میخورند *

یبروح - سریانی ست بیخ مردم گیاه - یادستنبوے *

یخّ - فارسی یخ - برف کہ بستہ و منجمد شود *

یخت - انگلیسی یات yacht قائق - زورق - کشتی *

یخنی - ترکی یخنی - قلیہ - خورش - قسمے از پلاؤ *

یَدک - ترکی یدک اسپ کوتل - یابو *

یرندج - فارسی رنده نوعے از چرم سیاه رنگ *

یَسَارَه - سنسکرت ورش کال वर्षकाल: بوساطت فارسی برشکال موسم بارش - چہ ورش بارش را گویند و کال بمعنی وقت است *

یساقچی - ترکی یساقچی - محافظیکہ سفراء دول اجنبیہ آنرا برائے حفاظت و ادائے مصالح متعلقہ نوکر دارند *

یَسَق - ترکی یصاق - مالیکہ مالکانش بدون ادائے محصول گمرک خفیہ بدرون شہر برده باشند و بحکم سرکار بضبط در آمده باشد و آنرا محرجہ ہم خوانند - چنانچہ می گویند بضاعۃ محرّجۃ *

یَسقچی / **یسقچی** - بہ بینید یساقچی *

یشک - ترکی اشک - خر *

یطق - شاید کہ یزک فارسی باشد - و آں در اصل جمعے قلیل و مردم کمی را گویند کہ در مقدمہ و پیشاپیش لشکر براه روند بترکی قراول خوانند چہ معنی یطق حالا محافظان شاہی ست کہ برائے نگاہبانی بادشاه وقت بگرد خیمہ معین باشند لیکن خفاجی می گوید کہ ترکی ست *

یطغان - ترکی یاتاغان - خنجر *

یقا - بہ بینید یاقہ *

یقطۃ - بہ بینید یافتہ *

یقن - یونانی اَیکُون eikon بوساطت ارامی بتحقیق رسید و دانستہ شد آن کار *

یکُن - ترکی یکون - خواہرزاده - برادرزاده

یکی - ترکی یکی - نَو *

یکیچری / **یکیشری** - ترکی یکیچری - لشکر نو - و نگاہبانِ قنصل *

یَلَک - ترکی یَلَک - پیراہن خورد کہ آنرا بانگریزی واسکٹ گویند - آستین دراز *

یَلکنجی - ترکی یلکن (بادبان) شخصیکہ در جہاز بایں خدمت مامور باشد کہ برسار یہ برآمده از صدمات خطرناک اطلاع دہد *

یلمق - فارسی یلمہ (جامہ پوشیدنی و قبا را نیز گویند) پوستین *

یمّ - ارامی ست - دریا - بحر *

یماق - ترکی یماق - ظرف شو - شاگرد طباخ کہ شغلش آوند شستن باشد *

یَمَک - ترکی یمک - نوعے از خوردنی *

یمیش - ترکی یَمش - میوه ایست که بخوردن آید +
ینایر - فرنساوی جانوئے janvier کانون ثانی +
ینکشری - به بینید یکیچری +
یوبیل - ایطالیانی جوبلیو giubbileo روز خرمی - روزعید - روزجشن +
یونجه - ترکی یونجه - شبدر که گلبنی ست معروف +
یولیو - ایطالیانی لولیو luglio تموز - زوبه +
یونیو - ایطالیانی جونیو giugno حزیران +

الحمدُ لِلّٰه که بتاریخ بیست وششم ماه یولیو سنه ۱۹۰۲ع

باختتام رسید